

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Žiga Lorger

**Tajni operaciji Ciklon in Neptunovo kopje: ustvarjanje in eliminiranje
Osame bin Ladna**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Žiga Lorger

Mentor: izr. prof. dr. Iztok Prezelj

**Tajni operaciji Ciklon in Neptunovo kopje: ustvarjanje in eliminiranje
Osame bin Ladna**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

Naj se na tem mestu najprej zahvalim mentorju, izr. prof. dr. Iztoku Prezlju, za pomoč pri oblikovanju diplomskega dela. Iskrena hvala tudi družini za vso izkazano podporo med celotnim izobraževanjem ter tebi Remorina, ki si me vseskozi spodbujala in verjela vame.

Tajni operaciji Ciklon in Neptunovo kopje: ustvarjanje in eliminiranje Osame Bin Ladna

Tajne operacije v ZDA so eno izmed mnogih orodij, ki jih oblikovalci zunanje politike pogosto uporabljajo za izpolnjevanje nacionalnih interesov. Ob odobritvi Bele hiše in nadzoru Kongresa so lahko učinkovito sredstvo za doseganje želenih rezultatov in pridobivanje skrivnih informacij. Čeprav se kot sredstvo zunanje politike ZDA uporabljajo že vse od Georja Washingtona, so tajne operacije svoj razcvet dosegle v času hladne vojne. Ravno v tem obdobju, natančneje leta 1979, ko je SZ začela z invazijo na Afganistan, so ZDA s predsednikom Carterjem na čelu pričele z eno izmed največjih tajnih operacij v zgodovini. S tajno operacijo Ciklon so CIA ter predvsem pakistanska ISI in Savdska Arabija kar deset let afganistanske mudžahide oskrbovale z denarjem, orožjem in drugimi sredstvi. Vojaška strategija je vrhunec dosegla leta 1989, ko so se sovjetske sile umaknile iz Afganistana. Žal je omenjena operacija tudi eden izmed glavnih razlogov za pojav globalnega džihada in oblikovanje teroristične organizacije Al Kaida, ki je 11. septembra 2001 izvedla teroristični napad na ZDA. Kot odgovor na napad so ZDA začele z vojno proti terorizmu in lovom na ustanovitelja Al Kaide, Osamo bin Ladna, ki se je po 10 letih »uspešno« končal s še eno tajno operacijo, imenovano Neptunovo kopje.

Ključne besede: tajna operacija, Ciklon, Neptunovo kopje, globalni džihad, Osama bin Laden.

The Covert Operations Cyclone and Neptune Spear: the Creation and Elimination of Osama Bin Laden

Covert operations in the United States of America are one of the numerous instruments used by the creators of foreign policy for the realization of their national interests. With the approval of the White House and the supervision of the Congress, the covert operations can be an efficient means for the attainment of desired outcomes and for the obtainment of the secret information. Although covert operations have been used as a means of the US foreign policy since George Washington, they flourished merely during the Cold War. Exactly in this period, more precisely in 1979, when the Soviet Union started its invasion of Afghanistan, the US and President Carter started one of their most extensive covert operations in history. Due to the covert operation Cyclone, CIA, but mainly Pakistani ISI and Saudi Arabia were supplying Afghan Mujahideen with money, weapons and other means for ten years. The military strategy reached its peak in 1989 when the Soviet forces withdrew from Afghanistan. Unfortunately, the above-mentioned operation is also one of the principal causes for the emergence of global jihad and the creation of the terrorist organisation Al Qaida that launched a terrorist attack on 11 September 2001 in the US. In answer to this attack, the US started a war against terrorism and pursuit of the founder of Al Qaida - Osama bin Laden - which ended "successfully" with yet another covert operation named Neptune Spear.

Keywords: covert operation, Cyclone, Neptune Spear, global jihad, Osama bin Laden.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	8
2	METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1	OPREDELITEV POMENA TEME	9
2.2	CILJI PREUČEVANJA	9
2.3	HIPOTEZI.....	10
2.4	UPORABLJENA METODOLOGIJA	10
3	OPREDELITEV TEMLJNIH POJMOV	10
3.1	DŽIHAD.....	10
3.2	MUDŽAHIDI	12
3.3	TALIBANI.....	13
4	TAJNE OPERACIJE IN NJIHOV POMEN	14
4.1	KONCEPT TAJNIH OPERACIJ.....	14
4.2	VRSTE IN NEKATERI PRIMERI TAJNIH OPERACIJ	16
4.2.1	SKRIVNA PODPORA PRIJATELJSKIM VLADAM.....	18
4.2.1.1	NEOBVEŠČEVALNA PODPORA	18
4.2.1.2	OBVEŠČEVALNA PODPORA.....	18
4.2.2	VPLIVANJE NA DELOVANJE (PERCEPCIJO) TUJIH VLAD	19
4.2.2.1	AGENTJE VPLIVA.....	19
4.2.2.2	UPORABA INFORMACIJ IN DEZINFORMACIJ.....	19
4.2.3	VPLIVANJE NA RAZMERE V TUJIH DRUŽBAH.....	20
4.2.3.1	AGENTJE VPLIVA.....	20
4.2.3.2	LAŽNA »ČRNA« PROPAGANDA	20
4.2.3.3	PONEVERBE	21
4.2.4	PODPORA PRIJATELJSKIM POLITIČNIM SKUPINAM	21
4.2.5	VPLIVANJE NA POLITIČNE DOGODKE Z NASILNIMI SREDSTVI.....	22
4.2.5.1	PODPORA DRŽAVNIH UDAROV, NARODNO OSVOBODILNIH VOJN IN BORCEV ZA SVOBODO.....	22
4.2.5.2	PARAVOJAŠKA DEJAVNOST	23
4.2.5.3	SPECIFIČNA DESTRUKTIVNA OZ. NASILNA DEJANJA, VKLJUČUJOČ USMRTITVE (ATENTATI).....	23
5	TAJNA OPERACIJA CIKLON (1979–1989)	24
5.1	OZADJE – DESTABILIZACIJA AFGANISTANA IN AFGANISTANSKO-SOVJETSKA VOJNA.....	24
5.2	PROGRAM OPERACIJE.....	25

5.2.1	OBDOBJE CARTERJEVE ADMINISTRACIJE (1978–1981)	25
5.2.2	REAGANOVA DOKTRINA	29
5.2.2.1	AMERIŠKO SABOTIRANJE MIROVNIH POGAJANJ	32
5.2.2.2	VIDNEJŠA AKTIVNOST KONGRESA	34
5.2.2.3	KORUPCIJA IN KRAJE	35
5.3	POSLEDICE OPERACIJE	38
5.3.1	AFGANISTANSKA DRŽAVLJANSKA VOJNA IN POJAV TALIBANOV	38
6	KONEC HLADNE VOJNE, ZAČETEK GLOBALNEGA DŽIHADA	41
6.1	ABDULAH AZZAM – OČE GLOBALNEGA DŽIHADA	42
6.2	OSAMA BIN LADEN	43
6.3	OBLIKOVANJE AL KAIDE	44
7	OPERACIJA NEPTUNOVO KOPJE (2. maj 2011)	45
7.1	10-LETNI LOV NA OSAMO BIN LADNA	45
7.2	PROGRAM OPERACIJE	49
7.3	NAČRT NAPADA	53
7.3.1	ZRAČNI DEL	54
7.3.2	KOPENSKI DEL	55
7.4	NAPAD	56
7.5	POSLEDICE	59
7.5.1	LEGALNOST UBOJA OSAME BIN LADNA	60
8	TEMELJNI NAUKI Z VIDIKA TAJNIH OPERACIJ	62
9	SKLEP	65
10	LITERATURA	69

SEZNAM KRATIC

SZ	Sovjetska zveza
ZDA	Združene države Amerike
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> (Osrednja obveščevalna agencija)
FBI	<i>Federal Bureau Investigation</i> (Zvezni preiskovalni urad)
ISI	<i>Inter-Services Intelligence</i> (Pakistanska notranja obveščevalna agencija)
HUMINT	<i>Human Intelligence</i> (Zbiranje podatkov s človeškimi viri)
DIA	<i>Defense intelligence agency</i> (Obrambna obveščevalna agencija)
DRA	<i>Democratic republic of Afganistan</i> (Demokratska republika Afganistan)
AWACS	<i>Airborne Warning and Control System</i> (Sistem za obveščanje in kontrolo)
NLC	<i>Nacional logistic cell</i> (Nacionalna logistična celica)
USIA	<i>United States Information Agency</i> (Informacijska agencija ZDA)
NSA	<i>The National Security Agency</i> - (Nacionalna varnostna agencija)
NGA	<i>National Geospatial-Intelligence Agency</i> (Nacionalna geoprostorska obveščevalna agencija)
JSOC	<i>Joint Special Operations Command</i> (Združeno poveljstvo specialnih operacij)
JCS	<i>Joint Chiefs off Staff</i> (Direktor združenega poveljstva)
SSE	<i>Sensitive site exploitation</i> (Materialni in drugi informacijski viri)

1 UVOD

Vojna v Afganistanu, ki se je odvijala med letoma 1979 in 1989, velja za enega izmed ključnih dogodkov v moderni zgodovini. Poraz SZ se je izkazal za zadnjo bitko hladne vojne, obdobjem, ko so si med letoma 1945 in 1990 nasproti stali ZDA in Rusija, vsaka s svojimi zavezniki. V 40 letih konfrontacije je šlo predvsem za konflikt med demokracijo na eni strani in komunizmom na drugi. Ta konflikt je oblikoval zgodovino več milijonov ljudi po celem svetu, vključno z nacionalno varnostnim sistemom ZDA. V teh letih je bilo namreč za bojevanje proti SZ oblikovanih več institucij, med drugimi tudi osrednja obveščevalna agencija CIA in Svet za nacionalno varnost (Riedel 2015).

Sovjetska vojska je Afganistan zapustila februarja 1989, Berlinski zid je padel istega leta, Vzhodna in Zahodna Nemčija sta bili združeni leto kasneje, SZ pa je prenehala obstajati decembra 1991. Nenehna prisotnost strahu pred globalno jedrsko vojno med dvema velesilama, ki sta vodili svetovno politiko kar štiri desetletja, je zdaj izgini la skoraj čez noč. Zmaga ZDA v hladni vojni se je zdela popolna (Riedel 2015).

Žal je afganistansko-sovjetska vojna, poleg propada SZ, neposredno povzročila tudi začetek nove ere, ere globalnega džihada. Afganistanska vojna ni bila prva, v kateri so Muslimani porazili zahodno silo (pred tem so Alžirci v vojni za neodvisnost premagali Francijo), bila pa je prva islamska zmaga nad velesilo. To, kar je danes znano pod imenom globalni džihad, se je začelo kot nenamerna posledica (s strani ZDA) ameriške tajne operacije Ciklon, v kateri so predvsem s pomočjo Pakistana in Savdske Arabije ZDA oboroževale in financirale afganistanske mudžahide za njihov boj proti SZ. Nova svetovna grožnja – globalni džihad in predvsem Al Kaida, kot glavna izvajalka le tega – so tako povzročile novo prestrukturiranje ameriškega nacionalnega varnostnega sistema. Znova so bile, z namenom zagotavljanja nacionalne varnosti, oblikovane nove institucije kot so npr. Director of National Intelligence (vodja ameriške obveščevalne skupnosti), Department of Homeland Security (oddelek za domovinsko varnost) in National Counterterrorism Center (državni protiteroristični center), spremenila pa so se tudi sredstva ameriške zunanje politike, ki so zdaj vključevala tudi napade z brezpilotnimi letali in izvajanje globalnega nadzora (Riedel 2015).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 OPREDELITEV POMENA TEME

Z invazijo sovjetskih sil v Afganistan leta 1979 je bila odprta zadnja fronta hladne vojne, v kateri so poleg nekaterih regionalnih akterjev (predvsem Pakistana in Savdske Arabije) od samega začetka posredno sodelovale tudi ZDA. Zaradi ekonomskih in političnih interesov sta pakistanska obveščevalna agencija ISI in ameriška osrednja obveščevalna agencija CIA s tajno operacijo Ciklon skupaj načrtovali vojno strategijo, ki je vrhunec dosegla leta 1989 z odhodom SZ iz Afganistana. Zaradi velikih zmogljivosti »okupatorja« v Afganistanu sta za potrebe vojne ISI in CIA urila in oboroževala afganistanske mudžahide, da pa bi pritegnili še več mladih bojnikov so se, predvsem v muslimanskih državah, posluževali tudi zelo agresivne motivacijske kampanje in propagande. Vse to je pripeljalo do izredne radikalizacije muslimanske mladine, ki je v Afganistan prihajala iz Savdske Arabije, Alžirije, Jemna, Jordanije, Palestine itd. S tem je operacija Ciklon »rodila« enega izmed najhujših ameriških državnih sovražnikov Osamo bin Ladna, ki se je kaj kmalu znašel na amerškem seznamu za odstrel, zlasti po terorističnem napadu Al Kaide na ZDA 11. septembra 2001, ko se je odprlo novo poglavje globalnega džihada. Istega leta so tako ZDA začele lov na prvega moža Al Kajde, ki se je 10 letih »uspešno« končal s še eno tajno operacijo, imenovano Neptunovo kopje.

2.2 CILJI PREUČEVANJA

V svoji diplomski nalogi želim s predstavitvijo tajne operacije Ciklon prikazati, kako sta pakistanska obveščevalna agencija ISI in predvsem ameriška osrednja obveščevalna agencija CIA pod okriljem te tajne operacije, za uspeh v afganistansko-sovjetski vojni novačili, financirali in predvsem oboroževali islamske skrajneže s celotnega sveta, kar je v končni fazi pripeljalo do pojava globalnega džihada in enega izmed največjih sovražnikov ZDA, Osame bin Ladna.

Zaradi medsebojne povezanosti bom poleg tajne operacije Ciklon predstavil še tajno operacijo Neptunovo kopje. S slednjo so namreč ZDA eliminirale grožnjo (bin Laden), ki so jo ustvarile same z operacijo Ciklon ter tako zaključile krog tajnih operacij.

Na podlagi obravnavanih primerov želim izveči temeljne nauke o tajnih operacijah in ugotoviti kakšen je lahko njihov vpliv.

2.3 HIPOTEZI

H1 (Ciklon): *Ameriška podpora afganistanskim mudžahidom je bila zgolj maščevanje SZ, ki je zaradi globalnega zbiranja podpore med muslimani v imenu vere z zelo agresivno motivacijsko kampanjo in propagando ušlo izpod nadzora in privedlo do pojava globalnega džihada v obliki Al Kaide. Prav tako so ZDA s financiranjem mudžahidov SZ prisilile v nekontrolirano financiranje sovjetsko-afganistanske vojne v upanju po širitvi svojega imperija.*

H2 (Neptunovo kopje): *Glede na razpon možnosti za ustavitev bin Ladna pred nadaljnjimi terorističnimi dejanji, ki so jih imeli na voljo nosilci odločanja v tajni operaciji Neptunovo kopje in dejstvu, da je bil bin Laden prepoznan kot legitimen vojaški cilj, je bila taktika ciljnega ubijanja primernejša od taktike zajema.*

2.4 UPORABLJENA METODOLOGIJA

V prvem, teoretičnem, delu, ki se nanaša na samo opredelitev in klasifikacijo tajnih operacij, bom večinoma uporabljal analizo in interpretacijo raznih virov, od primarnih, sekundarnih in terciarnih, s čimer bom pridobil, za svojo diplomsko delo, relevantne podatke. Drugi, najobsežnejši del, bo temeljil na študiji primerov dveh tajnih operacij (Ciklon in Neptunovo kopje), uporabil pa bom tudi primerjalno analizo s katero bom prikazal in poudaril medsebojno povezanost obravnavanih tajnih operacij. Primerjalno analizo bom uporabil tudi v samem zaključku naloge za analizo postavljenih hipoteze in izpeljavo temeljnih naukov o obravnavanih tajnih operacijah. Tekom naloge bom za pojasnjevanje raznih pojmov uporabljal tudi deskriptivno metodo.

3 OPREDELITEV TEMLJNIH POJMOV

3.1 DŽIHAD

Džihad je, na podlagi v zadnjem desetletju naraščajočega islamskega terorizma, postal vsesplošno poznan termin. Za večino svetovnega prebivalstva, zlasti nemuslimanskega, džihad pomeni »sveta vojna« - poskus širjenja muslimanske vere, ki z nasilnimi sredstvi kaznuje vse t.i. »nevernike« oz. nemuslimane (Layton 2006). Džihad kot »vojno muslimanov proti tistim, ki ne priznavajo islama oz. sveto vojno«, definira tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ 2017). Tej definiciji nasprotuje velika večina muslimanov.

Beseda džihad izhaja iz arabske besede *džahada*, kar pomeni boriti se oz. prizadevati si za neko stvar (The Oxford Dictionary of Islam 2017). V muslimanski religiji, kjer je džihad temeljni koncept, ima dva temeljna pomena: prizadevati si za izboljšanje samega sebe znotraj smernic,

ki jih narekuje islam ter prizadevanje za izboljšanje človeštva s širjenjem vpliva islama in preroka Mohameda (Layton 2006). Ideja o džihadu kot prizadevanju, da postaneš boljši musliman (prizadevanje proti poželenju, pohlepu in drugim skušnjavam), po islamskih naukih predstavlja največji džihad, t.i. džihad samokontrole oz. džihad akbar. Ta tip džihada je obvezen za vsakega muslimana, njegovo celotno življenje (Ahmad 2016). Nekateri učenjaki zagovarjajo trditev, da morajo vsi muslimani najprej prevzeti ta »notranji, duhovni džihad« ter se šele nato obrniti na svojo odgovornost, da vodijo zunanji, fizični džihad. Medtem, ko obstajajo strokovnjaki o islamu, ki menijo, da je to zgolj sodobna interpretacija, namenjena preprečevanju zahodnega pogleda na džihad kot nekaj ogrožajočega in agresivnega, drugi verjamejo, da takšno razmišljanje izhaja iz naukov preroka Mohameda o zunanjem, bojevitemu džihadu (Layton 2006). Interpretacija džihada kot zunanjega, fizičnega boja za širjenje vladavine islama je dobro pojasnjena v Koranu. Eden najpogostejših odlomkov, ki zagovarja fizični džihad se glasi: »...In ko pridejo sveti meseci, ubijte tiste, ki verujejo v druge bogove z njihovim Bogom, kjerkoli jih boste našli; oblegajte jih, počakajte jih v zasedi in jih zajemite; če pa se bodo spreobrili in žalovali, jim pustite naj gredo svojo pot, kajti Alah odpušča in je milosten. Če kdorkoli, ki se pridruži Alahu, prosi za zaščito, mu jo daj, da bo slišal Alahovo besedo. Potem ga pospremi na varno mesto. To je zato ker so ljudje, ki nevedo...« (Quran 2016)

V zunanjem džihadu se muslimanom torej naloži, da po potrebi uporabijo bojna sredstva, da razširijo mir in pravičnost islamske vere na območja, ki niso pod vplivom preroka Mohameda. V odlomku je zapisano, da bodo tisti, ki ne bodo sprejeli muslimanskih pravil, soočeni s smrtjo. Mnogi učenjaki opozarjajo, da je, kljub agresivnim sredstvom, cilj fizičnega džihada mir. Koran namreč predvideva, da v vseh deželah, ki niso pod muslimansko vladavino, vlada stanje nereda, zatiranja in krivice. Nekatere interpretacije obravnavanega odlomka tudi trdijo, da cilj islama ni nujno, da se ves svet preobrazi v islam, temveč, da osvobodi svet pred represivnimi (nemuslimanskimi) vladarji. Tako bodo vsi ljudje lahko svobodno izbrali islam, ko bodo prepoznali njegovo pravo vrednost (Layton 2006).

Obe vrsti džihada najdeta svojo podlago v interpretacijah muslimanske svete knjige imenovane Koran. Kljub temu, se je potrebno zavedati, da skoraj vsako starinsko versko besedilo vsebuje odlomke, ki se za večino privrženecv vere ne nanašajo na sodobno življenje oz. niso namenjeni dobesednemu tolmačenju. Večina privrženecv islama tako ne verjame, da je nasilje pravilno sredstvo za vodenje džihada, razen če gre za obliko samoobrambe (The Oxford Dictionary of Islam 2017; Layton 2006). Beseda islam izhaja namreč iz arabske besede »salam«, ki pomeni mir (Penington 2008). Prav tako velika večina muslimanov popolnoma zavrača povezavo med

džihadom in sodobnim islamskim terorizmom. V Mohamedovih naukih zapisanih v Koranu je namreč zapisano, da je strogo prepovedano napadati ženske, otroke, starejše, šibke, bolne in invalidne osebe (Layton 2006).

Da teroristi in islamski fundamentalisti širijo lastno interpretacijo islama in s tem džihada sta v znanstvenem članku *Islamistični terorizem in zloraba verskih načel ter dogem* ugotovila tudi Klemen Kocjančič in Iztok Prezelj (2015). S sklicevanjem na Koran in uporabo necelovitih interpretacij po njunem mnenju neupravičeno opravičujejo in versko utemeljujejo svoja nasilna dejanja. Na ta način islamske teroristične organizacije tudi mobilizirajo in rekrutirajo podpornike oz. pripadnike ter spodbujajo k nadaljnjim terorističnim napadom. Tako kot veliko drugih avtorjev, tudi ona ugotavljata, da je uporaba Korana in naukov, ki so posredovani preko njega pri teroristih zelo selektivna. To je moč opaziti tako na ravni celotnega Korana kot tudi pri posameznih poglavjih in krajših verzih. Pogostokrat se zgodi, da uporabijo zgolj del verza, ki opravičuje oz. s pozitivnim prizvokom pojasnjuje njihovo dejanje, medtem ko drugi del verza, ki nasprotuje njihovim prepričanjem popolnoma ignorirajo. Še posebej je to po njunem mnenju vidno pri samomorilskem terorizmu, kjer naj bi storilce v nebesih čakalo 72 devic, popolnoma pa zanemarijo dejstvo da je samomor v Koranu prepovedan (Kocjančič in Prezelj 2015). To lahko torej služi kot neke vrste dokaz, da islam in Koran v svoji osnovi ne podpirata terorističnih taktik, ki jih v imenu džihada in islama izvajajo teroristične organizacije kot je Al Kaida.

3.2 MUDŽAHIDI

Mudžahidi, arabsko mujāhidūn, so tisti, ki so udeleženi v džihadu (Encyclopædia Britannica 2016). V SSKJ (2017) je mudžahid pojasnjen kot oseba, ki se v muslimanskem okolju z orožjem bori za uveljavitev svojih političnih idej. V najširšem pomenu so mudžahidi muslimani, ki se razglasijo za verske bojevnike oz. bojevnike, ki se borijo za vero. Kljub temu, da edninska oblika besede v zgodnjem obdobju islama ni bila nenavadno osebno ime, se termin do 18. stoletja ni uveljavil oz. razširil kot kolektivno ali množinsko ime, nanašajoče se na »svete bojevnike«. Termin se je izraziteje začel uporabljati v 20. stoletju predvsem v Iranu, kjer je v boju proti vodstvu Islamske republike delovala islamsko-marksistična gverilska skupina Mojāhedīn-e Khalq (*mudžahidi ljudstva*) in Afganistanu (Encyclopædia Britannica 2016). Ime je najbolj povezano prav z gverilskimi skupinami, ki so se v afganistansko-sovjetski vojni med

leti 1979–1989 bojevale proti sovjetskim silam in afganistanski komunistični vladi (Szczepanski 2017).

3.3 TALIBANI

Taliban, paštunsko *Ṭālebān*, v osnovi pomeni »študentje«. Gre za izredno konservativno politično in versko frakcijo, ki se je pojavila v Afganistanu sredi devetdesetih let po umiku SZ iz Afganistana in koncu afganistansko-sovjetske vojne, ki je povzročila propad afganistanskega komunističnega režima in družbenega reda. Frakcija je dobila ime po svojih članih, ki so bili predvsem študentje izšolani v islamskih verskih šolah oz. medrasah. Te so bile ustanovljene v severnem Pakistanu sredi 80 let. 20. stoletja za afganistanske begunce iz afganistansko-sovjetske vojne (Ramesh 2014).

Leta 1994 so se Talibani pojavili kot sila za vzpostavitev družbenega reda v južni provinci Afganistana imenovani Kandahar. Talibani so hitro obvladali lokalne vojaške vodje, ki so po koncu afganistansko-sovjetske vojne nadzorovali jug države. Do konca leta 1996 je ljudska podpora s strani afganistansko južno-paštunske etnične skupine in konservativnih islamskih skupin v tujini Talibanski frakciji omogočila, da izkoristi kapital v Kabulu in pridobi učinkovit nadzor nad državo. Odpor do Talibanov se je nadaljeval zlasti med nepaštunskimi etničnimi skupinami, predvsem Tadžiki, Uzbeki in Hazari - na severu, zahodu in v osrednjem delu države, ki so videle moč pretežno paštunskih Talibanov kot nadaljevanje tradicionalne paštunske hegemonije države. Do leta 2001 so Talibani obvladali večino Afganistana z izjemo majhnega dela na severu (Encyclopædia Britannica 2016).

Mednarodna javnost je v veliki meri nasprotovala talibanski socialni politiki, ki je ženske skoraj popolnoma izključila iz javnega življenja (vključno z zaposlovanjem in izobraževanjem), sistematično uničevala vse neislamske umetniške relikvije ter izvajala stroge kazni. Afganistan je s Talibani postal zatočišče za skrajne islamske militantne iz vsega sveta vključno z Osamo bin Ladnom, ki je bil kot vodja teroristične organizacije Al Kaide obtožen mnogih terorističnih napadov proti ameriškim interesom. Odločitev Talibanov, da po terorističnem napadu Al Kaide na ZDA, 11.9.2001, bin Ladna ne izročijo ZDA, je spodbudila vojaško konfrontacijo z ZDA in zavezniškimi silami, ki se je končala z odhodom Talibanov iz oblasti (Ramesh 2014; Encyclopædia Britannica 2016).

4 TAJNE OPERACIJE IN NJIHOV POMEN

Tajne operacije – še posebej tiste nekoliko bolj senzacionalne, kot so strmoglavljenje tuje vlade ali pa atentati izvedeni nad tujimi voditelji – se v očeh laične javnosti pogosto enačijo z obveščevalno dejavnostjo. Za osebe, ki se z obveščevalno dejavnostjo ukvarjajo profesionalno ali študente, ki stvar proučujejo precej bolj temeljito, je klasifikacija tajnih operacij oz. njihova utemeljitev precej bolj kompleksna zadeva. Glavna dilema s katero se ukvarjajo strokovnjaki na tem področju je, ali naj bodo tajne operacije razumljene kot del obveščevalne dejavnosti ali ne. Do tega vprašanja prihaja predvsem zaradi dejstva, da tajne operacije temeljijo na ukrepih oz. dejanjih, s katerimi se izvaja zunanjo politiko države, medtem ko obveščevalne službe izvajajo zbiranje in analizo podatkov zgolj za zagotavljanje informacij, na podlagi katerih se nato osnuje zgoraj omenjena politika. Obveščevalna dejavnost je torej predpogoj za izvajanje tajnih operacij, katerih dejanja bolj kot na obveščevalno dejavnost spominjajo na sredstva zunanje politike z nekaj ključnimi razlikami (Daugherty 2009, 279–281; Shulsky in Schmit 2002,75).

4.1 KONCEPT TAJNIH OPERACIJ

Tajne operacije, včasih poimenovane kar posebne dejavnosti (*special activities*), so dejavnosti, ki jih izvaja država z namenom spremeniti politični ali gospodarski razvoj v neki drugi državi, pri čemer je vir takšnega vpliva prikrit (Taylor 2007, 261). Ameriški slovar za obveščevalne dejavnosti (*U.S. Intelligence lexicon*) utemeljuje tajne operacije kot izvajanje skrivnih dejavnosti, s katerimi želi določena vlada vplivati na obnašanje neke tuje vlade oz. na politične, vojaške, ekonomske ali družbene dogodke v tej državi, z namenom izvajanja lastne zunanje politike in strmenju k določenim ciljem. Ključna karakteristika tajnih operacije je torej skrivno oz. prikrito izvajanje vladnih aktivnosti, največkrat na tujih tleh z namenom izpolnjevanja lastnih zunanjepolitičnih ciljev in interesov (Shulsky in Schmit 2002, 76).

Če se nekoliko bolj osredotočim na tajne operacije ZDA, je zelo pomembno vedeti, da so tajne operacije dejavnosti, ki so zaradi narave njihovega dela in odredbe predsednika v ZDA izvajane samo s strani CIE, a zgolj ob neposrednem ukazu predsednika ZDA. Slednji mora od leta 1947, ko je bil sprejet zvezni zakon o avtorizaciji tajne operacije, ki je po njegovem mnenju ključna za nacionalno varnost ZDA, obvestiti tudi Kongres (Daugherty 2009, 279).

Dojemanje same besede »skrivno« se lahko spreminja vzporedno z določenimi okoliščinami. V določenih primerih je tako potreba po tajnosti absolutna. V skladu s tem so takšna tudi dejanja vlade, ki poskuša delovati tako, da za podrobnosti ali pa celo obstoj neke skrivne dejavnosti ve

čim manjši krog ljudi. O takšnih primerih govorimo, ko gre npr. za tajno operacijo nudenja pomoči (tihotapljenje orožja, urjenje itd.) zarotnikom v tuji državi, ki pripravljajo državni udar. Večina tajnih operacij je javno znanih, a vlade največkrat zanikajo lastno vpletenost. O takšnem primeru lahko govorimo, ko gre npr. za skrivno financiranje raznih medijev (časopisne hiše, radijske postaje itd.), ki v zameno za vladni denar podpirajo njeno politiko oz. so sovražno nastrojeni do vladnih kritikov in nasprotnikov. Obstajajo tudi primeri, ko po določenem času velik del informacij o neki tajni operaciji postane javen, a se zaradi diplomatskih in drugih razlogov vlade, ki so sodelovale v tej tajni operaciji, izogibajo uradnemu priznanju o njihovi vpletenosti (Shulsky in Schmit 2002, 76).

Tajne operacije so v ZDA zakonsko definirane kot *»aktivnost oz. aktivnosti vlade ZDA, ki vplivajo na politične, ekonomske in vojaške razmere v tujini, a njihova vloga ni očitna oz. javno priznana ter ne vključuje izvajanje tradicionalne protiobveščevalne, diplomatske in vojaške dejavnosti«* (Shulsky in Schmit 2002, 76).

Ta definicija nakazuje, da se tajne operacije v ZDA razlikujejo od zbiranja in pridobivanja obveščevalnih podatkov, kar je ključna naloga obveščevalne dejavnosti. Temeljni cilj tajnih operacij torej ni znanje oz. pridobivanje informacij, ampak neposredno zasledovanje interesov zunanje politike. Na podlagi te definicije so tajne operacije, kar se klasifikacije tiče, torej bližje drugim sredstvom zunanje politike, npr. diplomaciji, vojaškemu posredovanju, ekonomski pomoči ali sankcijam, finančnim posojilom itd. kot pa sami obveščevalni dejavnosti, kljub temu, da so zaradi skrivnih akterjev, ki se kažejo v obliki domačih ali tujih agentov, zelo podobne predvsem HUMINT-u (Daugherty 2009, 279; Shulsky in Schmit 2002, 76–77).

Zgornja definicija je precej jasna za večino praktičnih namenov, ni pa povsem natančna. Zakon o tajnih operacijah v ZDA namreč jasno izključuje *»tradicionalne«* dejavnosti, pod katere spadajo že zgoraj omenjene diplomacija, posredovanje vojske, protiobveščevalna dejavnost in izvajanje zakonov, od tajnih operacij, a jih ne definira, niti ne navede ločnice med njimi. Diplomacija namreč prav tako kot tajne operacije vključuje poskus vplivanja na vedenje nekih tujih vlad oz. njihovih uradnikov. Velikokrat pride tudi do primera, da se diplomacija izvaja skrivaj. Pri diplomaciji je namreč zelo pomembno, da ostanejo npr. pogajanja med dvema državama tajna, tako da javnost in tretje države ne vedo za njih. Do podobnosti prihaja tudi pri protiobveščevalni dejavnosti, kjer agentje poskušajo izničiti prizadevanja tujih agentov pri zbiranju raznih podatkov tudi s tem, da tujim agentom *»predstavijo«* lažne informacije, ki

zavajajo nasprotno stran in s tem celo vplivajo na njihovo obnašanje oz. vedenje (Shulsky in Schmit 2002, 76).

Potrebno je poudariti, da je termin tajna operacija (amer. *covert action*) ameriška iznajdba, saj se ne uporablja v nobenem leksikonu preostalih obveščevalnih služb. John Bruce Lockhart, nekdanji uradnik britanskega zunanjega ministrstva z večletnimi izkušnjami v obveščevalni dejavnosti, je v svojem članku *Intelligence: A British View* kot sinonim terminu tajne operacije (amer. *covert action*) uporabil izraz posebno politično delovanje (ang. *special political action*), kar odraža britansko rabo (Shulsky in Schmit 2002, 76). Najbližji ekvivalent ameriškemu terminu je ruska beseda »aktivni ukrepi« (ang. *active measures*, rus. *aktivnye meropriiatia*), ki pa ima kljub temu precej širši pomen kot izraz tajna operacija. Zajema namreč tako tajne kot odkrite tehnike vplivanja na tuje države, vlade in dogodke (Daugherty 2009, 281).

Ne glede na različno terminologijo je ključnega pomena, da se zavedamo, da so tajne operacije, kot jih poznajo v ZDA, le ena izmed oblik zunanje politike, ki so s svojo burno preteklostjo in specifičnostjo pritegnile nase velik del pozornosti. Uslugo jim ne dela niti sam termin, ki je nekoliko zavajajoč, saj poudarja karakteristike uporabljenih sredstev (predvsem njihovo tajnost), medtem ko zanemarja njihov končni, zunanje politični rezultat. Osredotočenost na obliko in ne toliko na samo vsebino aktivnosti, je tako v ZDA sprožila nemalo razprav o legalnosti in primernosti tajnih operacij ter še več vprašanj, ki zadevajo zunanje politične cilje in strategijo (Shulsky in Schmit 2002, 77).

4.2 VRSTE IN NEKATERI PRIMERI TAJNIH OPERACIJ

V svojem najosnovnejšem pomenu, skrivnemu vplivanju na dogodke oz. razmere, termin tajne operacije pokriva širok spekter aktivnosti, od tistih najosnovnejših do precej bolj spektakularnih. Nekatero od teh aktivnosti so relativno benigne in minimalno vsiljive, druge očitno kršijo zahtevo ZN po nevmešavanju v politično neodvisnost in ozemeljsko celovitost drugih držav. Med manj vsiljive aktivnosti spadajo npr. finančna ali politična podpora prijateljskim političnim strankam, delovnim skupinam, ljudskim gibanjem, medijem (zagotavljanje varnostne, komunikacijske opreme, izvajanje usposabljanj) itd. Takšne aktivnosti največkrat potekajo v državah, kjer je demokracija načeloma še neokrnjena, a je »napadena« s strani antidemokratskih sil. Nekateri strokovnjaki menijo, da ni v takšnih primerih kršena nobena suverenost, spet drugi trdijo, da je vsakršni skrivni poskus vplivanja na razvoj dogodkov v drugi državi očitno kršenje suverenosti te države. Pod bolj vsiljive aktivnosti vplivanja na dogodke lahko uvrščamo skrivno podporo (zagotavljanje orožja ali vojaškega

osebja) naklonjenim skupinam ali frakcijam, ki so udeležene v civilnih konfliktih, organiziranje državnih udarov za odstranitev neprijateljskih političnih vodij ter celo poskusi atentatov (Taylor 2007, 261).

Zaradi same narave tajnih operacij in dejstva, da je nemogoče zagotoviti nek obširen in verodostojen seznam tajnih operacij, ki so jih obveščevalne službe izvedle, splošno priznana klasifikacija ne obstaja. Glede na to, da ameriške obveščevalne agencije, niti strokovnjaki, ki proučujejo tajne operacije, še niso razvili neke enotne klasifikacije, bom v svojem diplomskem delu uporabil klasifikacijo, ki sta jo Abram N. Shulsky in Gary J. Schmit (2002) uporabila v svojem delu *Silent warfare: Understanding the world of intelligence*. Tajne operacije sta razdelila na pet glavnih skupin, z več podskupinami:

1. Skrivna podpora prijateljskim vladam:
  - a) neobveščevalna podpora,
  - b) obveščevalna podpora.
2. Vplivanje na delovanje (percepcijo) tujih vlad:
  - a) agentje vpliva,
  - b) uporaba informacij in dezinformacij,
3. Vplivanje na razmere v tujih družbah:
  - a) agentje vpliva,
  - b) lažna »črna« propaganda,
  - c) ponaredbe.
4. Podpora prijateljskim političnim skupinam.
5. Vplivanje na politične dogodke z nasilnimi sredstvi:
  - a) podpora državnih udarov, narodno osvobodilnih vojn in borcev za svobodo,
  - b) paravojaška dejavnost,
  - c) specifična destruktivna oz. nasilna dejanja, vključujoč usmrčitve (atentati).

4.2.1 SKRIVNA PODPORA PRIJATELJSKIM VLADAM

V večini primerov se tajne operacije na taktičnem nivoju izvajajo v sodelovanju s posamezniki ali skupinami, ki imajo skupne cilje. Najenostavneje je, kadar gre za pomoč oz. sodelovanje s prijateljsko tujo vlado. V takšnih primerih so tajne operacije omejene na povsem običajne, nesenzacionalne aktivnosti, kot so tajno nudenje specializiranega varnostnega osebja za varovanje pomembnih osebnosti (predvsem političnih vodij), opremljanje z opremo za varno (kodirano) komuniciranje itd. (Daugherty 2009, 280; Shulsky in Schmit 2002, 78).

4.2.1.1 *NEOBVEŠČEVALNA PODPORA*

Čeprav samo ime ne nakazuje, da gre za aktivnost, ki bi morala spadati pod rubriko tajne operacije, obstaja za to kar nekaj razlogov. Skrivna podpora prijateljski tuji vladi slednji omogoča, da ostane na oblasti, državi, ki ji to podporo nudi, pa zagotavlja vpliv na potek dogodkov v omenjeni državi. Takšna oblika podpore, pri kateri je ključno, da skrivni podatki ne pridejo v javnost, se pogosto enači s t. i. tih diplomacijo (Shulsky in Schmit 2002, 78).

Te vrste tajnih operacije se večinoma izvajajo v manjšem obsegu in so relativno nesporne. Kljub tem, da se o njih ne diskutira v raznih medijih, so lahko precej pomembne, tako iz psihološkega (prejemnica pomoči vidi v svojem podporniku zanesljivega in učinkovitega zaveznika), kot tudi tehničnega vidika (zagotovitev sredstev ali kadra, ki si jih prijateljska vlada prejemnica ni mogla zagotoviti sama). Do dilem pri nujenju takšne pomoči prihaja predvsem pri vprašanju ali se lahko neko dotično vlado smatra kot prijateljsko in s tem vredno pomoči ter tveganja, ki ga takšna oblika pomoči prinaša. Tukaj igra pomembno vlogo tudi ugled stranke prejemnice. Leta 1974 je tako npr. Kongres ZDA prepovedal pomoč pri usposabljanju policije v več državah Latinske Ameriki zaradi polemik v povezavi s kršenjem človekovih pravic v teh državah (Shulsky in Schmit 2002, 78).

4.2.1.2 *OBVEŠČEVALNA PODPORA*

Obveščevalna podpora je še ena oblika nudenja pomoči prijateljski tuji vladi. Tukaj gre za zagotavljanje ali deljenje obveščevalnih podatkov med prijateljskimi vladami. V osnovi je izmenjava bolj ali manj enakovrednih informacij med vladami zelo rutinska zadeva obveščevalne dejavnosti in ne toliko stvar tajnih operacij. Precej drugače je, kadar je to izmenjevanje informacij enostransko. V tem primeru imajo vlade, ki informacije predajajo oz. posredujejo vladi prejemnici, največkrat visoke lastne motive, da pomagajo tej vladi pri izpolnjevanju ciljev, ki jih sama sicer ne bi zmogla izpolniti. V takšnih primerih je torej skrivna obveščevalna podpora tuji prijateljski vladi razumljiva izbira (Shulsky in Schmit 2002, 78).

4.2.2 VPLIVANJE NA DELOVANJE (PERCEPCIJO) TUJIH VLAD

V nasprotju s situacijami, ki sem jih opisoval zgoraj, ko je ena stran zainteresirana pri podpori tuje vlade, saj s tem posredno vpliva na izvajanje lastnih interesov, nekoliko bolj razširjene in značilne tajne operacije, delujejo na način vplivanja. Vlada, ki izvaja tajno operacijo, poskuša s vplivanjem na delovanje neke tuje vlade ali pa dogodke spremeniti obstoječo situacijo sebi v prid oz. lasten interes. Do omenjenega pridejo bodisi z vplivanjem na vladne akterje, družbo, razne vplivne skupine, neodvisno in v popolni tajnosti od njihove domače vlade, ki bi, v kolikor bi bila s tem seznanjena, najverjetneje temu odločno nasprotovala. Končni cilj te oblike tajnih operacij je torej vpliv na vladno politiko tuje države ali pa ustvarjanje pogojev za spremembo vlade (Daugherty 2009, 282; Shulsky in Schmit 2002, 79).

4.2.2.1 AGENTJE VPLIVA

Najbolj enostavna in neposredna metoda vplivanja na delovanje tuje vlade je s t. i. agenti vpliva. V teoriji so agentje vpliva agentje, katerih primarna naloga je neposredno vplivanje na vladno politiko in ne zbiranje informacij. V praksi pogosto pride do situacije, da je agent visoki vladni funkcionar, s čimer ima možnost tako vplivanja na politiko, kot tudi zbiranja informacij. Kot sem že omenil, je lahko agent vpliva uradnik vlade, ki je tarča vplivanja, ugleden politik, ki ima v izbrani državi dober dostop do vladnih uradnikov, pomembnih članov politične ali pa katere druge družbe, medijev itd. Agentje vpliva so najuspešnejši v velikih, birokratskih vladah, kjer lahko prepričujejo svoje kolege, da sprejemajo politične odločitve, ki ustrezajo njihovim delodajalcem, torej drugi vladi. Seveda mora biti pri svojem »lobiranju« diskreten, kar pomeni, da ne more odprto zagovarjati neke politike, ki je v korist neke tuje, največkrat sovražne sile oz. vlade. Dober agent vpliva mora torej imeti sposobnost vplivanja na dojemanje druge osebe v takšni meri, da ta oseba sprejme neko odločitev prostovoljno, ker se ji zdi tako prav. Ogromno agentov vpliva je bilo zlasti med hladno vojno. Nekateri izmed takih so bili npr. Arne Treholt, uradnik norveškega ministrstva za zunanje zadeve in več kot desetletje sovjetski agent, Pierre-Charles Pathe, mož z ogromno poznanstvi v francoski politiki, ki je bil leta 1979 obtožen vohunstva za SZ itd. (Daugherty 2009, 280–282; Shulsky in Schmit 2002, 79–81).

4.2.2.2 UPORABA INFORMACIJ IN DEZINFORMACIJ

Druga metoda vplivanja na vladno delovanje temelji na oskrbovanju s posameznimi informacijami in dezinformacijami, ki so zavajajoče do te mere, da vlada vodi svojo politiko v smeri, kot to želi vlada, katera širi te informacije in dezinformacije. Pod dezinformacije spada tudi t. i. »*silent forgery*« (majhne poneverbe) pri čemer gre za poneverbe dokumentov, ki so diskretno poslani tuji vladi, a niso dostopni raznim medijem. V najboljšem primeru ciljna vlada

sprejme ponarejeni dokument kot pristen in ne raziskuje njegove avtentičnosti. Takšna oblika dezinformiranja je po navadi usmerjena proti obveščevalni službi izbrane države in ne njeni vladi. V teh primerih dezinformacija ni predana osebno, ampak je »nastavljena« z namenom, da jo obveščevalne službe odkrijejo same. Eden izmed takšnih primerov je, ko npr. dve stranki namenoma izvajata zavajajoč pogovor po telefonski liniji, za katero vesta, da se ji prisluškujeta. Zaradi svoje zavajajoče narave in dejstva, da je tarča nasprotnikovo zbiranje podatkov in analiza le teh, nekateri te t. i. zavajajoče metode uvrščajo bolj pod protiobveščevalno dejavnost kot pa tajne operacije. Spet drugi trdijo, da je ta trditev neutemeljena, saj bistvo operacije - vplivanje na delovanje tuje vlade, ostaja enako (Shulsky in Schmit 2002, 81–83).

4.2.3 VPLIVANJE NA RAZMERE V TUJIH DRUŽBAH

Pri vplivanju na razmere v tuji družbi gre za enak princip kot pri vplivanju na delovanje tuje vlade. Razlika se pojavi, kot že ime samo pove, zgolj pri tarči vpliva. Vplivanje na razmere v celotni družbi je precej bolj zahtevno in kompleksno tako iz vidika izvajanja kot tudi analize kakšen vpliv oz. učinek imajo določene tehnike vplivanja na množico oz. družbo. Za veliko primerov ali pa tehnik vplivanja se zdi, da imajo, v kolikor se izvajajo ločeno, zanemarljiv vpliv, popolnoma drugače pa je če se upošteva skupen učinek teh tehnik na javno mnenje čez neko daljše časovno obdobje. To obliko tajnih operacij se največkrat izvaja v državah, ki imajo dlje časa trajajoče krize oz. nerešene spore, razna trenja itd. V takšnih državah je družba zaradi večletnega nezadovoljstva glede raznih situacij veliko bolj dovzetna na razne oblike manipulacij oz. vplivanj (Shulsky in Schmit 2002, 83).

4.2.3.1 AGENTJE VPLIVA

Izvajanje tajnih operacij z agenti vpliva običajno vključuje agente, ki lahko bolj ali manj neposredno vplivajo na vladno delovanje in politiko. Pri vplivanju na razmere znotraj družbe v neki tuji državi je njihova glavna naloga precej bolj posredna, saj vplivajo na javno mnenje državljanov. Kot agente vpliva se na tem področju tako pogosto uporablja predvsem novinarje oz. nasploh vse osebe povezane z mediji (Shulsky in Schmit 2002, 83–84).

4.2.3.2 LAŽNA »ČRNA« PROPAGANDA

Ena izmed najbolj neposrednih oblik vplivanja na družbo je nedvomno s širjenjem mnenj, informacij, dezinformacij in drugih podatkov preko raznih medijskih in družbenih kanalov, kar z malce slabšalno besedo imenujemo propaganda. Države z dobro razvito zunanjo politiko imajo pogosto vzpostavljene radijske postaje, po katerih odprto razglabljajo o mednarodnih vprašanjih. Takšne radijske postaje so npr. Voice of America, Radio Moscow itd. (Shulsky in Schmit 2002, 84–85).

Kljub temu se včasih zgodi, da se vlade želijo distancirati oz. nočejo biti uradno povezane s tematikami o katerih diskutirajo na postajah. Pogostokrat pride namreč tudi do tega, da se razglabljanje o raznih tematikah prelevi v propagando. V takšnih primerih določena mnenja in podatke spravijo v obtok brez, da bi izdali njihov izvor. To lahko storijo tako, da jih »podtaknejo« v medije poročanja, ki si jih ne lastijo, niti niso pod njihovo oblastjo ali pa skozi medije, ki v javnosti prikazujejo svojo neodvisnost, a so v resnici pod vladno oblastjo¹(Shulsky in Schmit 2002, 84–85).

Da se vlada odloči za lažno oz. »črno« propagando, obstajata dva glavna razloga. Prvič, ciljna populacija je bolj naklonjena propagandi in njeni resničnosti, če je njen izvor prikrit, skrivni motiv propagandista pa ni očiten. Drugi razlog za uporabo "črne" propagande je diplomatski. Iz diplomatskih razlogov si vlade namreč ne morejo privoščiti, da bi bile povezane z določenimi mnenji, kljub temu, da si skrivoma želijo, da bi se te informacije razširile med čim večjo množico (Daugherty 2009, 282; Shulsky in Schmit 2002, 84–85).

4.2.3.3 PONEVERBE

Še ena tehnika spravljanja informacij v obtok brez prevzemanja kakršnekoli odgovornosti zanjo je priprava in izdajanje ponarejenih dokumentov. Omenjena tehnika služi popolnoma enakemu namenu kot tiste omenjene zgoraj, torej vplivanju na zaznavi občinstva s skrivnim namenom. Da je rezultat uspešen, mora biti poneverba seveda dovolj dobra. Da je poneverba dovolj dobra, se lažne informacije kombinira z resničnimi. Nastalo mešanico resničnih in lažnih informacij imenujemo tudi dezinformacija (Shulsky in Schmit 2002, 85).

4.2.4 PODPORA PRIJATELJSKIM POLITIČNIM SKUPINAM

Podpora² prijateljskim političnim skupinam, kot so politične stranke, civilna družba, delavski sindikati, mediji itd., je še ena izmed oblik vplivanja na dogodke v tujih državah. Omenjena pomoč se lahko izvaja tako javno kot prikrito, a je prikriti način precej bolj sprejemljiv za prejemnike pomoči, saj ta ne vodi do politično škodljivih obtožb tujih držav, oz. je za kaj takega manj možnosti (Shulsky in Schmit 2002, 86–88).

---

¹ Uspešnost prikrivanja je odvisna od primera do primera in ni vedno stoodstotna. Tuje obveščevalne službe lahko namreč določijo lokacijo iz katere »črne« radijske postaje oddajajo, a takšne informacije povprečnemu poslušalcu niso na voljo.

² Največkrat gre za materialne dobrine kot so denar, razna oprema itd.

4.2.5 VPLIVANJE NA POLITIČNE DOGODKE Z NASILNIMI SREDSTVI

V očeh javnosti se tajne operacije najpogosteje enači z vplivanjem na politične dogodke v tujih državah z nasilnimi sredstvi. Dosedanja raziskava je pokazala, da obstaja tudi kopica takšnih, ki jih ne. Nasilne metode vplivanja služijo zgolj kot nekakšen dodatek nenasilnim oz. skrajna možnost v primeru, da nenasilne niso uspešne (Shulsky in Schmit 2002, 88).

4.2.5.1 *PODPORA DRŽAVNIH UDAROV, NARODNO OSVOBODILNIH VOJN IN BORCEV ZA SVOBODO*

Podpora, ki se izvaja preko tajnih operacij, ni nujno omejena na politične skupine, ki svoje nestrinjanje do obstoječega vladnega sistema izražajo na miren način, ampak tudi na skupine, ki želijo spremembe doseči z nasilnimi sredstvi. Takšna podpora lahko obsega nudenje pomoči že obstoječim ali pa ustvarjanje novih »uporniških« skupin. Točna oblika pomoči je odvisna od vrste skupine ter njene strategije. Če gre za uporniške borce, je lahko v obliki vojaške pomoči, organizatorjem državnih udarov se nudi pomoč pri sami pripravi in izvedbi udara, v kolikor se želi doseči spremembe neke vladne politike, se izvaja zunanjepolitični in ekonomski pritisk, v želji po oslabitvi vojaške, ekonomske ali politične moči neke države se organizira notranje prevrate, ki spodkopavajo moralno, lojalnost in zanesljivost njenih državljanov itd. Dve največji tajni operaciji ZDA, podpora mudžahidov v Afganistansko-sovjetski vojni in »contrasev« v Nikaragvi, ki sta temeljili na ekonomski podpori in urjenju kadrov za dolgotrajno gverilsko vojskovanje, predstavljata klasičen primer takšnega tipa tajnih operacij (Shulsky in Schmit 2002, 88–89).

Posebna oblika tovrstne aktivnosti, ki se ji v zadnjih letih posveča še posebej veliko pozornosti, je pokroviteljstvo določenih držav raznim terorističnim organizacijam (*»patron-state support«*) oz. nasploh mednarodnemu terorizmu. Podpora, ki jo takšne države oz. vlade namenjuje terorističnim organizacijam, je lahko najrazličnejša. Najosnovnejša podpora se lahko kaže npr. v zagotavljanju objektov za treniranje ali pa zavetja, kjer so teroristi varni pred aretacijami in lahko tako mirno načrtujejo nove napade. Na višji točki lahko ta pomoč vključuje finančno podporo, dobavo orožja, lažnih dokumentov ali pa celo diplomatsko zaščito, s katero lahko veliko lažje tihotapijo orožje, eksplozivna sredstva in drugo opremo v izbrano državo. Tako kot pomoč, lahko variira tudi podrejenost terorističnih organizacij oz. stopnja kontrole, ki jo države pokroviteljice namenjuje terorističnim organizacijam. V nekaterih primerih je ta podrejenost precejšnja, v drugih spet skoraj nična. Za države pokroviteljice je pomembno le, da je narava aktivnosti organizacij v skladu z njihovimi lastnimi interesi (Shulsky in Schmit 2002, 88–89).

4.2.5.2 *PARAVOJAŠKA DEJAVNOST*

Ko so vlade v dilemi ali izvesti klasično tajno operacijo ali vojaško, največkrat uporabijo neredne, včasih celo prostovoljne sile, ki delujejo samostojno ali pa v sodelovanju s podobnimi oz. domačimi silami (Shulsky in Schmit 2002, 89). Gre za t. i. paravojaške enote, enote, ki obstajajo paralelno z regularno vojsko. Mednje spadajo organizacije z značilno vojaško strukturo, metodami usposabljanja in vojaško indoktrinacijo, ki opravljajo pomožne vojaške naloge, katerih redna vojska zaradi različnih razlogov ne more (Dupuy 1993). Za uporabo so zanimive predvsem zato, ker med oblastjo in njihovim vodstvom ne obstaja uradna linija poveljevanja, s čimer vladi ni potrebno prevzemati odgovornosti v primeru kršenja človekovih pravic (Human Security Centre 2005, 35–37). Največkrat je takšna oblika dejavnosti uporabljena v dlje časa trajajočih operacijah (Daugherty 2009, 283)

4.2.5.3 *SPECIFIČNA DESTRUKTIVNA OZ. NASILNA DEJANJA, VKLJUČUJOČ USMRTITVE (ATENTATI)*

Tajne operacije lahko vsebujejo tudi specifična nasilna dejanja, največkrat usmerjena proti posameznikom, lahko pa tudi proti specifičnim objektom. Takšni primeri so npr. atentati na tuje vladne uradnike, pomembne politične figure, iskane teroriste (primer Osame Bin Ladna, kateremu se bom posvetil v nadaljevanju), razne sabotaze itd. Atentati in sabotaze so bile v različnih obdobjih stalna izbira Sovjetskih obveščevalnih operacij. Najbolj znan je verjetno primer umora Leva Trockega v Mehiki leta 1940. Tudi CIA se je v ZDA v določenih obdobjih posluževala omenjene metode. Večkrat je neuspešno poskusila umoriti kubanskega vodjo Fidel Castro, sodelovala pa je tudi s političnimi silami odgovornimi za umor kongovskega premierja Patrica Lumumba, Rafaela Traujilla iz Dominikanske Republike itd. Omenjeni primeri so eni izmed glavnih razlogov, da je bila CIA v sredini 70. let predmet obširne preiskave vodene s strani Church Committee-ja, odbora, ki je bil zadolžen za preiskave vladnih operacij izvedenih s strani ameriških obveščevalnih služb. Eden izmed rezultatov omenjene preiskave je bila odredba takratnega predsednika ZDA, Geralda Forda, ki je ameriškim obveščevalnim službam izrecno prepovedovala izvajanje političnih atentatov ter kakršnokoli sodelovanje pri organizaciji le teh. Omenjeni ukaz sta nato razglasila in spoštovala tudi naslednja predsednika, Carter in Reagan (Shulsky in Schmit 2002, 89).

Ena izmed bolj znanih tajnih operacij, ki je vključevala uporabo nasilnih sredstev proti objektom, je bila razstrelitev ladje Rainbow Warrior s strani francoskih obveščevalnih agentov leta 1985. Ladja, ki je bila med napadom zasidrana v pristanišču v Novi Zelandiji, je bila last okoljevarstvene organizacije Greenpeace, katera je nameravala ladjo uporabiti za proteste proti francoskim jedrskim poskusom v južnem Pacifiku. Precej bolj destruktiven primer sabotaze je

izvedla Nemčija v ZDA, še preden se je slednja odločila, da se vključi v 1. svetovno vojno. Kljub temu, da so bile ZDA uradno nevtralne, so bile v prvih treh letih ključni dobavitelj orožja, streliva in druge vojaške opreme v Veliko Britanijo in njene zaveznice. Z namenom prekiniti dobavo opreme svojim nasprotnikom brez, da bi si nakopala jezo ZDA, je Nemčija v ZDA začela izvajati kopico tajnih operacij. Te so vključevale od sabotaž ladij, ki so prevažale zaloge v Veliko Britanijo in Rusijo, do proizvodnje virusa antraks, ki so ga nato vbrizgavali v konje in mule namenjene v Evropo. Najbolj spektakularna izmed vseh operacij je bila sabotaža železniškega in vodnega terminala v Black Tom, New Jersey, julija 1916. Z uporabo vnetljivih naprav in eksploziva so nemški agenti popolnoma uničili prostor skupaj z ogromno količino streliva namenjenega vojni v Evropi. Eksplozije so bile tako silovite, da so zamajale Brooklynski most, slišati pa jih je bilo mogoče vse do Filadelfije (Shulsky in Schmit 2002, 89–90).

5 TAJNA OPERACIJA CIKLON (1979–1989)

Afganistan, Talibani, Osama bin Laden itd. so besede, ki so postale nekakšen sinonim za, kot pravijo strokovnjaki, globalni konflikt med Zahodno civilizacijo na eni in nestrpnim islamskim fundamentalizmom³ na drugi strani. Tisti nekoliko bolj odmaknjeni od medijskega in informativnega vrveža omenjeni konflikt razumejo kot boj med grabežljivim globalnim imperializmom in željo izkoriščenih po boljšem svetu, resnica pa je kot vedno nekoliko drugačna. Afganistan je svojih zadnjih 40 let prebil v nenehnem ponavljanju raznih konfliktov, katerih vzroki so precej podobni tistim v 19. stoletju, ki so na nasprotne bregove spravili Rusijo, Nemčijo in Veliko Britanijo. Močna želja oz. potreba Zahoda, da omeji vpliv in širjenje SZ, je le eden izmed mnogih. Nafta, droge, trgovske poti, naravni viri, vpliv v regiji so drugi. Zaradi omenjenih vzrokov, predvsem naravnih virov in načel, je bilo zapravljenih več milijard in ubitih več milijonov ljudi, med drugim tudi v Afganistansko-sovjetski vojni, ki je predvsem zaradi ameriške tajne operacije Ciklon trajala dolgih deset let (Ray in Schaap 2003, 101–102).

5.1 OZADJE – DESTABILIZACIJA AFGANISTANA IN AFGANISTANSKO-SOVJETSKA VOJNA

Sovjetska invazija na Afganistan decembra 1979 je bila po besedah ZDA očiten prikaz agresivnosti SZ in njene ekspanzivne politike. Kot je razkrilo tajno obveščevalno poročilo ameriške obrambno obveščevalne agencije (DIA) nekaj dni po invaziji, je bil glavni motiv

---

³ Versko gibanje, ki zahteva popolno zvestobo Koranu (SSKJ 2017)

Moskve izpolnitev njenih dolgoletnih strateških ciljev. Obvladovanje Afganistana bi predstavljal namreč velik korak k prevladi na Azijski podcelini. Na podlagi tega poročila so Bela hiša in Kongres ves čas Afganistansko-sovjetske vojne upravičevale konstantno povečevanje sredstev za nudenje tajne pomoči Afganistanu, v sklopu tajne operacije Ciklon - operacije, ki je zasenčila oz. na podlagi finančnih sredstev preseгла tajne operacije ZDA v Nikaragvi, Angoli, Kampucheji in drugih predelih sveta (Galster 2003, 103).

Tajni dokumenti, zaseženi v Iranu med zavzetjem ameriškega veleposlaništva leta 1979, so v povezavi z drugimi že javnimi podatki razkrili, da odločitev SZ, da napade Afganistan ni temeljila na njeni želji po ekspanzionizmu, ampak je bila zgolj odgovor na dejanja ZDA in njenih zaveznic, ki so kmalu po Aprilski revoluciji⁴ leta 1978 poskušale s podpiranjem nasprotnikov sovjetskega režima v Afganistanu in destabilizirati novo prosovjetsko oblast v Kabulu (Galster 2003, 103).

5.2 PROGRAM OPERACIJE

5.2.1 OBDOBJE CARTERJEVE ADMINISTRACIJE (1978–1981)

Komunistični prevrat v Afganistanu leta 1978 je v ZDA sprožil politično dilemo s čimer se je znotraj Carterjeve administracije, takoj začel ukvarjati takratni državni sekretar Cyrus Vance. V tajnem memorandumu, ki ga je prejel, je bilo zapisano, da morajo pri novemu vodstvu v Afganistanu upoštevati kombinacijo nacionalizma in komunizma ter poskusiti preprečiti še tesnejši stik s SZ. Memorandum je tudi opozarjal, da morajo spremljati nasprotnike novega režima v Afganistanu, ki naj bi čakali ali se jim bodo ZDA pridružile v uporabi ali bodo sprejele komunistični prevzem. Veliko pozornosti je memorandum namenjal Pakistanu, Iranu, Savdski Arabiji in drugim zaveznicam ZDA v regiji, ki naj bi nastalo situacijo v Afganistanu dojemale kot sovjetski državni udar (Galster 2003, 104).

Izraženih je bilo kar nekaj mnenj, kako bi ZDA reagirale na nastalo situacijo v Afganistanu. Medtem ko je Vance zagovarjal zmeren pristop k nastali situaciji, ki ne bi privabljal sovjetske pozornosti, je Zbigniew Brzezinski, takratni predsednik svetovalec v Svetu za nacionalno varnost, zagovarjal oster nastop. Predsednika Carterja je opozarjal, da bo, v kolikor se odmaknejo od Afganistana, to v očeh ameriških regionalnih zaveznikov pomenilo, da ZDA

---

⁴ Revolucija vodena s strani Ljudske demokratične stranke Afganistana (PDPA- People's Democratic Party of Afghanistan) proti vladavini samooklicanega predsednika Afganistana Mohammeda Daouda Khana med 27 in 28. aprilom 1978 (Rubin 2002).

regije ne smatrajo kot pomembne strateške točke. Vloga ZDA v Afganistanu naj bi bila po njegovem mnenju še toliko bolj pomembna zaradi povečane nestabilnosti v Iranu. Ker je bil predsednik Carter razcepljen med dvema skrajnostnima, je Brzezinskemu naročil, naj najde alternativno regionalno strategijo, medtem ko bo State Department (sinonim ministrstvu za zunanje zadeve, ki svetuje predsedniku ZDA glede zunanje političnih vprašanj) vzpostavljati primeren odnos z novim afganistanskim režimom oz. DRA (Demokratska Republika Afganistan), kot se je po novem imenovala. Ker je Brzezinski opravljal tudi vlogo pri nadzoru delovanja CIE, je izkoristil priložnost in vzpostavil sistem tajne pomoči afganistanskim upornikom, katerega so sestavljale še nekatere druge proti SZ usmerjene države. Te in preostale aktivnosti CIE je Brzezinski preko Posebnega odbora za usklajeno delovanje (Special Coordinating Committee), kateri je deloval v sklopu Sveta za nacionalno varnost (National Security Council), poostreno spremljal (Brzezinski 1983, 73).

Maja 1978, mesec po tem ko je na oblast v Afganistanu prišla DRA in 19 mesecev pred sovjetsko invazijo, se je Brzezinski na Kitajskem sestal z Deng Xiaopingom⁵, s katerim je dosegel dogovor glede skupnih varnostnih zadev, vključno z Afganistanom (Brzezinski 1983). Bruce Amstutz v svojem delu predvideva, da je omenjeni sporazum moral vključevati tudi Pakistan, saj so v istem mesecu v Pešavarju ustanovili prve kampe za afganistanske upornike, v katere so kmalu za tem prišli Kitajski vojaški inštruktorji (Amstutz 1986, 40).

CIA in Brzezinski sta na samem začetku s težavo zagotavljala zadostno podporo afganistanskim gverilcem, saj je Pakistan zaradi strahu pred povračilnimi ukrepi SZ zavračal pretirano zunanjo podporo na njegovih tleh. Prav tako je State Department s podporo predsednika Carterja še vedno poskušal vzpostaviti normalne odnose z DRA. Konec marca 1979 je Brzezinskemu uspelo prepričati tako predsednika Carterja kot tudi State Department, da naraščajoči vpliv SZ v Afganistanu ogroža ameriško nacionalno varnost, a hkrati predstavlja enkratno politično priložnost za ZDA. S tem so afganistanski uporniki začeli dobivati konkretno pomoč za boj proti DRA (Galster 2003, 104).

Aprila 1979, le nekaj tednov po sprejetju politične taktike Brzezinskega, so se uradniki ameriških zunanjih služb (*U.S. foreign service*) že začeli sestajati z voditelji afganistanskih upornikov, da bi se dogovorili o njihovih potrebah. Največjo težavo je upornikom predstavljalo

---

⁵ Kitajski politik, državnik, revolucionar, med leti 1978–1989 vodja Kitajske komunistične stranke in Ljudske Republike Kitajske (Cheng 2001)

pomanjkanje orožja in nezmožnost oblikovanja enotnega odpora zaradi različnih frakcij, ki so bile v nenehnih spopadih. Očiten odgovor na te težave s strani ZDA je bilo povečanje denarne pomoči in redno dobavljanje orožja. ZDA so se pri nudenju pomoči kmalu pridružile Kitajska, Savdska Arabija, Združeni arabski emirati in Iran. Savdska Arabija je mudžahidom vnaprej ponudila več milijonov dolarjev, če bi slednji lahko hitro oblikovali zavezništvo (Galster 2003, 104–105). Uporniki so ta in preostala sredstva uporabili za nabavo orožja od Pakistana in Kitajske, katerih zaloge so jim bile najbolj na dosegu rok. Terenska poročila CIE⁶ so razkrila, da je pakistanski direktor vojaških operacij (*Director of Military Operations*) brigadir Mian Mohammad Afzal, ki je bil na plačilni listi CIE, oktobra CII sporočil, da je bil tekom več srečanj med pakistanskim predsednikom Zio ul-Haqom in kitajskimi uradniki sprejet načrt, na podlagi katerega bo Pakistan še naprej upornikom nudil zatočišče in dobavo orožja iz njegovih nacionalnih zalog (Haley 1984; Galster 2003).

CIA je bila v afganistansko-sovjetski vojni zelo aktivna tudi na področju propagande. V začetni fazi je bila zelo zaposlena s financiranjem in organiziranjem javnih demonstracij po večjem delu Južne Azije ter Evrope, usmerjene proti marionetnem režimu v Kabulu. Globoko znotraj Afganistana je CIA afganistanskim izseljencem pomagala tudi pri vzpostavljanju disidentskih radio postaj, preko katerih so širom celotne države širili proti-vladna sporočila (Selig 1986).

Odločitev ZDA, da skrivno podpirajo upornike afganistanskega režima kljub pomislekom, da bi lahko kaj takega še poglobilo sodelovanje med obstoječim režimom in SZ, je zanimiva predvsem zaradi dveh razlogov. Prvič, ZDA so se dobro zavedale, da obstaja velika verjetnost, da uporniki nikoli ne bodo ustrezna alternativa vodstvu DRA. Uradnikom State Departmenta so na skrivnem srečanju v Pakistanu to priznali celo sami vodje upornikov - vzpostavitev začasne uporniške vlade so namreč primerjali s postavitvijo petih različnih živali znotraj ene kletke. Drugi, pomembnejši razlog, pa je ta, da so ZDA tekom tajnega podpiranja vojaških

---

⁶ Po zavzetju ameriškega veleposlaništva v Teheranu leta 1979 je bilo razkritih veliko tajnih dokumentov v povezavi z Afganistanom, ki so bili nato ponatisnjeni ter distribuirani po celotnem svetu. V ZDA so postali znani po prizadevanju novinarja Williama Worthya, ki je dokumente pretihotapil iz Irana. Ta tajna sporočila CIE in State Departmenta, v katerih je mogoče zaslediti razvoj ameriške politike, ki je vodila do sovjetske invazije, so bila objavljena v obliki več kot 60 strani dolge zbirke dokumentov naslovljene »Documents from the Den of Espionage« (Ray in Schaap 2003).

prizadevanj afganistanskih upornikov odkrile, da Sovjeti na vse načine poskušajo najti politično rešitev za nastalo situacijo. Mesec po odločitvi Brzezniškija oz. Posebnega odbora za usklajeno delovanje (*Special Coordinating Committee*) so obveščevalne službe ZDA dobile informacije, da se SZ že nagiba k zamenjavi voditeljev Khalqa⁷. Kmalu po pridobitvi te informacije je veleposlanik Nemške demokratične republike Hermann Schwiesau na ameriško veleposlaništvo v Kabulu sporočil, da so Sovjeti v svoja pogajanja vključili nekdanjega afganistanskega visokega ministra. ZDA so to dojele kot namig, da želi SZ v Kabulu oblikovati širšo koalicijo, katera bi bila željna in zmožna spoštovati njene varnostne interese - ostati izven ameriškega zaveznitva, s čimer SZ ne bi bilo potrebno biti prisotni v Afganistanu (Galster 2003, 106).

V nasprotju s pričakovanji, da se bodo ZDA vzdržale intervencije v Afganistan, so ameriški uradniki v sovjetskih težavah v Afganistanu videli priložnost, da se še naprej skrivno bojujejo proti SZ, dokler je ta še ranljiva. ZDA so bile prepričane, da takšen pristop SZ ne bo prisilil v intervencijo. Tudi sami Sovjeti so ameriškim uradnikom trdili, da invazija na Afganistan ni rešitev, saj lahko morda reši en problem, a bi zagotovo ustvarila novega. S to trditvijo se je strinjalo tudi ameriško veleposlaništvo v Moskvi, ki je dvomilo, da bi SZ tvegala druge zunanje politične prioritete za vojno v Afganistanu (Galster 2003, 106).

Kljub velikim prizadevanjem, tako SZ kot tudi upornikov, da bi ga odstranili z oblasti, je Hafizullah Amin⁸ še vedno vztrajal na oblasti. On in naraščajoča nestabilnost v Afganistanu in Iranu sta delala Američane in Sovjete zelo nestrpne glede namer enih in drugih v regiji. ZDA so ugotovile, da samo podpiranje upornikov ne bo zaščitilo njenih regionalnih interesov pred sovjetsko »agresijo«, zaradi česar so svojo podporo usmerili proti tedanjemu predsedniku DRA Aminu. Predpostavljale so, da bi v primeru odvrnitve Amina od SZ slednji onemogočile

---

⁷ Khalq je bila frakcija znotraj Ljudske demokratične stranke Afganistan (People's Democratic Party of Afghanistan-PDPA), katera je bila na oblasti v času DRA med leti 1978-1992 (Tomsen 2011)

⁸ Afganistanski politik, Khalqist, ki je na oblast prišel z aprilsko revolucijo. Med 14.9 in 27.12.1979 je opravljal vlogo predsednika DRA in generalnega sekretarja Ljudske demokratične stranke Afganistan. Njegove nekaj mesečna vladavina se je končala z njegovim atentatom izvedenim s strani SZ, decembra 1979 (Tomsen 2011).

uporabo Afganistana kot odskočne deske za vdor v Iran oz. Balučistan, največjo provinco Pakistana (Galster 2003, 107).

Amin je postajal vse bolj previden in nezaupljiv do Sovjetov, še posebej po tem, ko je odstavil in naročil umor takratnega vodje komunistične partije in med 30.4 in 14.9. 1979 predsednika DRA Nura Mohammada Tarakija. Ta je bil v očeh Sovjetov glavna izbira za predsednika po koncu Aprilske revolucije. Ker so ZDA vedele za Aminovo situacijo, so v septembru 1979 organizirale več prijateljskih srečanj, kjer so Aminu zagotovile, da dokler so v Afganistanu močno prisotne ZDA, mu za nezadovoljne Sovjete ni potrebno skrbeti. Ameriška strategija je bila uspešna, saj je 27. septembra 1979 Amin izrazil zadovoljstvo ob izboljšanju razmer z ZDA. Dva dni kasneje je v New Yorku enako storil afganistanski zunanji minister Wali, ki se je potihoma sestal z uradnikoma State Departmenta Davidom Newsom in Haroldom Saundersom (Galster 2003, 107).

SZ je postajala vse bolj zaskrbljena glede vojne pred njenimi mejami ter Aminovo svojeglavostjo in nesposobnostjo pri soočanju z njo. Sredi naraščajoče nestabilnosti se je SZ dozdevalo, da Amin zapušča Sovjete in se obrača na ameriško stran, kar se je kasneje izkazalo za resnično. 30. oktobra je ameriško veleposlaništvo v Kabulu poročalo v ZDA, da se je pogovarjalo z Aminom, kateri naj bi izkazal veliko željo po izboljšavi odnosov med ZDA in Afganistanom. ZDA so se nenadoma začele zavedati morebitnih negativnih posledic, ki bi jih lahko prineslo sodelovanje z Aminom ter z njim prekinile vse stike. Zapuščeni Amin se je nato po pomoč obrnil k Pakistanu. V začetku decembra je pakistanskemu predsedniku Zii poslal sporočilo, v katerem je prosil za takojšnje srečanje. Zadnji poskusi, da bi se izognil Sovjetskemu zajetju so bili neuspešni, saj je bil let, s katerim bi moral pakistanski zunanji minister Agha Shahi 22. decembra poleteti v Kabul, zaradi slabega vremena odpovedan. Tri dni kasneje, 25. decembra 1979, je SZ napadla Afganistan (Galster 2003, 107).

Ko je SZ napadla Afganistan, je ameriški Kongres nemudoma odobril popolno podporo afganistanskim upornikom, za, kot je izjavil tedanji predsednik ZDA Carter, boj proti največji grožnji svetovnemu miru po drugi svetovni vojni (Galster 2003, 107–108).

5.2.2 REAGANOVA DOKTRINA

Pod predsedstvom Carterja je CIA usklajevala in organizirala dobavo orožja afganistanskim upornikom s Pakistanom, Kitajsko, Savdsko Arabijo in Egiptom. ZDA in Savdska Arabija sta zagotavljala finančna sredstva, Egipt in Kitajska orožje, Pakistan pa je služil kot zatočišče za upornike ter izhodiščna točka za distribucijo orožja v Afganistan. Na samem začetku sta ZDA

in Savdska Arabija prispevali vsaka po 30 milijonov ameriških dolarjev za dobavo sovjetskega orožja proizvedenega v Egiptu in na Kitajskem. Iz enakega sklada so se financirali tudi upokojeni ameriški vojaški častniki, ki so kot CIINI pogodbeniki urili upornike in kitajski ter pakistanski uradniki, ki so prav tako sodelovali pri raznih zadevah. Diskretnost oz. varovanje tajnosti je bil pomemben element ameriške vpletenosti v afganistansko-sovjetske zadeve. Kot je dejal predsednik Carter, je bil afganistanski boj islamski boj, ameriška vpletenost pa ni smela pokvariti takšnega vtisa (Galster 2003, 110).

Veliko se je spremenilo v CIINI »afganistanski vojnik«, ko je leta 1981 predsednik ZDA postal Ronald Reagan. Večina sodelujočih držav je ostala enakih, prav tako se ni spemila podoba vojne, ki je še naprej predstavljala boj med islamom in komunizmom, kar je bilo tudi ključno pri nadaljnjem vzdrževanju široke podpore upornikom. Marca 1981 je direktor CIE Casey predlagal predsedniku Reaganu, naj CIA nadgradi in poveča tajno pomoč afganistanskim mudžahidom, kar je Reagan tudi upošteval. S skokovitim večanjem politične in finančne podpore ameriškega programa se je ameriška politična strategija glede Afganistana in njihova tajna oblika pomoči izrazito spremenila (Galster 2003, 110).

ZDA so se glede povečanja pomoči nemudoma obrnile na Savdsko Arabijo. Z obljubo, da bo Reagan od Kongresa pridobil dovoljenje za prodajo AWACS⁹ Savdski Arabiji, so Savdijci upornikom nemudoma nakazali 15 milijonov ameriških dolarjev, večinoma preko zasebnih bančnih računov v Omanu in Pakistanu. Ko so oktobra ZDA Savdski Arabiji dostavile prvih pet AWACS, je kralj Fahd odobril še večjo podporo afganistanskim upornikom (Lewis 1987).

Krepiti se je začela tudi vloga Pakistana, katerega je že konkretno skrbelo glede svoje ranljive pozicije, nahajal se je namreč v neposredni bližini SZ. Da bi pomirila pakistanskega predsednika Zio in si zagotovila njegovo nadaljnje sodelovanje, je Reaganova administracija Pakistanu skrivoma ponudila nastanitev ameriških vojaških čet znotraj Pakistana. Zia je ponudbo odklonil in se raje kot za vojake odločil za orožje. ZDA in Pakistan sta tako sklenila dogovor o šestletnem sodelovanju, ki naj bi zajemal ekonomsko in vojaško pomoč v skupni

---

⁹ AWACS (Airborne Warning and Control System) je ime za specifični sistem, nameščen na letalih Boeing E-3 Sentry in na japonskem E-767. Oznaka se uporablja tudi kot sinonim za vrsto vojaškega letala, ki se uporablja za zaznavanje letal, ladij, helikopterjev in kopenskih vozil na dolge razdalje. Uporablja se tudi kot poveljniški ali kontrolni center za koordinacijo raznih skupin (NATO 2007).

vrednosti 3,2 milijard ameriških dolarjev (Cronin 1987; Mamdani 2004, 126). Del dogovora je bilo tudi, da bo Pakistan nadaljeval s koordiniranjem dobave orožja za afganistanske upornike. Ko je orožje prispelo v Pakistan, bodisi v pristanišče Karačija, bodisi na letališče v Pešavar, je bilo predano Nacionalni logistični celici (*National Logistic Cell*), ki je bila del pakistanske notranje-obveščevalne službe (*Pakistani Inter-service Intelligence*). Slednji je bil nekakšen ekvivalent konglomeratu CIE in FBI. CIINI uradniki v Karačiji in Pešavarju so nato pregledali dokumentacijo o prejetju orožja. Svoje delo so opravljali precej površno¹⁰, saj skoraj nikoli niso pregledali dejanskih zabojev, da bi preverili ali se številke ujemajo. Uradniki NLC-ja so nato orožje po kopnem razvozili do Quette na zahodu ali pa do Pešavarja na vzhodu. Tukaj je orožje sprejela ISI, ki je nato pod nadzorom CIE orožje distribuirala do sedmih uporniških skupin oz. »pakistanske vlade«. Te skupine so nato orožje, največkrat je šlo za AK-47¹¹ ali pa RPG-7¹², shranile v skrivnih skladiščih ob meji, ali pa so ga na lokalnih bazarjih prodale trgovcem z mamili oz. lokalnim pripadnikom plemen (Galster 2003, 110–111).

V prvih letih Afganistansko-sovjetske vojne se je CIA glede zalog orožja večinoma upirala na Egipt in Kitajsko. Obe državi sta večinoma prodajali orožje iz lastnih zalog, nekaj pa so ga po principu sovjetskega orožja in nadzorom CIE izdelovali tudi v tovarnah na obrobju Kaira. Po izpraznitvi egipčanskih zalog orožja večinoma sovjetske izdelave, so bile le-te dopolnjene z novim ameriškim orožjem, Kitajska pa je pridobila prepotrebno trdno valuto kot dodatek k izpolnitvi njenih lastnih zunanje političnih ciljev, ki so zajemali zaježitev SZ. Kljub konstantni dobavi orožja iz Kitajske in Egipta je to vseskozi ostajala prioritarna naloga ZDA. Da bi se

---

¹⁰ Neustreznosti pri postopku so bile ugotovljene januarja 1986, ko je skupina obveščevalne ga osebja iz Senata, na zahtevo senatorja Humphreya in Hechta, obiskala Pakistan.

¹¹ Ruska jurišna puška kalibra 7,62x39. ki jo je leta 1947 razvil Mihail Timofejevič Kalašnikov. Zaradi svojih lastnosti, med katerimi prevladujejo vzdržljivost, enostavno vzdrževanje in nizka proizvodna cena, je kmalu postala zelo priljubljena v številnih vojskah, revolucionarnih, uporniških in terorističnih organizacijah po celem svetu (Hickman 2016).

¹² Najbolj razširjen ročni raketomet, ki ga kljub zastarelosti še vedno uporablja ogromno vojsk in razne teroristične organizacije. Oblikovan je bil kot protioklepno orožje, a so ga kmalu začeli uporabljati tudi kot protizračno in protipehotno orožje (Defense Update 2004).

izognili sledenju, so bile pošiljke iz Egipta včasih preusmerjene v Oman, od tam pa naprej v Karači (Galster 2003, 111).

V prvih letih je bila Reaganova administracija precej navdušena nad mudžahidi in njihovim silovitim bojevanjem. Odbor 208¹³ je v Afganistanu nenadoma zaznal veliko možnost za pridobitev globalne strateške prednosti proti SZ. Člani tega elitnega telesa so bili Vincet Cannistraro, bivši uslužbenec CIE, ki je v Beli hiši deloval kot vodja tajnih operacij; Morton Abramowitz, vodja obveščevalcev v State Departemnt; Bert Dunn, vodja Čiinega oddelka za Bližnji Vzhod in Južno Azijo; Oliver North in drugi izmenjujoči se člani ameriškega obrambnega ministrstva vključujoč vodjo uprave za obrambo, Elie Krakowski in Richarda Armitagea (Amstutz 1986, 202–205).

Ti in drugi uradniki Reaganove administracije so bili prepričani, da bodo z izčrpavanjem Sovjetov v Afganistanu ZDA odvrnile SZ od drugih držav tretjega sveta, kot so bile npr. Nikaragva in Angola ter si s tem omogočile dovolj manevrskega prostora za uresničevanje lastnih interesov. Zavedali so se, da bi si, v kolikor bi afganistanski mudžahidi zdržali v bojevanju s SZ še nekaj let, če ne desetletij, SZ sčasoma nakopala resne finančne, vojaške in politične težave. Da bi SZ vojno iz Afganistana razširila v Iran ali pa Pakistan, se zaradi iranske nepopustljivosti in svojega obrambnega sporazuma s Pakistanom ZDA ni zdelo verjetno (Amstutz 1986, 202–205).

Kot je dejal eden izmed ameriških kongresnikov, se je vse bolj dozdevalo, da imajo ZDA vedno več možnosti, da v Afganistanu ustvarijo sovjetski Vietnam (Galster 2003, 112).

5.2.2.1 AMERIŠKO SABOTIRANJE MIROVNIH POGAJANJ

Edina stvar, ki je ovirala ZDA, da bi v Afganistanu ustvarila za SZ nevzdržne pogoje, je bila možnost za mirovni sporazum. Nekateri uradniki ZDA naj bi vse od začetka vojne poskušali s SZ doseči dogovor o njihovem umiku iz Afganistana, a dokazi pričajo o nasprotnem. Pri svojem prizadevanju za kaj takega Američani naj ne bi bili pretirano vztrajni. Ravno nasprotno. Ob prvih formalnih pogovorih o mirovnem sporazumu, ki so poleti leta 1982 potekali pod nadzorstvom OZN, je mediator ZN Diego Cordovez naznanil, da sta Pakistan in afganistanska vlada pripravljene sprejeti kompromise, na podlagi česar bo jeseni predstavil okvirno obliko dogovora. Žal do tega ni nikoli prišlo, saj je tik pred Cordovezovo namero, da razkrije mirovni

---

¹³ Med agencijski odbor, ki je obravnaval oz. se ukvarjal s tajnimi operacijami.

načrt, Reagan ukazal CII, da poveča količino in kvaliteto orožja namenjenega afganistanskim upornikom. Nekaj mesecev kasneje, natančneje decembra, je Yuri Andropov¹⁴ na pogrebu svojega predhodnika na položaju voditelja SZ, Leonida Brežnjeva, povedal pakistanskemu predsedniku Zii, da je SZ pripravljena hitro zapustiti Afganistan, v kolikor Pakistan preneha podpirati afganistanske upornike. Kmalu za tem je Bela hiša zopet naročila CII, naj nemudoma oboroži upornike z dodatnimi bazukami, minometi, bombometi, minami, netrzajnimi topovi, protiletalskimi ročnimi raketometi (večinoma RPG-7) in podobnim orožjem (Galster 2003, 112).

Vse bolj se je začelo dozdevati, da je sabotiranje mirovnih pogajanj, vsaj dokler so se bili mudžahidi željni in sposobni boriti, postala neuradna politika Bele hiše do Afganistana. Da se ZDA res poslužujejo te politike je bilo jasno leta 1983, ko se je zdelo, da je konec sovjetske okupacije le še vprašanje časa. Aprila istega leta so se v Ženevi namreč zbrale pogajalske stranke, da bi oblikovale nov načrt za sovjetski umik. Da bi izboljšali možnosti za dogovor, so Sovjeti pakistanski vladi v začetku marca skrivoma povedali, da bodo z umikom začeli že septembra, če bodo sami prenehali s podpiranjem upornikov. Pakistan je vzel sovjetsko obljubo resno ter nekaj tednov kasneje afganistanskim upornikom izdal direktivo, da naj svoje poveljniške štabe prestavijo iz Pešavarja ter razpustijo skupine (Weaver 1983). Uporniško zaveznitvo, v katerem so prevladoval radikalne fundamentalistične frakcije, je bilo besno. Umik SZ iz Afganistana je bil namreč le eden izmed njihovih ciljev, militantni fundamentalisti so želeli državo očistiti vsega, kar je bilo v povezavi s komunizmom ter svoj džihad izvoziti celo v SZ (Roy 1986). Medtem sta uslužbenca ZN Diego Cordovez in Javier Perez de Cuellar od SZ in Kitajske dobila zagotovilo za možnost podpisa sporazuma. O sočasnem umiku vse zunanje pomoči iz Afganistana, ki bi se naj začela v začetku septembra, sta se konec aprila skoraj dogovorila tudi Pakistan in afganistanska vlada, a so na prizorišče zopet stopile ZDA. Bela hiša je v medije in obtok namenoma spravila podatek, da je tajno podpirala afganistanske mudžahide in bo s tem nadaljevala dokler ne bodo izpolnjene politične zahteve upornikov. To je seveda ustavilo vsa prizadevanja za doseg mirovnega sporazuma, ki bi končal nesmiselno vojno v Afganistanu (Glaster 2003, 112–113).

---

¹⁴ Ruski politik, ki je bil po smrti Leonida Brežnjeva izvoljen za generalnega sekretarja Centralnega komiteja komunistične partije Sovjetske Zveze in s tem za voditelja Sovjetske zveze

Osramočen, a še vedno želen rešiti sporazum, je maja pakistanski zunanji minister Yaqub Khan odpotoval v Washingtonu, da bi v sodelovanje prepričal še Reaganovo administracijo. Sestal se je s podpredsednikom Bushom in državnim sekretarjem (*Secretary of State*) Shultzom ter jima sporočil, da se želijo Sovjeti umakniti iz Afganistana, a z minimalnim ponižanjem. Bush in Shultz sta Khana prepričala, da ZDA ni v interesu lajšanje sovjetskega umika iz Afganistana. V naslednjih mesecih so propadla vsa pogajanja pod vodstvom ZN. Shultz je po propadlih pogajanjih obiskal Pakistan, kjer se je sestal tako s pakistansko vlado kot afganistanskimi uporniki. Obema stranema je zagotovil, da jih ZDA ne bodo zapustile v njihovem boju proti SZ (Glaster 2003, 113).

5.2.2.2 VIDNEJŠA AKTIVNOST KONGRESA

Z zagotovitvijo nadaljnje pakistanske podpore so ZDA začele stopnjevati svoj posredni boj proti SZ. Od leta 1984 pa vse do konca vojne je predsednikova administracija s strani Kongresa prejela konstanto spodbudo pri uresničevanju te agresivne strategije. Spomladi 1984 je kongresnik Charles Wilson, visoko postavljeni član odbora, ki je bil zadolžen za razpolaganje z namenskimi sredstvi za obrambo (*Defense Appropriations Committee*) s svojimi kolegi pozval namestnika direktorja CIE Johna McMahona, da odboru pojasni zakaj CIA ne naredi več za afganistanske upornike. Leto prej je Wilson, ki je vseskozi trdil, da so se ZDA dolžne maščevati SZ za Vietnam, namreč obiskal pakistanskega predsednika Zio, da bi ugotovil kaj lahko ZDA naredijo za okrepitev upornikov. McMahon, ki ni bil zainteresiran za oboroževanje upornikov s sofisticiranim orožjem niti za večanje finančno že tako obsežne paravojaške operacije proti SZ, je na zagovoru zagovarjal stališče, da so uporniki zadostno oskrbljeni. Kongresnik, ki se je zavedal, da ima zaveznike v Odboru 208 in direktorju CIE Caseyju, je začel oblikovati zakon, ki bi visoke birokrate, kot je bil npr. McMahon, prisilil v sodelovanje pri širjenju afganistanskega programa (Glaster 2003, 113–114).

Že jeseni 1984 je Kongres podal predlog o resoluciji, ki bi omogočila učinkovitejšo in takojšnjo podvojitev trenutne pomoči afganistanskim mudžahidom. Za lažje obvladovanje naraščajočih finančnih sredstev je CIA s Savdsko Arabijo v Švici ustanovila skupni bančni račun. Savdijci so ZDA obljubili, da bodo izenačili vsak dolar, ki ga bodo Američani namenili za upornike (Mamdani 2004, 141). Obe vladi sta začeli s pologom 250 milijonov ameriških dolarjev. CIA je takoj pričela tudi z nadgradnjo orožja za upornike. Januarja 1985 je od švicarskega podjetja Oerlikon-Bührle kupila 40 protiletalskih topov Oerlikon v vrednosti 50 milijonov ameriških dolarjev, nadgradila pa je tudi ogromno kitajskega orožja (Glaster 2003, 114; Coll 2004).

Medtem ko je CIA zdaj že javno nadgrajevala pomoč afganistanskim mudžahidom, je SZ ponovno poskusila doseči sporazum, ki bi omogočil njen umik iz Afganistana. Novi sovjetski predsednik Mihail Gorbačov je marca 1985 pri pakistanskem predsedniku Zii zopet poskusil doseči, da bi Pakistan prenehal s podpiranjem upornikov a zaman (Glaster 2003, 114). Predsenik Reagan je nekaj tednov kasneje v skladu z ameriško politiko podpisal Nacionalno varnostno direktivo 166, s katero je pozval k uporabi vseh možnih sredstev za izgon SZ iz Afganistana. Morton Abramowitz je zagotovil, da je bila v direktivi klavzula, ki je omogočala vsakoletno širjenje programa (National Security Decision Directive 166; Mamdani 2004, 128–129).

Težave so nastopile, ko niti Kitajska niti Egipt nista bila več sposobna izpolnjevati naraščajočih zahtev glede orožja. Da bi kar se da hitro porabili velik del novega denarja in hkrati zadostili konstantni potrebi po boljših protiletalskih topovih, je CIA konec leta 1985 kupila 300 izstrelkov tipa Blowpipe, ki jih je izdelalo britansko podjetje Short Brothers. Ker VB ni imela obstoječe politike, ki bi vojaško podpirala afganistanske upornike, je bilo orožje prodano tretji državi, ta pa je nato z dobičkom orožje prodala CII (Glaster 2003, 114).

Kljub dobavi bolj sofisticiranega orožja so uporniki še vedno potrebovali velike količine AK-47 in SAM-7¹⁵. Novega dobavitelja so našli na Poljskem, od koder so leta 1986 odposlali zajetno količino pušk AK-47. Da bi obvladovali povečan dotok orožja v državo, je pakistanska vlada zgradila celo novo cestno omrežje, ki je segalo od Pešavarja in Quette ter do manjših obmejnih mest, ki so služila kot skladišča. Za transport orožja iz omenjenih skladišč v Pakistan so Afganistanci sčasoma morali začeti najemati mule in tovornjake. Da bi poravnala stroške, ki so jih imeli Afganistanci s transportom orožja, je CIA v afganistanski valuti ponaredila več milijonov ameriških dolarjev ter jih izročila mudžahidom (Glaster 2003, 114–115).

5.2.2.3 KORUPCIJA IN KRAJE

Z večanjem in širjenjem oskrbovalna linije se je začelo pojavljati tudi vedno več korupcije in kraj. Težave, ki so seveda obstajale že od samega začetka, so izrazitejše postale leta 1985. Devetindvajset od štiridesetih protiletalskih topov Oerlikon, ki jih je CIA kupila v Švici za skoraj več kot milijon ameriških dolarjev na kos, sploh ni nikoli prišlo v Afganistan. Podobno se je dogajalo tudi z drugim orožjem, ki je nekje na oskrbovalni poti pristal v rokah

---

¹⁵ Ročni raketomet z izstrelkom zemlja-zrak, razvit v SZ leta 1959 (Smithsonian: National Air and Space Museum 2017).

Afganistancev, Pakistancev, pogostokrat pa celo CIE same. Do velikih »izginotij« orožja je največkrat prišlo znotraj Pakistana, kjer so koruptivni vladni uradniki in voditelji upornikov postajali nerazumljivo bogati. Glavna osumljenca sta bila pakistanski general Akhtar Abdul Rahman, do leta 1987 vodja ISI in njegov naslednik general Hamid Gul. Ona in njuni podrejeni znotraj NLC-ja so imeli vse pogoje, da na račun CIINIH zalog zaslužijo milijone. NLC je imela namreč od samega začetka oskrbovanja afganistanskih upornikov edina nadzor in odgovornost nad transportiranjem novega orožja, ki je iz Karačija prispel v Quetto in Pešavar. Njeni tovornjaki so imeli posebno prepustnico, ki jim je omogočala nemoteno potovanje. Na več kilometrov dolgi vožnji so imeli tako vse pogoje, da so novo orožje in druge zaloge zamenjali s starim iz pakistanskih vladnih zalog (Coll 2004; Glaster 2003, 115).

Velika korupcija je obstajala tudi med voditelji mudžahidov, a je »zahvaljujoč« CIINI propagandi ostala praktično neopažena. Med afganistanskimi uporniki je konstantno prihajalo do pobojev civilistov, tihotapljenja drog, poneverb, načrtnega ubijanja osumljencev sodelovanja z vlado, uničevanja šol, bolnic itd. Kljub vsemu naštetemu so bili uporniki v očeh prebivalcev ZDA prikazani kot nepokvarjeni borci za svobodo, navdihnjeni s strani demokratičnih družb. CIA in State Department sta močno garala za projiciranje te slike v ameriško družbo. Lotili so se celo »Afganistanskega medijskega projekta«, ki bi vrgel dobro luč na njihovo stran vojne. Omenjeni projekt se je izvajal pod taktirko Informacijske agencije ZDA (*United States Information Agency*) in Bostonske Univerze. Ker je bilo za USIA širjenje informacij po ZDA nezakonito, so bili filmi in poročila Afganistanskega medijskega projekta prodani zgolj tujim poročevalskim agencijam. Kljub temu so nekatere ameriške novinarske hiše, ki so potrebovale aktualne zgodbe, pogostokrat uporabile te informacije. Najbolj je afganistansko vojno medijsko pokrivala medijska hiša CBS, ki je poročala v zelo pro-uporniški luči (Glaster 2003, 115–116).

Novice o korupciji, ki je obkrožala CIIN afganistanski program, so na dan vse bolj prihajale v zadnjih letih vojne. New York Times je npr. o tem, da so uporniki v veliki meri začeli ukvarjati s proizvodnjo opija, poročal leta 1986. Vedno več je bilo tudi osebnih izpovedi. Eden izmed agentov DEA¹⁶ je npr. priznal, da je CIA dopuščala trgovanje s heroinom. V zameno za pošiljko orožja je iz Pakistana dobila pošiljko heroina. V ZDA je tako vsako leto prihajalo okoli tri tone čistega heroina. Dobro primerjavo je podal še eden izmed uslužbencev DEA, ki je dejal, da pred

---

¹⁶ Drug Enforcement Administrations - ameriška agencija za boj proti drogam.

letom 1979 v Pakistanu ni bilo prečiščenega praktično nič heroina, po afganistansko-sovjetski vojni pa je Pakistan proizvajal in distribuiral več heroina kot preostale države sveta skupaj (Glaster 2003, 116).

Kljub omenjenim težavam je CIA še naprej večala finančna sredstva. Med leti 1986 in 1988 je za podporo upornikom namenila kar milijardo ameriških dolarjev. Del te pošiljke je bilo tudi visoko razvito orožje ameriške izdelave. Temu je, tako kot že pred leti, odločno nasprotoval John McMahon. Zavzemal se je, da bi pomoč še vedno bila v večji meri sestavljena iz povprečnega orožja sovjetskega stila (Woodward 2005).

Ko se je marca 1986 zdelo, da se ameriška »zgodba« v Afganistanu le bliža koncu, 4. marca je namreč z mesta namestnika direktorja CIE odstopil McMahon, teden kasneje pa je Cordovez naznanil, da ima končno vse potrebno za sporazum glede afganistanskega problema, je na sceno zopet stopil Odbor 208. Z dovoljenjem predsednika Reagana so v Afganistan nemudoma poslali najnaprednejše protiletalske topove ameriške izdelave, Stingerje¹⁷. Čeprav so s Stingerji Američani ravnali precej bolj previdno kot z ostalim orožjem (v Pakistan so bili poslani z letalom, ki se je na poti iz ZDA ustavil le v Nemčiji), so ko so prispeli v Pakistan, lahko hitro pristali v napačnih rokah. Stingerje so zato sprva uporabljali zgolj v upornike zamaskirani pripadniki pakistanskih specialnih enot, ki so bili po narodnosti Paštuni. CIA je najela tudi bivše pripadnike ameriških specialnih enot, da so urili upornike pri rokovalju z novim orožjem (Coll 2004).

Ko so bili uporniki zadostno izurjeni, so na sceno zopet stopili politiki. Vodilni v ISI so nesorazmerno število Stingerjev poslali bolj radikalnim fundamentalističnim skupinam. ISI je vseskozi pristransko razpošiljal orožje v korist fundamentalistov (Mamdani 2004, 155), a je šele s Stingerji to postalo javno. Omenjene skupine so to orožje leta 1987 namreč prodale Iranski revolucionarni gardi, orožje pa so tudi kopičile za nadaljevanje svojega džihada za čas, ko bodo ZDA prekinile dobavo. CIA je o povezavi z Iranom vedela že dva meseca, preden je zgodba prišla v javnost ter preden je Kongres odobril pošiljko novih Stingerjev (Glaster2003, 117).

---

¹⁷ Gre za prenosni ameriški izstrelek zemlja-zrak, ki služi kot obramba pred nizko letečimi letali in helikopterji.

Po devetih letih, natančneje 14. aprila 1988, ko je bil podpisan Ženevski sporazum, je končno nastopil konec Afganistansko-sovjetske vojne in s tem tudi tajne operacije Ciklon. Podpisnici sporazuma sta bili Islamska Republika Pakistan in Republika Afganistan, ZDA in SZ pa sta služili kot porokinji. Sporazum je poleg več bilateralnih dogovorov med Pakistanom in Afganistanom določal tudi okvirno časovnico o umiku enot SZ iz Afganistana. SZ je začela Afganistan zapuščati 15. maja 1988, z umikom pa je popolnoma končala 15. februarja 1989. Žal se podpisa sporazuma niso udeležili afganistanski mudžahidi, ki tako posledično niso priznavali omenjenega sporazuma. Po umiku SZ in ZDA, ki so Afganistan zapustile takoj, ko so bili izpolnjeni njeni strateški interesi, se je v Afganistanu pričela državljanska vojna, ki je le ena izmed posledic posredne konfrontacije ZDA in SZ za vpliv v regiji (United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan 2002).

5.3 POSLEDICE OPERACIJE

Kljub zavedanju, kakšne posledice lahko ima oboroževanje afganistanskih upornikov ter posameznih fundamentalističnih skupin, so jih ZDA konstantno oboroževale vse do umika SZ iz Afganistana. Še več, predsednik Reagan se je po koncu vojne celo postavljal, da je tajna operacija v Afganistanu rezultat njegove politike, znane kot »*Reaganove Doktrine*«. Trdil je, da so se Sovjeti začeli pogajati v dobri veri zgolj zato, ker so ZDA »borcem za svobodo« omogočale nadaljevanje njihovega boja ter da je operacija Ciklon kljub svoji ceni upravičila vsa pričakovanja. Realnost je seveda popolnoma drugačna. Rezultati operacije so bili trgovina z drogo in orožjem, približno milijon mrtvih, 6–8 milijonov afganistanskih beguncev, začetek afganistanske državljanske vojne, pojav talibanov ter kot pravijo nekateri avtorji, celo propad SZ (Glaster 2003).

5.3.1 AFGANISTANSKA DRŽAVLJANSKA VOJNA IN POJAV TALIBANOV

V zadnjih letih Afganistansko-sovjetske vojne je leta 1987 predsednik Afganistana postal Mohammad Najibullah Ahmadzai, bolj znan kot Najibullah. Konec njegove vladavine se je z umikom SZ vse bolj bližal koncu, a so se na njegovo srečo mudžahidi soočali z notranjimi konflikti. Vojna znotraj mudžahidov zaradi delitev na etnično-jezikovne, plemenske in sektaške frakcije, ki so onemogočale sprejetje soglasja o politični ureditvi države, je Najibullahu omogočila, da je na oblasti ostal vse do leta 1992 (Rubin 1989).

Aprila istega leta se je vojskujočim frakcijam mudžahidov ob prepričevanju Pakistana le uspelo dogovoriti za podpis Pešavarskega sporazuma, ki je na nek način ponujal smernice za oblikovanječasne vlade v Kabulu, po tem ko je bila odstavljena Najibullahova. Sporazum je bil razdeljen na dve ključni fazi. V prvi naj bi Sibhatullah Mojadedi prevzel oblast od

Najibullaha in za obdobje dveh mesecev vodil začasno vlado. V naslednji fazi pa naj bi štiri mesece vlogo predsednika opravljal vodja Tadžikov¹⁸ Burhanuddin Rabbani, z Ahmedom Shahom Masudom kot obrambnim ministrom in Gulbaddinom Hikmatyatom kot predsednikom vlade. Uresničena je bila zgolj prva faza, do druge pa zaradi kljubovalnega stališča Hikmatyara ni prišlo. Slednji je želel neodvisnost urada predsednika vlade od predsednika Rabbanija ter delovanje obrambnega ministra po navodilih predsednika vlade in ne predsednika države. Do zaostritve odnosov je prišlo, ko je Pakistan pri reševanju nesoglasij podpiral stališče Hikmatyarja ter mu celo svetoval naj Rabbaniju, ki je podaljšal svojo vladavino in s tem prekršil Pešavarski sporazum, povzroča težave. Avgusta 1992 je Hikmatyar tako s pomočjo ISI izvedel raketni napad na Kabul in s tem začel novo državljansko vojno. Slednja je trajala dve leti ter jala preko 25.000 mrtvih civilistov in uničenje polovice Kabula, ki je bil še vedno pod Rabbanijevo oblastjo (Shaikh 2010, 885–886).

Nenehno bojevanje med Rabbanijem in Hikmatyarjem za nadzor nad državo je ustvarilo območje t.i. »vakuuma«. Tekom državljanske vojne se je namreč Rabbanijeva efektivna oblast zožila zgolj na območje Kabula, območje omenjenega »vakuuma«, kjer ni bilo prave oblasti pa so postopoma začeli zapolnjevati preostali mudžahidi, prekupčevalci z mamili ter razni vojni dobičkarji. Slednji so se na omenjenih območjih ukvarjali z najrazličnejšimi kriminalnimi dejanji, ki so zajemal ugrabitve, rope, poljubno določanje in pobiranje cestnin ter celo zlorabljanje mladih deklet in fantov. Ravno to je vzpodbudilo Mullaha Omerja, kasnejšega vodjo talibanov, da je sklical plemensko skupščino. Glavna tema omenjenega zasedanja je bilo oblikovanje varnostnih in obrambnih mehanizmov proti vojnim dobičkarjem in problematičnim mudžahidom. Ker Omer s svojimi privrženci ni imel ustrezne opreme, je za pomoč predvsem v obliki orožja zaprosil Rabbanija. Rabbani se je na prošnjo odzval in Omerju ter njegovemu gibanju ponudil tako finančno in moralno pomoč kot tudi pomoč v orožju in strelivu. S tem je namreč upal, da bo lahko konkuriral Hikmatyarju (Ahmed 2000, 21–25).

Vzpon talibanov je pozorno spremljal Pakistan, ki je za trgovanje in druge poslovne vezi s srednjeazijskimi državami potreboval stabilen in Pakistanu naklonjen Afganistan. Da bi ugotovil kako zmogljivi so talibani ter ali lahko prispevajo k stabilnejšemu Afganistanu, je septembra 1994 pakistanski notranji minister, general Naseerullah Babur, obiskal pakistansko

---

¹⁸ Splošna označba za perzijsko govoreče ljudi iranskih korenin, ki danes v večji meri živijo v Tadžikistanu, Afganistanu in Uzbekistanu.

mesto na meji z Afganistanom, Chaman. Zanimivo je, da so se prvi talibanski napadi izven Kandaharja, kjer so prvotno delovali kot nekakšna milica, zgodili kmalu po omenjenemu obisku. Še bolj zanimivo je dejstvo, da so bili ti napadi na las podobni tistim, ki jih je od leta 1992 dalje s pomočjo Pakistana izvajal Hikmatyar. Napadi talibanov so se v nadaljevanju le še stopnjevali, s čimer se je večala tudi njihova oboroženost in vpliv v državi. Leta 1996, ko so odstavili Rabbanija in zavzeli Kabul, je število talibanskih borcev že presegalo številko 10000, opremljeni in oboroženi pa so bili že s težkim orožjem kot so npr. večcevni raketni sistemi, tanki ter celo helikopterji (Ahmed 2000, 27–29).

K večanju vojaških zmogljivosti ter k razvoju njihove vojaške strategije naj bi največ prispeval nekdanji obrambni minister Najibullahove vlade general Tanai, ki je kot politični azilant in gost pakistanske obveščevalne službe ISI bival v Pakistanu (Shaikh 2010, 887). Močne vezi med talibani in Pakistanom imajo korenine tudi v Afganistansko-sovjetski vojni. Velika večina talibanov so namreč predstavljale sirote nekdanjih mudžahidov in afganistanskih beguncev, ki so živeli v pakistanskih begunskih taboriščih, kjer so vladale izredno slabe razmere (Mamdani 2004, 161). Prav zaradi slabih razmer je veliko teh otrok začelo obiskovati verske šole oz. madrase. Te šole, ki so ležale na meji med Pakistanom in Afganistanom, so sirotam in otrokom beguncev nudile precej boljše pogoje za bivanje, obleke, hrano in celo finančno podporo (Shaikh 2008, 182).

Zavzetje skoraj celotnega Afganistana s strani pašunskih¹⁹ talibanov je vzpodbudilo nepaštunske vojskujoče se strani, da se povežejo in oblikujejo skupno strategijo za boj proti talibanom. Več nekdanjih sovražnikov, med katerimi so bili tudi nedavno odstavljeni Rabba ni in Ahmed Shah Masud, je tako 10. oktobra 1996 sprejelo odločitev o oblikovanju zavezništva za obrambo Afganistana pred talibani. Po nekaj dobro izpeljanih napadih zavezništva je moč talibanov začela nekoliko upadati, a je na pomoč zopet pristopil Pakistan. S pomočjo ISI in simpatizerjev v pakistanskih verskih šolah so talibani zopet pridobili prepotrebne borce. V začetku leta 1997 so tako talibani ponovno zavzeli ozemlja, ki so jih izgubili v boju z zavezništvom. Ko so začeli talibani nizati vojaške uspehe še na severu Afganistana in so tako obvladovali skoraj celotno državo, se je Pakistan odločil, da najavi priznanje talibanske vlade. Talibane so poleg Pakistana priznale le še Savdska Arabija in Združeni arabski emirati (Shaikh 2010, 888–889).

---

¹⁹ Paštuni so etnična skupnost, ki izvira iz Afganistana in severozahodnega Pakistana

6 KONEC HLADNE VOJNE, ZAČETEK GLOBALNEGA DŽIHADA

Leto 1979 je bilo za prihodnost pomembnejše bolj, kot bi si marsikdo lahko mislil. Ob večjih in s tem tudi toliko bolj odmevnih dogodkih, kot so npr. sovjetska invazija na Afganistan ali pa iranska revolucija, je prišlo tudi do manjših, a zato nič manj pomembnih dogodkov, ki so na različne načine zaznamovali razvoj dogodkov po svetu. Eden izmed takšnih je npr. zavzetje svete mošeje oz. Ka'abe v Meki s strani islamskih skrajnežev, kar je povzročilo protest celotnega islamskega sveta proti ZDA in celo požig ameriškega veleposlaništva v Islamabadu. Zrušitev iranskega šaha z oblasti je na nek način prisilila ZDA v posredovanje v Afganistansko-sovjetski vojni. S tem, ko je Ayatollah Khomeini uspešno izvedel iransko revolucijo in razglasil ZDA za sovražnika, oz. kot se je izrazil sam »velikega satana«, so ZDA namreč izgubile enega največjih zaveznikov na Blžnjem vzhodu, njihov vpliv na tem območju in nasploh v celotni Aziji pa je bil tako postavljen pod vprašaj (Mamdani 2004, 121; Shahi 1988).

Poleg ZDA so dogodki v Ka'abi in Iranu vplivali tudi na Savdsko Arabijo, ki je bila prav tako eden izmed ključnih akterjev pri podpori mudžahidov v njihovi sveti vojni proti SZ. Na Savdsko Arabijo so dogodki v Ka'abi vplivali še toliko bolj, ker so se odvijali na njihovem ozemlju in s tem predstavljalo veliko sramoto za kraljevo družino. Ker je Savdska Arabija za napad obtožila šiite, je s tem zelo zaostрила odnose z Iranom, kjer je kar 95 odstotkov prebivalcev šiitov. Savdska Arabija se je še posebej ogroženo začela počutiti, ko je Iran predlagal, da bi skrbništvo nad svetima mestoma Meko in Medino morale imeti vse muslimanske države in ne samo Savdska Arabija (Roy, 2005).

Afganistanska kriza se je tako zdelala kot naročena, da se ZDA, Savdska Arabija in Pakistan opomorejo od nedavnih regionalnih pretresov. ZDA je videla priložnost za oslabitev SZ, ki je v Afganistanu kaj kmalu našla svoj Vietnam in povrnitev vpliva v regiji, Savdska Arabija pa je želela krizo izkoristiti za širjenje vahabizma (najbolj militantna oblika islama) v Afganistan, Pakistan ter druge muslimanske države v regiji. S pomočjo afganistanske krize se je prav tako poskusila soočiti z grožnjo, ki ji jo je predstavljal šiitski Iran. Afganistanska kriza je tako kaj kmalu z vpletenostjo vse več akterjev prerasla v globalno krizo, ki je »rodila« globalni džihad, usmerjen proti zahodnemu svetu, zlasti ZDA in njenim najtesnejšim zaveznicam (Mamdani, 2004, 119–121).

Na podlagi že proučene tajne operacije Ciklon in kopice drugih raziskav, lahko trdim, da so bili ameriško orožje v povezavi s Savdskim denarjem in pakistanskim vojaškim načrtovanjem ter strategijo glavni dejavniki za afganistanski uspeh v vojni s SZ. Ko je bilo sodelovanje med CIO

in ISI na vrhuncu, je to omogočilo širitev obsega konflikta, zaradi česar SZ ni dobila priložnosti za razrešitev konflikta s pogajanji. Kot je že bilo povedano, so bile naloge posameznih akterjev strogo razdeljene. CIA je zagotavljala orožje, ISI pa je skrbela za distribucijo le-tega med upornike in izgradnjo centrov za urjenje afganistanskih mudžahidov in beguncev. Vse to seveda s pomočjo savdskega denarja. Omenjeni centri so poleg vojaške in fizične vzgoje nudili tudi ideološko vzgojo, kar se je izkazalo za ključno. Zelo pomembna so bila tudi verska semenišča in madrase²⁰, ustanovljene s strani pakistanskih verskih strank v Balochistanu in Severozahodni obmejni provinci (*Norh West Frontier Province*), ki so prav tako postale centri ideološke vzgoje (Shaikh 2008, 182).

6.1 ABDULAH AZZAM – OČE GLOBALNEGA DŽIHADA

Da so lahko pritegnili rekrute in borce iz celega sveta, zlasti iz muslimanskih držav, so vojno v Afganistanu označili za sveto vojno proti komunizmu. Agitacija je bila zelo uspešna, saj so islamski ideologi v velikem številu prihajali na krizno območje. Največ jih je bilo iz Savdske Arabije, Jordanije, Egipta, Libije, Alžirije in Indonezije (Mamdani 2004, 126). Prvi za globalni džihad pomemben Arabec, ki je prispel v Pakistan, je bil visoko izobraženi Abdulah Azzam, kasneje znan kot »oče globalnega džihada«. Azzam je bil univerzitetni profesor palestinskega rodu, ki je predaval na Univerzi kralja Abd-al-Aziza v Džedi. Tam je bil eden izmed njegovih učencev takrat javnosti še neznan Osama bin Laden. Kot soustanovitelju Hamasa²¹ mu sodelovanje v »sveti vojni« ni predstavljalo zgolj politične nuje, ampak predvsem versko obveznost, katero bi po njegovem mnenju moral spoštovati vsak »pravik« musliman (Mamdani 2004, 126–127). Njegova začetna naloga v »sveti vojni« je bila predvsem posredovanje med savdijskimi vahabiti in afganistanskimi mudžahidi. Po začetnih potovanjih med Savdsko Arabijo in Pakistanom se je leta 1984 ustalil v Pešavarju, kmalu pa je nastopil z opravljanjem vloge profesorja šeriatskega prava na Mednarodni islamski univerzi v Islamabadu, ki je bila ustanovljena z denarno pomočjo Savdske Arabije. Univerza je kmalu postala sinonim za dobro izobražene muslimane srednjega in višjega srednjega razreda, ki so bili pripravljene trdo študirati in širiti islam. Poleg muslimanov s celotnega sveta, so tukaj delovali in študirali tudi

---

²⁰ Izobraževalne ustanove, bodisi posvetne ali verske

²¹ Harakat al-Muqāwamah al-Islāmiyyah je militantno palestinsko islamistično gibanje delujoče na zahodnem bregu in območju Gaze, ustanovljeno leta 1987 z namenom ustanovitve islamske države Palestine. (Encyclopedia Britannica, 2017)

študentje oz. znanstveniki iz ZDA ter drugih zahodnih držav. Mednarodna islamska univerza v Islamabadu je bila nekakšna »krinka« za pakistanske verske šole, ki so na plemenskih in drugih območjih v neposredni bližini afganistanske meje radikalno izobraževale revne muslimane iz okoliških držav. Z zagotovljeno podporo pakistanskih verskih strank in njihove obveščevalne službe je Azzam afganistansko »sveto vojno« kmalu izkoristil za začetek »križarskega pohoda« proti Judom in krščanskemu Zahodu. Da bi lažje in podrobneje nadziral aktivnosti povezane z džihadom, se je vrnil v Pešavar, kjer je samoiniciativno ustanovil organizacijo Bait-al-Ansar (*»podporna hiša«*). Z njo je želel olajšati vključevanje arabskih prostovoljcev v »sveto vojno«. To je videl kot edini način, da muslimanski svet odpravi nadvlado Zahoda. Mlade Arabce je Azzam poskušal doseči in pritegniti tudi preko literature. Mesečno je začel izdajati lastno publikacijo z naslovom Al-Jihad, ki je bila predvsem motivacijsko gradivo za arabsko mladino (Kepel 2004, 84–86).

6.2 OSAMA BIN LADEN

Azzamu se je prvi pridružil njegov nekdanji učenec Osama bin Laden, ki je kmalu postal ameriški sovražnik številka ena. Razlog za bin Ladnovo priključitev »sveti vojnik« je bil interes CIE, da je Savdska Arabija čim bolj vpletena v Afganistansko-sovjetsko vojno. Njena vključenost naj bi po mnenju CIE motivirala tudi druge države, s čimer bi se odpor proti SZ še povečal, kar je bil navsezadnje glavni cilj ZDA. CIA je tako predlagala Savdski Arabiji naj v Afganistansko sveto vojno aktivno vključi kakšnega člana kraljeve družine. Vodji savdijskega Obveščevalnega oddelka princu Turkiju al Faisalu, se je zdela ta poteza nekoliko tvegana, zaradi česar je izbral Osamo bin Ladna. Kljub temu da bin Laden ni bil član kraljeve družine, je bil slednji zelo blizu (Mamdani 2004, 132; Mamdani 2007). Njegov oče, Mohamed bin Laden, rojen v Jemnu, je za savdsko kraljevo družino namreč zgradil več velikih projektov, odgovoren pa je bil tudi za prezidavo in obnovo dveh najsvetejših muslimanskih mest, mošeji v Meki in Medini. V nekaj letih se je tako bin Ladnov, sicer reven a inteligenten, oče iz preprostega delavca v gradbenem podjetju hitro povzpел po hierarhični lestvici in postal lastnik največjega gradbenega podjetja v Savdski Arabiji. S tem se je krepila tudi povezanost s kraljevo družino in Osama bin Ladnov status. Dober družbeni položaj njegovega očeta je bin Ladnu omogočil, da je študiral ekonomijo in poslovno administracijo na Univerzi kralja Abd-al-Aziza v Džedi. Ker je bil vzgajan v predani wahabistični šoli in že od majhnega v stiku z romarji in verskimi učitelji (njegov oče jih je namreč pogosto gostil, ko so romali k svetim mestom), je med študijem prednostno študiral še islamske ideološke trende, kjer se je tudi spoznal z dr.

Abdullahom Azzamom, predavateljem enega izmed predmetov na omenjeni smeri in ideološkim očetom afganistanskega džihada (Atwan 2006, 41).

Azzam je tako postal Osamin mentor, ki je hitro zapadel pod njegov vpliv. Kmalu po sovjetskem vdoru v Afganistan je Azzam organiziral skrivno potovanje Osame v pakistansko mesto Pešavar, da bi se srečal z voditelji afganistanskih islamskih skupin. Srečanje je bilo uspešno, Osama bin Laden pa je začel svoje sodelovanje v Afganistansko-sovjetski vojni (Bodansky 2002, 31). Zaradi izkušenj iz gradbeništva in popolne zmede, ki je vladala v Afganistanu, se je vključil v projekt izgradnje kompleksa podzemnih stavb, kateri je ležal v obmejni provinci Khost (Mamdani 2004, 132). Kompleks, ki ga je v večji meri financirala CIA, je bil zelo moderen, njegova primarna funkcija pa je bila urjenje, skladiščenje orožja in bivanje. Poleg osnovnega kompleksa so bili postavljeni še vsi za bivanje in urjenje potrebni pomožni objekti, v katerih je Osama bin Laden vzpostavil nekakšen poveljniški center za vodenje in koordiniranje svete vojne v Afganistanu (Coll 2008; Mamdani 2004, 132–133).

Nov zagon je islamska sveta vojna v Afganistanu dobila s pridružitvijo Aymana Al-Zawahrija. Tudi njega je rekrutiral Azzam, saj je Al-Zawahri kot zdravnik deloval v njegovi in Osamini organizaciji Maktab al-Kkhidmat-an-Mujahedeen, največji agenciji za novačenje arabskih in afriških prostovoljcev, ki bi sodelovali v sveti vojni. Ta organizacija, ki jo je ustanovila Savdska Arabija, je imela tesne stike z dobrodelnimi organizacijami v več državah, ohranjala pa je tudi stike z družinami prostovoljcev (Baxter 2001; Bodansky 2002, 31). Organizacija se je kmalu razširila v dobro organizirano mednarodno mrežo, ki je novačila vse od tihotapcev drog, teroristov pa do doktorjev in inženirjev v več kot petdesetih državah. Azzam je skrbel za zbiranje sredstev po srednjem vzhodu, ZDA in Veliki Britaniji, Osama pa je poleg zbiranja finančnih sredstev skrbel tudi za vojaške zadeve. V Afganistan je tako pripeljal inštruktorje iz vsega sveta, specializirane za gverilsko bojevanje, sabotaže in prikrite operacije (Williams 2005, 35).

6.3 OBLIKOVANJE AL KAIDE

Po koncu Afganistansko-sovjetske vojne leta 1989 in oblikovanju vlade mudžahidov v Kabulu je ogromno arabskih bojnikov, ki so sodelovali v sveti vojni, nadaljevalo boje v svojih državah. Največ se jih je vrnilo v Savdsko Arabijo, Alžirijo, Maroko, Čečenijo, Kirgizistan, Uzbekistan in celo ZDA. Boji so največkrat potekali proti predstavnikom oblasti, za katere so ti ideološko radikalni bojavniki džihada menili, da so zavezniki ZDA. Malo pred koncem vojne, natančneje leta 1988, je bil namreč v kompleksu Khost sestanek, katerega so se udeležili glavni

ideologi svete vojne in džihada nasploh. Dogovorili so se, da bodo ustanovili organizacijo, katere primarna dejavnost bo globalno nadaljevanje aktivnosti svete vojne kjerkoli bo to pač potrebno. Organizacijo so poimenovali Al Kaida, kar v arabskem jeziku pomeni (oblikovati) seznam ljudi. Osama bin Laden je na ta seznam, ki je bil temeljni dokument in kasneje identifikacijska točka Al-Kaide, vnesel vse svoje kolege, ki so bili njegovi sodelavci v afganistanski sveti vojni (Coll 2008; Mamdani 2004, 133).

Al Kaida je svoje zatočišče sprva našla v Sudanu, kjer je imela podporo islamsko usmerjene oblasti, ki je na oblast prišla z državnim prevratom generala Omarja Hassana al Bashirja. Iz Kartuma, prestolnice Sudana, je kar nekaj let izvajala svoje aktivnosti, dokler ni zaradi hudih pritiskov ZDA na Sudan bila leta 1996 prisiljena zapustiti to afriško državo. Osama bin Laden se je tako vrnil v Afganistan, kjer se je kmalu sestal z Mullahom Omerjem, ki mu je nemudoma ponudil brezpogojno podporo za talibanski džihad. S tem je bila oblikovana nesveta aliansa med Al Kaido in talibani (Shaikh 2010, 892).

Osama se je spet nastanil v svojem izvirnem domu kompleksu Khost, ki si ga je izbral za center Al Kaidinih aktivnosti. S pomočjo organizacijske strukture Al Kaide in zelo sodobne tehnološke opreme je vzpostavil povezavo z vsemi mednarodnimi mrežami, ki so sprejemale in podpirale džihad. V tem času je bin Laden ZDA že predstavljal velikega sovražnika. Zaradi napadov na ameriška vojaška oporišča v Savdski Arabiji in dekreta, v katerem je muslimane nagovarjal k napadanju ameriških interesov in celo pobijanju Američanov, je kmalu pristal na ameriški »listi za odstrek«. Vrh so omenjene globalne aktivnosti povezane z džihadom dosegle s terorističnim napadom Al Kaide na ZDA 11. septembra 2001, s čimer je Osama bin Laden za ZDA dokončno postal sovražnik številka ena. S tem se je odprlo tudi novo poglavje globalne ga džihada (Hafez 2005, 185–188).

7 OPERACIJA NEPTUNOVO KOPJE (2. maj 2011)

7.1 10-LETNI LOV NA OSAMO BIN LADNA

ZDA so na podlagi obveščevalnih podatkov takoj po napadu 11. septembra 2001 vedele, da za njim stoji Osama bin Laden. Na listi potnikov štirih ugrabljenih letal, dva sta po ugrabitvi trčila v stolpnici Svetovnega trgovskega centra (*World Trade Center*), eden v Pentagon, četrti pa je strmoglavil na travnik v Pensilvaniji, so bili namreč znani Al Kaidini operativci. Takratni predsednik ZDA George W. Bush je ameriško javnost nemudoma obvestil, da je za ZDA trenutno najpomembnejše, da najdejo Osamo bin Ladna. Da je s to izjavo Bush mislil resno, je dokazal mesec po napadu, natančneje 7. oktobra 2001, ko so ZDA napadle Afganistan in začele

z vojaško operacijo Trajna svoboda (*Operation Enduring Freedom*). Glavni cilj ZDA je bil uničenje Al Kaide na čelu z njenim vodjo Osamo bin Ladnom in strmoglavljenje talibanske vlade, ki jo je podpirala in ji nudila zavetje (Panzeri 2014, 17).

Tekom celotne operacije Trajna svoboda je bil eden izmed ključnih ciljev izslediti bin Ladna. Že decembra 2001 so ameriške sile zasledile njegovo gibanje na območju odročnega »Belega gorovja« (*Safed Koh*), ki leži na vzhodnem delu Afganistana. Skupaj z zavezniškimi silami so izvedle kopico organiziranih napadov, s katerimi so poskušali izolirati Al Kaido od njene utrdbe v votlinah Tore Bore. V omenjenem kompleksu jam so imeli svoje središče že mudžahidi med Afganistansko-sovjetsko vojno ter talibani po njej. V omenjenih napadih ZDA in zavezniških sil je bilo ubitih in zajetih več sto pripadnikov Al Kaide in talibanov. Med njimi žal ni bilo Osame bin Ladna, ki se je uspešno izmaknil zajetju po samem bombardiranju kompleksa. Izkazalo se je, da je bila to ena izmed redkih priložnosti za zajetje bin Ladna, saj je v naslednjih desetih letih njegova lokacija postala strogo varovana skrivnost, do katere se ni mogla dokopati niti CIA. V medijih so se nenehno pojavljale špekulacije o njegovem bivališču, šibkemu zdravju, smrti ter celo scenariji, da pripravlja novi 11. september. K temu je veliko prispeval tudi sam, saj je preko svetovnih medijev periodično objavljajl video in avdioposnetke, nanašajoče se na aktualne dogodke. S tem je želel mednarodni javnosti sporočiti, da še vedno uspešno vodi Al Kaido in njen džihad proti ZDA (Bergen 2013, 41–44 ; Panzeri 2014, 17).

Kljub neuspešnim poskusom zajetja Osame bin Ladna so ZDA v Afganistanu redno izvajale racije, v katerih so uspešno aretirale več pripadnikov Al Kaide. S pomočjo zavezniških sil v boju proti terorizmu so prijetja oseb, ki so kadarkoli sodelovale z bin Ladnom ali pa Al Kaido, potekala po celem svetu. Leta 2002 je CIA v sodelovanju z ameriško vojsko začela procese zasliševanja vseh priprtih pripadnikov Al Kaide v zloglasnem zaporu ameriške vojske Guantanamo na Kubi in drugih skrivnih ustanovah izven ZDA. CIA je skrbno zbirala in v celoto sestavljala vse pridobljene podatke o osumljenih voditeljih, kurirjih, finančnih podpornikih in drugih osebah povezanih z omenjeno teroristično organizacijo. Čeprav je bil splošni cilj uničenje Al Kaide in z njo povezanih teroristov, je bil primarni interes ZDA še vedno najdba Osame bin Ladna (Panzeri 2014, 18–19).

Osama bin Ladna je bilo z izkušnjami, ki si jih je nabral v svoji dolgoletni teroristični aktivnosti, zelo težko izslediti. Zaradi zračnih napadov ZDA na njegovo bazo v Sudanu in Afganistanu leta 1998, ki so bili posledica njegove uporabe telefona, je od takrat naprej prenehal z uporabo le-teh. Svoja potovanja, premikanja in lokacije je skrbno varoval pred vsemi, celo pred svojimi

podrejenimi. Komuniciral je zgolj z izbranimi pripadniki Al Kaide, njenimi najvišjimi voditelji in izkušenimi kurirji, ki so predstavljali njegovo vez z mediji in posledično svetovno javnostjo. Zaradi svojih »nazadnjaških« metod komuniciranja, je bilo sledenje bin Ladnu z elektronskimi napravami praktično nemogoče. Njegovim iskalcem je tako preostalo na voljo zgolj zbiranje obveščevalnih podatkov z osebnimi stiki (*human intelligence*). Prav s to metodo so ZDA, na čelu s CIO, prišle na sled bin Ladnovemu kurirju, ki jih je nato pripeljal vse do Osame bin Ladna (Bergen 2013,55–57; Panzeri 2014,18–19).

Prva ključna »kurirska« sled v lovu na Osamo bin Ladna sprva ni obetala veliko. V začetku leta 2002, le nekaj mesecev po začetku operacije Trajna svoboda, je CIA dobila obveščevalne podatke o Ibrahimu Saeedu Ahmedu, Al Kaidinem operativcu in možnemu sodelavcu bin Ladna. Kljub temu, da se je zdel podatek zelo pomemben, ni bil v celoti razumljen, zaradi česar je bil arhiviran vse do leta 2010. Prav tako je CIA leta 2002 prišla do sicer nepotrjenih podatkov o pripadniku Al Kaide, katerega operativno ime je bilo Abu Ahmed al-Kuwaiti. Do zapletov je prišlo, ker je bila ta oseba poznana samo pod svojim operativnim imenom ne pa tudi civilnim. Dodatne zaplete je povzročil tudi prevod tega imena v Sheikh Abu Ahmed iz Kuwaita z različnimi pravopisnimi variacijami. Osumljen je bil kot Al Kaidin operativec srednje ravni, ki je skrbel za selitve in transport višjih članov Al Kaide ter njihovih družin v varne hiše. Da je bila njegova funkcija v Al Kaidi res takšna, je leta 2002 na zaslišanju v Guantanamu potrdil tudi Mohamedou Ould Salahi. Sled za al-Kuwajtijem se je dobesedno ohladila, ko je Salahi na zaslišanju dejal, da je bil priča al-Kuwaitijeve smrti med bombardiranjem Tore Bore s strani ZDA leta 2001 (Panzeri 2014, 19–20).

Nov zasuk je iskanje bin Ladna doživelo med novembrom 2002 in januarjem 2003 ko so v Guantanamu zasliševali Mohammeda Mana Ahmeda al-Qahtanija, državljana Savdske Arabije, ki je leta 2001 poskušal vstopiti v ZDA, da bi sodeloval pri terorističnem napadu kot dvajseti ugrabitelj. Na srečo mu je bil vstop v ZDA onemogočen, leta 2001 pa je bil ujet s strani ZDA med bombardiranjem Tore Bore. Med njegovim zaslišanjem v Guantanamu je CII uspelo pridobiti podatek, da kurir Abu Ahmed al-Kuwaiti navsezadnje le ni mrtev. Še več, al-Kuwaiti naj bi bil del najožjega kroga znotraj Al Kaide. Žal je bilo to vse, saj je bila njegova resnična identiteta ali pa bivališče za CIO še vedno neznanka (Panzeri 2014, 20–22).

1. februarja 2003 je bil v pakistanskem mestu Karači ujet Khalid Sheik Mohammed, Al Kaidin operativni vodja in domnevni arhitekt terorističnih napadov 11. septembra. Med zasliševanjem, ki so potekala od oktobra 2003 do februarja 2004, je sprva zanikal, da bi poznal kakšnega kurirja

po imenu al-Kuwaiti, kasneje pa je potrdil njegov obstoj, a je dejal, da ni aktiven v Al Kaidi. Do leta 2005 so pridobljeni podatki bili zgolj to. Tega leta pa je še eden v Guantanamu priprti kurir in operativec Al Kaide, Hassan Ghul s pravim imenom Mustafa Hajji Muhammad Khan spregovoril, da naj bi bil al-Kuwaiti v tesnih stikih z bin Ladnom, Khalidom Sheikhom Mohammedom in Abu Farajom al Libijem, še enim visokim predstavnikom Al Kaide. Omenil je še, da pred zajetjem s strani ZDA leta 2004 al-Kuwaitija ni videl lep čas. To je v očeh CIE vzbudilo sum, da je morda al-Kuwaiti blizu bin Ladnu, sploh po tem ko je Ghul izjavil, da je Abu Ahmed al-Kuwaiti njegovo operativno ime ter da je ključnega pomena za Al Kaido. Dodatno potrditev svoje domneve je CIA dobila 2. maja 2005, ko je v severnem Pakistanu zajela Abu Faraja al-Alibija, naslednika Khalida Sheikha Mohammeda. Tudi on je med zaslišanjem vztrajno zanikal, da bi poznal kakšnega al-Kuwaitija. Zasliševalce je poskušal celo izigrati s tem, da jim je predstavil lažno ime domnevnega bin Ladnovega kurirja. Vse to je CII dalo slutiti, da je al-Kuwaiti morda res del notranjega kroga Osame bin Ladna (Bergen 2013, 75–79; Panzeri 2014, 22).

Zadeve so se začele razpletati, ko je CIA leta 2007 odkrila al-Kuwaitijevo pravo ime. S pomočjo prestreženih telefonskih klicev in elektronskih sporočil med Kuvajtom in Pakistanom je CIA odkrila, da je njegovo pravo ime, ki se je v CIINIH obveščevalnih podatkih pojavilo že leta 2002, v resnici Ibrahim Saeed Ahmed. Uporabljal je tudi psevdonima Mohammed Arshad in Arshad Khan. Intenzivneje sledenje al-Kuwaitiju se je začelo leta 2010, ko je pakistanska obveščevalna služba ISI CII predala številko njegovega mobilnega telefona. Slednja je bila nazadnje uporabljena v pakistanskem mestu Abbottabad. CIA je nato več mesecev intenzivno nadzorovala al-Kuwaitijeve telefonske pogovore. Po več mesecev trajajočem nadzoru je avgusta 2010 CIA sledila al-Kuwaitijevi vožnji iz Pešavarja v Abbottabad, kjer je vstopil v močno ograjen stanovanjski kompleks, ki je bolj kot na stanovanjsko hišo spominjal na nekakšno utrdbo. To je bil za CIO očiten znak, da je našla »tarčo visoke vrednosti« (*high-value target*²²), po možnosti najbolj iskanega moža na svetu - Osamo bin Ladna. Izkazalo se je, da je Abu Ahmed al-Kuwaiti popolna oseba za vlogo bin Ladnovega kurirja. Bil je Pakistanec rojen v Kuvajtu, ki je govoril tako arabsko kot paštunsko. Zaradi tega se je lahko enostavno sporazumeval z arabskimi pripadniki Al Kaide, kot tudi z mestnimi in plemenskimi Pakistanci.

---

²² Sile in/ali sredstva, ki jih sovražnik potrebuje za uspešno izvedbo naloge. Izguba takšnega cilja lahko resno zmanjša sposobnost posamezne sovražnikove funkcije v njihovem območju interesa (Military Factory 2017).

S ponarejenimi pakistanskimi dokumenti je lahko brez težav javno opravljal vse naloge, med drugim tudi kupil oz. zgradil utrdbo, v kateri je bival bin Laden skupaj s tremi družinami v popolni tajnosti več kot šest let (Panzeri 2014, 22–23).

7.2 PROGRAM OPERACIJE

Kmalu po tem, ko je CIA odkrila utrjen stanovanjski kompleks, v katerem naj bi prebival Osama bin Laden s približno 22 osebami, je o tem nemudoma obvestila predsednika ZDA Barracka Obama. S tem se je začel proces odločanja poleg operativne še na strateški in politični ravni. Po večletnih prizadevanjih, da bi našli bin Ladena, so CIINI operativci zdaj končno imeli upanje, da je njihovo delo pri koncu. Izkazalo se je, da bo proces nadaljnjega odločanja precej bolj dolgotrajen in zapleten. Na strateški in politični ravni je namreč previdnost in strah pred neuspehom prevladala nad nujnostjo same operacije. Glavne težave, ki so zadrževale takojšnjo izvedbo operacije Neptunovo kopje so bile, da bin Ladena prisotnost ni bila stoddostno potrjena, sumljivi stanovanjski kompleks je bil globoko znotraj nacionalnih meja neodvisne države Pakistan, poleg tega pa je bila tarča navsezadnje svetovno najbolj zloglasen in iskan terorist vseh časov. Namesto neposrednega hitrega napada na zelo sumljivo in utrjeno območje so glavni odločevalci tako zahtevali potrditev, da se na omenjenem območju res nahaja Osama bin Laden (Panzeri 2014, 24–25).

Novembra 2010 je CIA začela s skoncentriranim procesom zbiranja obveščevalnih podatkov o prisotnosti Osame bin Ladena v ograjenem objektu v Abbottabadu. Pri tem ji je pomagalo ameriško ministrstvo za obrambo in mnogo drugih državnih agencij. Kmalu se je izkazalo, da takšno delo zahteva veliko sredstev, je izredno počasno in težko uresničljivo. Sploh zaradi velikega tveganja, da se ogrozi tajnost operacije, kar bi lahko bin Ladena prisililo v še globlje skrivanje. Prav zaradi omenjenega tveganja so ZDA nadzor in zbiranje podatkov izvajale samostojno, brez pomoči Pakistana (Panzeri 2014, 25–26).

Konec novembra 2010 je bilo na podlagi zbranih podatkov jasno razvidno, da bin Ladenov kurir Abu Ahmed al-Kuwaiti, njegov brat ali bratranec Abrar Saeed Ahmed ter njune družine živijo in vzdržujejo utrjeni stanovanjski kompleks v Abbottabadu. CIINI operativci so se nato naselili v bližnji najeti hiši ter začeli z večmesečnim temeljitim opazovanjem. Opremljeni so bili z najnaprednejšimi teleobjektivi, toplotnimi in infrardečimi kamerami, visoko napredno avdio opremo za prisluškovanje, pomagali pa so si tudi s klasičnimi obveščevalci in agenti. Ameriška NSA (*The National Security Agency*) je še naprej prestrezala relevantne telefonske pogovore, NGA (*National Geospatial-Intelligence Agency*) pa je beležila detajlne dnevne posnetke in

fotografije vseh aktivnosti znotraj in zunaj objekta. Razvila je celo tri dimenzionalno upodobitev za vsako stavbo ter zbrala podatke o spolu in velikosti vseh prebivalcev znotraj objekta. Do decembra 2010 je opazovanje domnevnega prebivališča Osame bin Ladna naraslo do te mere, da je morala CIA Kongres ZDA naprositi za finančno pomoč. Da je CIA lahko nadaljevala s svojim nadzorom, je slednji moral znotraj njenega predvidenega proračuna prerazporediti več deset milijonov dolarjev. Kljub zagotovitvi novih sredstev in usklajenemu sodelovanju z več državnimi agencijami, CII še vedno ni uspelo pridobiti slike ali video posnetka, ki bi identificiral bin Ladna. Precej bolj je bila uspešna pri identificiranju drugih stanujočih, kar je v povezavi z analizo vseh zbranih obveščevalnih podatkov, izvedenih s strani neodvisne skupine analitikov, nakazovalo, da nihče drug poleg bin Ladna ne ustreza zbranim kriterijem. Ograjen stanovanjski kompleks v Abbottabadu je imel namreč vse značilnosti objekta zgrajenega po meri z namenom, da pred zunanji vplivi zaščiti tako pomembnega človeka, kot je bil bin Laden. CIA je tako februarja 2011 na podlagi izvedene obveščevalne operacije prišla do zaključka, da obstaja zanesljiva oz. prepričljiva obveščevalna osnova za nadaljevanje operacije proti Osami bin Ladnu v Abbottabadu (Khokhar 2012; Panzeri 2014, 26–27).

Ko so se glavni odločevalci v ZDA, s predsednikom Obama na čelu, prepričali, da se bin Laden res nahaja v Abbottabadu, so bili postavljeni pred nove izzive. Bin Ladnova lokacija je bila v mestu globoko v notranjosti Pakistana. Njegovo stanovanjsko poslopje je bilo le nekaj sto metrov stran od pakistanske vojaške baze in akademije. Možnosti ZDA za napad so bile na tem območju, ki je bilo pod jurisdikcijo pakistanske vojske, precej bolj omejene kot pa npr. na nekaterih bolj odročnih plemenskih regijah, kjer so ZDA v sodelovanju s Pakistanom večkrat izvajale kakšne vojaške operacije. V takšnem stanovanjskem oz. bivalnem območju je bil onemogočen tudi napad z brezpilotnimi letali, nekaj, kar so ameriške oblasti večkrat prakticirale na plemenskih območjih Waziristan, tolerirala pa jih je tudi pakistanska oblast. ZDA so s takšnimi napadi ubile veliko število ključnih pripadnikov Al Kaide, a žal tudi nekaj pakistanskega lokalnega prebivalstva. Kljub temu, da je bil Pakistan glavni zaveznik ZDA v omenjeni regiji, bi v kolikor bi ZDA želele operacijo potencialno izvesti z njegovo pomočjo, ta kot samostojna država zagotovo zahteval nadzor oz. vodenje le te. Ker je Pakistan znan kot država, v kateri je znotraj njene varnostne strukture veliko simpatizerjev džihada, je imel tako zelo malo možnosti za izvedbo visoko občutljive operacije brez visoke stopnje varnostnega tveganja (Khokhar 2012; Panzeri 2014, 27–28).

Januarja 2011 je CIA o možnosti izvedbe operacije specialnega delovanja²³ za zajem bin Ladna in drugih pomembnih detajlih v popolnosti obvestila takratnega viceadmirala Williama H. McRavena, poveljnika JSOC (*Joint Special Operations Command*). Po proučitvi vseh podatkov je McRaven odgovoril, da bi bil neposreden napad s komandosi²⁴ najenostavnejša in najbolj optimalna rešitev. Hkrati je še poudaril visoko stopnjo tveganja, ki jo predstavlja vstop globoko v notranjost Pakistana, ki lahko sproži vojaški odpor pakistanske vojske. V pričakovanju izvedbe operacije je McRaven poveljniku pripadnikov specialnih sil ameriške mornarice - t.i. »*Julnjev*« (US Navy SEAL), šestim častnikom planske skupine J3, ki deluje znotraj JSOC in CII naročil, naj razvijejo načrt in razne možnosti za izvedbo operacije, kateri naj ne vključujejo sodelovanja pakistanskih sil. Po nekaj tednih raziskav in ocenjevanja so bile McRavenu predstavljeni trije načrti za napad. Prvi načrt je temeljil na preciznem bombardiranju območja z visoke višine in bombniki tipa B-2, drugi je prav tako vseboval bombardiranje, le da s kopico vodenih izstrelkov, tretji pa je zagovarjal helikopterski napad z ameriški komandosi. Kljub nevarnosti in tveganju, ki ga je ta načrt predstavljal, je McRaven, izkušeni taktični poveljnik ameriških Navy SEAL in avtor več knjig na temo specialnih operacij, zagovarjal helikopterski napad z ameriški komandosi (Panzeri 2014, 28–29).

Sprva se je s to izbiro strinjalo malo sodelujočih. Januarja 2011 je svoje nasprotovanje do omenjenega načrta na predsednika Obama prenesel višji svetovalec v Beli hiši Valerie Jarrett, o čemer je bila obveščena tudi JSOC ekipa za načrtovanje. O napadu s komandosi se je zopet začelo razmišljati, ko je CIA sporočila, da obstaja dobra obveščevalna podlaga za nadaljevanje operacije in napad na bin Ladna. Ta napadalna taktika je bila ponovno aktualna zgolj za kratek čas. Konec februarja 2011 je Obama namreč ponovno preklical možnosti za napad (spet na

---

²³Vojaške aktivnosti, ki jih izvajajo posebej določene, organizirane, usposobljene in opremljene sile, ki uporabljajo operativne tehnike in načine delovanja, ki niso običajne za konvencionalne sile. Izvajajo se v celotnem spektru vojaških delovanj, neodvisno ali usklajeno z delovanji konvencionalnih sil, z namenom doseganja političnega, vojaškega, psihološkega ali ekonomskega cilja. Politično-vojaški razlogi lahko narekujejo tajno, prikrito ali diskretno uporabo tehnik in sprejemanje neke stopnje fizičnega in političnega tveganja, ki ni povezano s konvencionalnim delovanjem (EVROTERM 2017).

²⁴»Vojaki, posebej izurjeni za opravljanje diverzij ali sabotaz na sovražnikovem ali okupiranem ozemlju« (SSKJ 2017).

prigovarjanje Jaretta). Kljub novi predsednikovi zavrnitvi so znotraj JSOC še naprej nadaljevali z razvojem in pripravami na napad. 11. marca 2011 je potekalo prvo izmed petih zasedanj Sveta za nacionalno varnost (*National Security Council*), na katerem so udeleženci razpravljali o McRavenovemu predlogu za napad in v kakšno smer se lahko razvije. Predsednik ZDA se je zopet odločil, da počaka na potrditev o bin Ladenovi prisotnosti. Obrambni minister Gates in drugi so namreč dvomili, da je bin Laden prisoten v Abbottabadu, zaradi česar niso želeli tvegati z napadom. Na drugem zasedanju sveta 22. marca, je Gates puščal že nekoliko več možnosti za napad, a ne helikopterskega s komandosi, ki je bil po njegovem mnenju preveč tvegan. Bolj je zagovarjal bombni napad, ki pa ni bil realna možnost. Strokovnjaki znotraj ameriških zračnih sil so na tretjem zasedanju 29. marca predstavili izsledke raziskave, ki pa so jih McRaven in veliko drugih strokovnjakov vedeli že vnaprej. Ker CIA ni mogla izključiti obstoja podzemnega bunkerja znotraj objekta v Abbottabadu, bi bilo za uspešnost bombnega napada potrebnih 32 bomb, pri čemer bi vsaka tehtala približno 907 kg (2000 lb). Bombardiranje ali vodeni izstrelki s takšno količino razstreliva bi uničili vse in za sabo pustili zgolj ogromen krater. Kolateralna škoda pri takem napadu je bila ocenjena na precej več kot 10 mrtvih civilistov zunaj ciljnega objekta, ogromna eksplozija pa bi pustila tudi zelo malo možnosti za zbiranje kakršnih koli dokazov ali evidentiranje trupel za dokazovanje bin Ladenove prisotnosti. Načrt, ki je vključeval bombni napad, je bil tako izključen, McRavenu pa je bilo ukazano naj nadaljuje z razvojem napadalnega načrta. Slednji je že pred dobrim letom zbral ekipo »tjulnjev« iz »Rdeče eskadrilje« (*Red Squadron*), ki so nemudoma pričeli z usposabljanjem za potencialni napad (Khokhar 2012; Panzeri 2014, 30–31).

Med samim odločanjem za najbolj optimalen napad, je v Abbottabadu še vedno potekala CIINA nadzorna operacija. Aprila 2011 je pakistanska obveščevalna služba izdala poročilo, v katerem je bilo zabeležena prisotnost »tujcev« v okolici Abbottabada. To je bil za ZDA znak, da je potrebno ukrepati. 19. aprila 2011 je na četrtem zasedanju Sveta za nacionalno varnost predsednik Obama izdal začasno soglasje za helikopterski napad s komandosi, viceadmiral McRaven pa je dobil zagotovilo, da ima njegova ekipa »tjulnjev« vso potrebno politično podporo za nemoteno izvedbo operacije. S tem dovoljenjem je McRaven v Pakistanu okrepil tudi prisotnost sil za hitro posredovanje, ki bi posredovale pri evakuaciji »tjulnjev«, v kolikor bi prišlo do večjih komplikacij. Končne priprave za napad so se pričele 25. aprila 2011, ko je McRaven skupaj s svojo ekipo »tjulnjev« in ekipo operacije Neptunovo kopje zapustil ameriško bazo in se preko nemške zračne baze v Ramsteinu napotil v zračno bazo Bagram, Afganistan. Ekipa je tukaj začela piliti zadnje finese za napad na hektar velikem posestvu, kjer je bila

postavljena maketa objekta v Abbottabadu. Ta je bila nato predstavljena v Jalalabad v Afganistanu, kjer je bil operativni center operacije Neptunovo kopje. V Jalalabad je prispel tudi direktor CIE Leon Panetta, kjer je s svetovalci prišel do zaključka, da (a) imajo zanesljive posredne dokaze o prisotnosti bin Ladna, (b) lahko to trdijo z 60–80 odstotno gotovostjo ter (c), da ti dokazi zadostujejo za tveganje, ki ga napad prinaša. Admiral Mullen, predsednik JCS (*Joint Chiefs of Staff*), je predsedniku Obami in Svetu za nacionalno varnost 28. aprila 2011 predstavil končni načrt operacije Neptunovo kopje. Načrtu sta nasprotovala samo podpredsednik Biden in obrambni minister Gates. Slednji naj bi svoje mnenje spremenil že naslednji dan. Naslednje jutro je Panetta sprejel klic iz Bele hiše, od koder je dobil ustno dovoljenje za izvedbo operacije Neptunovo kopje. Na podlagi ustnega dovoljenja je nemudoma ustvaril memorandum, ki je služil kot uradni zapis in dokument. Le nekaj minut po sprejetem klicu in ustvarjenem memorandumu je Panetta predal navodila viceadmiralu McRavenu in mu naročil naj pričnejo z napadom. Operacija Neptunovo kopje je tako po dolgih pripravah in usklajevanju končno dobila zeleno luč (Panzeri 2014, 31–33).

7.3 NAČRT NAPADA

Zaradi varnostni razlogov trenutnih in prihodnjih posebnih operacij ter udeležencev znotraj teh je operativni načrt za operacijo Neptunovo kopje zavarovan z oznako tajno. Kljub temu je na podlagi obsežnih za javnost dostopnih dokumentih in pričevanjih udeležencev omenjene operacije možno dobiti precej realističen vpogled, kako je operacija potekala. Že na samem začetku oblikovanja operacije je bilo jasno, da mora napad bazirati na majhni skupini napadalcev, ne večji od 24 ljudi, ki bo vstopila zgolj v eno stavbo, da ujame zgolj enega človeka. Kljub enostavnosti osnovne naloge, je bila celotna operacija, tako po pomembnosti kot tudi razsežnosti, ogromen zalogaj. Ker je šlo za najodmevnejšo operacijo stoletja, so pri njenem načrtu izvedbe, podpore in oblikovanju kriznega načrta sodelovali najučinkovitejši vojaški in obveščevalni strokovnjaki znotraj ZDA. Za izvedbo takšne operacije je bilo potrebno oblikovati dober in zanesljiv načrt z izjemno pozornostjo na detajlih. Načrt je temeljil na šestih načelih, ki jih je tekom svoje vojaške kariere McRaven razvil do potankosti. Enostavnosti, varnosti, ponavljanju, presenečenju, hitrosti in namenu. Enostaven načrt, ki je moral biti skrbno varovan, konstantno in realistično izvajan ter izveden z veliko mero presenečenja, hitrosti in seveda določenim namenom, je moral biti tudi v skladu z ameriško vojaško doktrino za posebne združene operacije (*US military Doctrine for Joint Special Operations*) in kopico drugimi standardi ameriškega ministrstva za obrambo ter priročniki za izvajanje posebnih operacij. McRaven je še posebej veliko pozornosti tekom priprav načrta namenjal načelu enostavnosti,

ki jo je razdelil na tri ključne elemente za uspešnost operacije. To so bili omejitve števila tarč, dobri obveščevalni podatki in inovacije. Namen uporabe teh treh elementov je bilo uspešno zmanjšati stopnjo tveganja in ogroženosti ameriških napadalcev ter jim omogočiti, da dosežejo in obdržijo relativno superiornost nad nasprotnikom (Khokhar 2012; Panzeri 2014, 34–35).

Taktični cilji operacije Neptunovo kopje so bili omejeni na ključne cilje za uspeh operacije. Primarni cilj je bilo zajeti ali ubiti Osama bin Lada in se vrniti z njegovim telesom za potrebno identifikacijo ter ostale zadeve. Sekundarni cilj je zajemal zbiranje SSE (*sensitive site exploitation*), ki bi lahko koristili za nadaljnje raziskave, pripomogli k uspešnosti nadaljnjih operacij ali pa služili kot dokazni material pri morebitnemu sojenju ter vseh preostalih dokumentov, spominskih diskov, strojne opreme in drugih sredstev potrebnih za obveščevalno evalvacijo. Poleg omenjenih ciljev so bili znotraj načrta operacije zapisani tudi alternativni cilji, ki pa niso bili smatrani kot vitalni za uspeh operacije. Mednje so sodili nevtralizacija vseh moških bin Ladinovih pomočnikov znotraj objekta, minimizacija žrtev med civilnimi stanovanci, izogibanje interakciji s pripadniki pakistanske vojske in civilisti izven napadenega objekta ter minimizacija kakršnegakoli tveganja zajetja ali uboja med pripadniki ekipe »tjulnjevi« (Panzeri 2014, 35).

7.3.1 ZRAČNI DEL

Če je kopenski del napada temeljil samo, kot je dejal viceadmiral McRaven, na neposrednem napadu »tjulnjevi«, je zračni del napada, katerega primarna funkcija je bila podpora operaciji Neptunovo kopje, vseboval precej več letalstva kot zgolj dva helikopterja s tehnologijo za prikrivanje (*Stealth* tehnologija). Vso to letalstvo, kateremu je bilo potrebno zagotoviti tudi ustrezno kritje, je bilo vseskozi na dosegu izvajanja operacije pripravljeno ukrepati v kolikor bi bilo to potrebno (Panzeri 2014, 35–37).

Primarno zračno plovilo operacije sta bila dva »stealth« helikopterja tipa MH-X, ki sta bila zadolžena za prevoz jurišne ekipe »tjulnjevi«. Sekundarno plovilo, ki je služilo kot prevoz enote za hitro posredovanje v primeru komplikacij, sta bila dva velika jurišna helikopterja Chinook MH-47E z dodanima mitraljezoma M134. Morebitna tretja jurišna enota je bila sestavljena iz novih 25 »tjulnjevi«, ki sta jih z enako opremo prevažala enaka helikopterja tipa Chinook. V neposredni bližini je bilo za morebitno posredovanje pripravljenih še nekaj bojno-reševalnih plovil ameriškega letalstva skupaj s posadko. V Afganistanu je bil v zraku vseskozi tudi leteči komandni center E-6A Mercury, ki je zagotavljal, da ni bilo pri sporazumevanju med akterji in poveljstvom nobenih prekinitev ter E-3 Sentry AWACS, ki je kot kontrolni, poveljniški in

komunikacijski center bedel nad celotnim zračnim delom operacije. Med samo operacijo se je v pakistanskem zračnem prostoru neopazno nahajalo tudi nekaj brezpilotnih letal (*Unmanned aerial vehicles*), med drugimi tudi RG-4 Global Hawk in RQ-170 Sentinel, ki so omogočali neposredni video nadzor nad potekom dogajanja, v kolikor pa bi bilo to potrebno bi jurišna ekipa »tjulinjev« nemudoma podprli tudi z raketnim napadom. Operativni center je imel vseskozi vzpostavljeno tudi povezavo z ameriškim svetovalcem pakistanskim zračnim silam, ki bi brez odlašanja sporočil kakršnekoli aktivnosti pakistanskih reaktivcev F-16. Reaktivce so imela v zraku seveda tudi ZDA, natančneje je šlo za nekaj F/A-18 Super Hornetsov. Da so imela vsa ameriška zračna plovila dovolj goriva, je skrbelo štirimotorno reaktivno letalo za prečrpavanje goriva v zraku KC-135 Stratotanker. Del operacije so bila tudi transportna letala C-130 Hercules, ki so skrbela za transport sodelujočih v operaciji in hibridni zrakoplov V-22 Osprey. Slednji je zaradi svojih karakteristik, vzleti in pristaja lahko namreč kot helikopter, leti pa kot propelersko letalo, poskrbel za prevoz bin Ladnovega trupla iz Bagrama na ameriško letalonosilko CVN-70 USS Carl Vinson, zasidrano v severnem Arabskem morju (Panzeri 2014, 35–37).

7.3.2 KOPENSKI DEL

Napadalno jedro operacije Neptunovo kopje so predstavljali 24 pripadnikov ameriških »tjulinjev« (US Navy SEALs), bojno usposobljen pes in tolmač. Skupno število usposobljenih komandosov za posebne operacije, ki so bili tako ali drugače predani tej operaciji, je bilo 79. Pri izvedbi operacije jih je poleg vseh letal na kopnem podpiralo še več sto članov podpornega osebja, mnogo obveščevalcev, nadzornih ekip itd. V Pakistanu je bilo na vnaprej določene lokacije razporejenih več deset oboroženih CIINIH operativcev in posebej najetih privatnih pakistanskih varnostnih agencij, ki so bili nekakšna kopenska sila za hitro posredovanje v primeru raznih težav. Vse skupaj je v Pakistanu spremljala tudi ameriška diplomatska ekipa, ki je bila prav tako pripravljena na posredovanje. Operativci CIE so v Abbottabadu na območju bin Ladnovega stanovanjskega kompleksa in pakistanske vojaške akademije celo omogočili, da je pred polnočjo, ko se je jurišna ekipa ameriških specialcev podala na pot, prišlo do daljšega izpada elektrike in motenj pri telefonskem signalu (Panzeri 2014, 37).

Osnovni načrt je bil, da se 24 »tjulinjev« in tolmač iz ameriške baze za posebne operacije v Jalalabadu, Afganistan, poda na 90 minutni let preko gora, ki razmejujejo Afganistan in Pakistan, z dvema stealth helikopterjema. Sledil bi napad na objekt v Abbottabadu, ki naj ne bi

trajal več kot 30 minut. V tem času bi napadalci zajeli ali ubili Osama bin Lada ter se z njim in vsemi zbranimi materialnimi in informacijskimi viri, pomembnimi za nadaljnje raziskave, vrnili nazaj v Jalalabad. Končni načrt je bil nato še nekoliko dopoljen, a brez večjih sprememb. Načrtovalci operacije znotraj JSOC so razmišljali o več 100 možnih scenarijih, ki bi lahko šli narobe. Za najverjetnejše scenarije so imeli razvite načrte za krizno stanje, katere so ob vsaki priložnosti vadili (Panzeri 2014, 38–42).

7.4 NAPAD

2. maja 2011 je bila operacija Neptunovo kopje po več mesecih načrtovanja, pripravljanja in urjenja ter tudi političnega zavlačevanja končno izvedena. Poleg vice admirala Williama Mc Ravena, ki je vodil operacijo iz taktično operacijskega centra v Jalalabadu, so slednjo nestrpno spremljali tudi iz ameriškega veleposlaništva v Islamabadu, Pentagona, štaba CIE v Langleyu, Virginia ter seveda iz Bele hiše, kjer je bil predsednik Barack Obama skupaj izbranimi sodelavci (Panzeri 2014, 43).

Nekje okoli 23:15 po lokalnem času sta dva stealth helikopterja MH-X z jurišno ekipo vzlete la iz Jalalabada v Afganistanu. V 15 minutah sta prečkal državno mejo in neopazno vstopila v pakistanski zračni prostor. Nekaj minut po vzletu helikopterjev MH-X sta iz Jalalabada vzlete la še dva MH-47E Chinook skupaj s silami za hitro posredovanje (*Quick Reaction Force*), katerim sta kmalu sledila nova dva s silami za nepredvidene naloge (*Contingency Force*). Vsi so brez zapletov leteli na svoje točno določene točke, kot je bilo načrtovano. Medtem je svoje operativne položaje že zasedla ekipa ameriških letalskih sil za bojno iskanje in reševanje (*USAF combat search-and-rescue teams*). Prav tako so na svojem mestu bila vsa zračna sredstva za podporo operaciji na čelu s komandnim centrom E-6A Mercury in E-3 Sentry AWACS, povsem pripravljeni pa so v oporišču čakali tudi reaktivci F/A-18 Super Hornets. V zračnem prostoru Afganistana in Pakistana so tekom operacije seveda neopazno krožila tudi oborožena brezpilotna letala, med drugimi RG-4 Global Hawk in RQ-170 Sentinel, ki so v osnovi skrbela za video nadzor. Dodatna zračna podpora, ki je vključevala predvsem napadalne helikopterje AH-64A Apache, je bila v Afganistanu vseskozi v stanju pripravljenosti. V stanju globoke pripravljenosti so bili prav tako člani kopenskega dela operacije. Operativci CIE so bili v polni pripravljenosti razporejeni znotraj Pakistana, prav tako kot tudi ameriška diplomatska ekipa. Kot je bilo načrtovano je na območju vpadnega objekta in pakistanske vojaške akademije prišlo do izpada električne energije, onemogočeno pa je bilo tudi mobilno omrežje. Na tem območju so bili takšni izpadi elektrike pogosti, kar je bilo za izvedbo same operacije še toliko bolj priročno. Ob približno 00:30 po lokalnem času sta dva helikopterja MH-47E Chinooks z ekipo

za hitro posredovanje pristala približno 30 km zahodno od Abbottabada na redko poseljenem območju blizu Kandarja, kjer so postavili točko za oskrbo z gorivom ter zavarovali območje za lastno varnost (Panzeri 2014, 43–44; Al Jazeera investigative unit 2013).

Helikopterja z jurišno ekipo sta v Abbottabad vstopila iz zahodne smeri, s čimer so se izognili neposrednemu preletu in izpostavljanju pakistanski vojski. Ko so se ob približno 00:55 približali ciljni soseski, so operativci na tleh z laserji označili objekt, v katerem naj bi se nahajal bin Laden. Prvi je pristal helikopter z operativnim imenom Chalk Two, iz katerega so se severno od objekta hitro izkrcali štirje »tjulnji«, tolmač in vodnik skupaj s svojim bojno usposobljenim psom Cairom. Medtem ko je Chalk Two ponovno vzletel sta tolmač in eden izmed »tjulnjev« zavzela varnostni položaj na bližnjem križišču ter tako preprečila dostop vozilom ali osebam. Ostala dva »tjulnja« sta se skupaj s Cairom hitro približala ciljnemu objektu ter v smeri urinega kazalca preiskala zunanji del objekta, če bi morda kdo izmed stanovalecev želel pobegniti. Na drugem helikopterju z imenom Chalk One, ki je lebdel nad bin Ladnovim bivališčem, se je na izkrcavanje po vrvi že pripravljalo 12 »tjulnjev«, ko je operacija doživela nepričakovan, a resen zaplet, ki bi lahko v nevarnost postavil celotno operacijo. Ko je helikopter lebdel nekje od 9–12 m nad tlemi, je nenadoma začel izgubljati dvižno moč. Helikopter se je začel močno, nekontrolirano tresti in nagibati kljub pilotovemu prizadevanju, da bi helikopter umiril. Prišlo je do t.i. nevarnega vrtnca, ki ga povzroča veter vzgornik. Helikopter je namreč lebdel točno nad območjem obdanim z visokimi betonskimi zidovi, zaradi česar veter, ki so ga ustvarjali propelerji, ni imel druge izhodne poti kot navzgor. Dodatna oteževalna okoliščina je bilo tudi dejstvo, da je bila dvižna kapaciteta MH-X že tako omejena na račun »stealth« dizajna. Pilotu je bilo takoj jasno, da je edina možnost pristank, ki pa bi bil zelo trd. Trd pristank na odprtem območju bi bil zelo nevaren, a še vseeno boljša izbira kot pa trčenje v betonski zid, ki bi bil usoden. Ko bi se vrtajoči propeler srečal z nepremično maso, bi centrifugalna sila raztrgala helikopter narazen, kar bi povzročilo eksplozijo in skoraj zagotovo smrt celotne posadke. S tem bi bilo operacije konec še preden bi se dejansko začela. Na srečo je izkušeni pilot poslušal svoj instinkt in hladnokrvno uporabil znanje pridobljeno na nešteto vajah. Helikopter mu je uspelo toliko obvladati, da je pristal na enem izmed notranjih dvorišč ograjenega poslopja, »tjulnji« pa so se brez poškodb izkrcali. Zaradi težav prvega helikopterja in radijskega poročila njegovega pilota, se je Chalk Two odločil za rezervni načrt. Pristal je na polju malce severozahodno od objekta, kjer se je vodja napadalne ekipe in preostalih šest tjulnjev uspešno izkrcalo. Nov načrt je vseboval uporabo eksploziva, s katerim so ustvarili majhno vstopno točko v obzidju. Med tem, ko se je ekipa Chalk Two prebijala skozi obzidje, je ekipa Chalk One s podporo ostrostrelca

napredovala znotraj obzidja. Ob poskusu vstopa v hišo za goste so bili izstreljeni prvi naboji. Ob izmenjavi več strelav je ekipa Chalk One ubila prvega stanovalca. Ob vstopu v hišo so ugotovili, da gre za bin Ladnovega kurirja Abu Ahmeda al-Kuwaitija oz. Ibrahima Saeeda Ahmeda, kot je bilo njegovo pravo ime. Ko so umirili njegovo ženo in otroke, so počasi nadaljevali pot proti glavni hiši, kjer naj bi v zgornjih nadstropjih bival bin Laden. Ekipi Chalk One se je kmalu pridružila ekipa Chalk Two, s katero so skupaj napredovali proti glavne mu objektu. Ko so vstopili v glavno stavbo, so v prvem nadstropju naleteli na oboroženega Abrarja al-Kuwaitija, Abu Ahmedovega brata. Kljub popolni temi, ki je bila posledica izpada električnega toka, so tjuhnji s pomočjo očal za nočno opazovanje na stopnišču prvega nadstropja ustrelili in ubili Abrarja al-Kuwaitija in njegovo ženo Busharo. Ponovno so našli več otrok, ki so jih pomirili in prestavili v varno sobo. Na koncu hodnika v prvem nadstropju so »tjuhnji« naleteli na velika kovinska vrata, ki so blokirala vstop na stopnišče, ki je vodilo v drugo nadstropje. Ker bi bil preboj skozi vrata preveč tvegan, so se odločili za obhodni manever iz zunanje strani. »Tjuhnji« so se v stavbi premikali tiho in metodično v skupinah od 2–3. V drugem nadstropju je vojak na čelu skupine (*»pointman«*) bežno zagledal podobo nekoga, ki teče v tretje nadstropje. Ekipa za njim je v drugem nadstropju začela pregledovati vsako sobo posebej, vojak na čelu skupine pa je varoval stopnišče. Zopet je zaslišal in videl gibanje v tretjem nadstropju. Ugibal je, da gre za Bin Ladnovega 23 letnega sina Khalida ter ga poklical po imenu. Ko se je ta odzval, ga je vojak ubil s strelom v glavo. Ekipa »tjuhnjev« se je začela premikati proti zadnjemu tretjemu nadstropju vedoč, da so Abu Ahmed al-Kuwaiti, Abrar in Khalid mrtvi. Edini preostali odrasel moški bi po tem takem, glede na obveščevalne podatke CIE, moral biti Osama bin Laden. Ko so se približevali vrhu stopnišča v tretjem nadstropju, so zagledali moško figuro, ki je bežala po hodniku v spalnico v tretjem nadstropju. Dogodki, ki so sledili, so še vedno nejasni in variirajo od pripovedi do pripovedi. Eno izmed poročil pojasnjuje, da je vodilni vojak, ki je prvi zagledal bin Ladna, napredoval proti spalničnim vratom, kjer so proti njemu kričeče planile dve ženski. Kljub možnosti, da so oborožene, jih je zgrabil in odnesel stran od svojih kolegov, ki so napredovali naprej. Drugi »tjuhnj« je vstopil v spalnico, kjer je zagledal stoječega bin Ladna z žensko pred sabo. Šlo je za Amal Ahmed Abdul Fatah, njegovo najmlajšo ženo. »Tjuhnj« naj bi v tistem trenutku dvignil svoje orožje in dvakrat ustrelil bin Ladna v glavo (Al Jazeera investigative unit 2013; Panzeri 2014, 44–60; Brown 2012). Alternativna verzija Matta Bissonnetteja - nekdanjega člana ekipe »tjuhnjev«, ki je ubila bin Ladna - pravi, da je vojak na čelu skupine ustrelil bin Ladna v glavo, takoj ko je ta pogledal izza vrat. Ko so komandos vstopili v spalnico, naj bi videli dve ženski, ki sta objokavali bin Ladnovo trzajoče telo. Eden izmed »tjuhnjev« je odpeljal ženski stran od bin Ladna, drugi pa je

s potrditvenim strelom v prsa ubil bin Ladna. Po tej verziji bin Laden ni uporabil svoje žene kot človeški ščit, niti se ni upiral z orožjem (Brown 2012).

Ne glede na to kakšna je resnica za bin Ladnovo smrtjo, je operacija Neptunovo kopje približno ob 01:09 uri po pakistanskem času dosegla primarni cilj. Kljub mrtvem bin Ladnu je bilo do konca operacije še daleč. Najprej so morali »tjulnji« pregledati preostanek hiše ter se prepričati, da je njihov človek res bin Laden. Telo je bilo potrebno očistiti, poslikati ter vzeti več DNK vzorcev (kri, slina, kostni mozeg) za primer, da trupla ne bi mogli vzeti s sabo. Po vzetih vzorcih in zaslišanju stanovalcev, ki so potrdili da je obravnavni moški res Osama bin Laden, je poveljnik misije preko satelitskega telefona poklical viceadmirala McRavena. Izrekel je »Geronimo. Geronimo. Geronimo.«, kodo, ki je bila predvidena za potrditev primarnega cilja operacije. Ko je McRaven vprašal ali je bin Laden zajet ali ubit, je poveljnik odgovoril s kratico »Geronimo EKIA«, kar pomeni nasprotnik ubit v boju (*enemy killed in action*). Po identifikaciji trupla je bilo potrebno zbrati vse SSE, katerih je bilo za več vreč. Ker je med operacijo prišlo do strmoglavljenja enega izmed helikopterjev MH-X, je McRaven izdal ukaz, naj ga nadomesti helikopter Chinook, ki je bil z ekipo za hitro posredovanje v približno 30km oddaljenemu Kandarju. Drugi del ukaza se je nanašal na popolno uničenje strmoglavljenega MH-X, ki je bilo izvedeno približno ob 01:35. Slednji je namreč vseboval veliko tajne opreme, med drugim tudi »stealth« zmogljivost (Panzeri 2014, 61; Apuzzo in Goldman 2011).

Operacije v Abbottabadu je bilo konec po vsega 40 minutah, ko je ob 01:38 po MH-X - ta je s truplom bin Ladna in nekaj »tjulnji« odletel pred eksplozijo drugega MH-X - območje zapustil še Chinook s preostalimi komandosi. Na poti v Jalalabad se je MH-X ob 02:05 za približno 20 minut ustavil na točki za polnjenje goriva v Kandarju. Kljub temu, da so ob 02:07 pakistanske obrambne sile zaznale operativno dejavnost in neznano zračno plovilo v bližini njihovih vojaških objektov v Abbottabadu ter izdale ukaz za sestrelitev vseh zračnih plovil, ki letijo v bližini Abbottabada oz. v sosednjem območju, sta po slabi uri oba helikopterja varno prispela v Afganistanski zračni prostor (Panzeri 2014, 65).

7.5 POSLEDICE

Operacija Neptunovo kopje je bila uspešno zaključena brez žrtev. Celotna jurišna ekipa »tjulnjev« se je v Jalalabad vrnila z ogromno obveščevalnega materiala in mrtvim Osamo bin Ladnom 2. maja 2011 ob 02:55 uri. Celotna operacija je trajala tri ure in 40 minut (Panzeri 2014, 69).

Po operaciji so se za sodelujoče začele rutinske zadeve, med katerimi je bilo veliko poročanja, razgovorov z vodilnimi v JSOC itd. Ves obveščevalni material na čelu z bin Ladnovim truplom so premestili v dva transportna letala C-130 Hercules, ki sta nato vse, vključno z osebjem, odpeljala v zračno bazo Bagram. Tam se je nadaljeval proces obdelave podatkov in zaključevanja operacije. Člane jurišne ekipe in pilotov je po zajtrku čakalo poročanje in popolna analiza operacije. Individualni razgovor sta opravila še »tjulenj«, ki je ubil bin Ladna in tisti, ki je bil na čelu enote (*pointman*). Kmalu se je pričelo poročanje pakistanskih medijev o strmoglavljenju neznanega zračnega plovila v Abbottabadu. Ob novicah o več eksplozijah, gorečem helikopterju, streljanju, štirih mrtvih in zajetih bin Ladnovih sorodnikih je ameriška stran kmalu pričakovala odziv pakistanske vojske in vlade. Da bi vplivali na pakistansko poročanje, je admiral predsednik JCS Mike Mullen poklical svojega pakistanskega kolega Ashfaq Parvez Kayanija in ga informiral o sami operaciji (Al Jazeera investigative unit 2013; Panzeri 2014, 71).

Ob 05:00 je bilo truplo bin Ladna z V-22 Osprey in ob spremstvu dveh reaktivcev F/A-18 prepeljano na ameriško letalonosilko Carl Vinson, zasidrano v severnem Arabskem morju. Takoj, ko so bili znani DNK rezultati, ki so potrdili, da gre res za Osamo bin Ladna, je bil slednji v skladu z islamskimi običaji in predpisi pokopan na morju. S tem so ZDA preprečile, da bi njegov grob postal nekakšno svetišče za radikalne islamiste (Brown 2012).

V Abbottabadu je lokalna policija nadaljevala s preiskovanjem stanovanjskega poslopja in odganjanjem opazovalcev. Poskrbeli so za vse preživele ženske in otroke ter tudi štiri pokojne. Območje je kasneje pod nadzor prevzela pakistanska vojska, ki je ogradila območje. Okoli 08:00 so pakistanski preiskovalci hodili od vrat do vrat zbirajoč morebitne informacije od krajanov ter iskali morebitne pobegle. Pakistanska obveščevalna služba ISI je kasneje sporočila, da je ob napadu v ograjeni hiši bivalo 17 ljudi (Al Jazeera investigative unit 2013; Panzeri 2014, 71).

7.5.1 LEGALNOST UBOJA OSAME BIN LADNA

Tema, o kateri se je veliko razpravljalo po uboju Osame bin Ladna, je zakonitost le-tega in nasploh zakonitost operacije Neptunovo kopje. Operacija je bila namreč izvedena globoko v notranjosti Pakistana, s čimer je bilo kršeno več načel mednarodnega prava, med drugim načelo suverene enakosti držav in načelo neintervencije v zadeve, ki so pod notranjo pristojnostjo držav (Lewis 2011).

Kot je v intervjuju za BBC News dejal britanski profesor prava Philippe Sands, nima na podlagi mednarodnega prava nobena država pravice do vstopa v tujo državo brez avtorizacije le-te, kaj šele ugrabiti oz. ubiti državljana neke tretje države. Poudaril je še, da se za takšna dejanja pogostokrat ne prevzema odgovornosti, saj se v primeru prevladujoče grožnje državni varnosti države lahko sklicujejo na doktrino nujnosti. Ravno sklicevanje na to doktrino povečuje število političnih oz. izvensodnih pobojev bodisi z brezpilotnimi letali, ki jih je bilo na račun vojne proti terorizmu ogromno, bodisi z - po njegovem mnenju nezakonitimi - operacijami, kot je bila ta v primeru Bin Ladna. Podobnega mišljenja sta tudi posebni poročevalci OZN zadolženi za področja izvensodnih pobojev, hitrih in samovoljnih usmrtitev, Christof Heynes in Martin Scheinin, ki pokriva področje varstva in zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine med bojem proti terorizmu. Pravita, da je v določenih primerih, tudi protiterorističnih operacijah, uporaba smrtonosne sile lahko opravičljiva kot zadnje možno sredstvo, Kljub temu pa bi se po njunem mnenju teroriste moralo obravnavati enako kot kriminalce, se pravi jim zagotoviti legalen postopek aretacije, sojenja in sodno določene kazni (Lewis 2011).

Benjamin Ferencz, strokovnjak za mednarodno pravo, ki je opravljal vlogo tožilca v Numberških procesih, je dejal, da je ključno vprašanje ali je bil uboj bin Ladna dejanje legitimne samoobrambe. Po njegovem mnenju bi bilo v vsakem primeru bolje, če bi bin Ladna zajeli živega in ga poslali pred sodišče. Umor ujetnika, ki ne predstavlja neposredne grožnje, je namreč zločin v skladu z vojaškim pravom ter vsemi drugimi zakoni. Seveda se zopet pojavlja vprašanje, ali je bin Laden predstavljal neposredno grožnjo ali ne. Obstajajo strokovnjaki, ki pravijo, da je bil bin Laden zakonit vojaški cilj. Eden izmed takih je tudi Eric Holder, generalni državni pravobranilec, ki je vodil primer za obrambo operacije Neptunovo kopje. Kot je trdil na sodišču, je šlo za operacijo »ubiti ali zajeti«, ki je bila več kot očitno zakonita. Če bi obstajala izvedljiva možnost predaje, bi se to po njegovem mnenju zagotovo zgodilo. Kljub vsemu je bila prioriteta naloga zaščita ameriških komandosov. Tako kot je v svoji knjigi *No easy day* zapisal nekdanji »tjulenj« Matt Bissonnette, ki je bil član jurišne ekipe, je tudi Holder dejal, da ni nihče izmed komandosov vedel, kaj je imel bin Laden pri sebi (Lewis 2011). »Če ima človek glavo za vogalom, bi zelo verjetno pri sebi lahko imel pištolo, granato ali pa samomorilski jopič« (BBC News 2012, 10. september).

Na širši ravni so ameriški uradniki uboj Osame bin Ladna upravičili kot dejanje storjeno v okviru oboroženega spopada z Al Kaido. Holder je tako dejal, da umor bin Ladna ni umor, temveč dejanje nacionalne samoobrambe proti vodji Al Kaide, ki je javno priznal svojo vlogo

pri napadih 11. septembra 2001. S tem se je strinjalo kar nekaj pravnih strokovnjakov, med drugimi tudi Phillip Bobbit, ameriški strokovnjak za ustavno pravo in mednarodno varnost, ki je dejal, da po njegovem mnenju ne gre za zunajsodno usmrtitev, ampak za del oboroženega spopada, ki so ga odobrili OZN in obe hiši Kongresa (Lewis 2011).

Lahko bi dejali, da so ukrepi, ki so jih države sprejele v boju proti terorizmu, še posebej proti pomembnim tarčam kot je bil Osama bin Laden, na nek način torej določile precedense za obravnavanje pravice do življenja v prihodnjih primerih.

8 TEMELJNI NAUKI Z VIDIKA TAJNIH OPERACIJ

Tajne operacije lahko imajo posledice, ki precej presegajo načrtovane. Teh se načrtovalci in operativci prepogosto ne zavedajo. Ena izmed ključnih lekcij CIINE skrivne vojne v Afganistanu je, da je imela posledice - dobre in slabe - katere ni predvidela niti Carterjeva administracija, niti CIINA Divizija za Bližnji vzhod, ko so ti začeli razmišljati kako obrniti Afganistan v ruski Vietnam (Riedel 2015, 141). Ker je tajna operacija Ciklon za razliko od tajne operacije Neptunovo kopje, pri kateri je šlo za enkratno dejanje v obliki napada, trajala kar deset let, je večina naukov izpeljanih iz nje.

Prvi nauk, ki ga lahko izpeljemo iz tajne operacije Ciklon je zagotovo ta, da lahko imajo tajne operacije velik vpliv oz. učinek, ki precej presega tistega, ki so ga načrtovalci predvideli na samem začetku. Jimmy Carter, Zbigniew Brzezinski in CIA, ki so odobrili začetno pošiljko orožja za mudžahide, so sprva želeli samo nadlegovati sovjetske sile, ki so začele z okupacijo Afganistana. Veliko jih je bilo namreč motiviranih zaradi enostavne želje po maščevanju za Vietnamsko vojno. Nihče ni predvidel, da bodo mudžahidi dejansko premagali Sovjete. O zmagi kot možnosti ni nihče razmišljal več let po začetku tajne vojne; celo leta 1985 je ideja o afganistanski zmagi bila zgolj kontroverzen cilj, ki ga je delila majhna manjšina (Riedel 2015, 141–143).

Da so tajne operacije uspešnejše, kadar politična skupnost dobro sodeluje z obveščevalno, a obe hkrati stojita vsaka na svoji strani, se je izkazalo za dobitno kombinacijo tudi v tajni operaciji Ciklon. Politična in obveščevalna skupnost sta bili tesno povezani skozi celotno vojno, a sta kljub temu ostali izrazito ločeni entiteti. Strokovnjaki iz obveščevalnega področja so ponujali nasvete, a niso poskušali izvajati politike. Prav tako niso izvoljeni politiki poskušali vplivati na obveščevalne ocene, tudi ko se niso strinjali z njimi (Riedel 2015, 143–146). Zdi se da sistem najbolje deluje takrat, kot je dejal nek britanski obveščevalni častnik, ko sta

»obveščevalna dejavnost in politika v ločenih, a sosednjih sobah, z vrati za komuniciranje in tankimi pregradnimi zidovi, kot v poceni hotelu« (Cradock 2002, 296).

Tekom tajne operacije Ciklon je bilo v ZDA vse več pritoževanja nad vlogo Pakistana, ki je bila v času vladavine predsednika Zie precej velika. Slednji je namreč odločal, kdo dobi kakšno opremo, s čimer je narekoval tempo operacije. To naj bi po mnenju nekaterih kritikov ustvarilo pogoje za ustvarjanje bolj ekstremnih frakcij, kot je bila npr. Hekmatyarjeva skupina, katere so se nato bojevale v afganistanski državljanski vojni po odhodu Sovjetov. ZDA so se zavedale, da Pakistan favorizira določene skupine v vojni ter da ima lastne strateške interese. Prav tako so se zavedale, da so hočeš nočeš odvisne od Pakistana. Do Afganistana se je namreč lahko prišlo le iz treh smeri: iz SZ na severu, Irana na zahodu in Pakistana na vzhodu. Pakistan je bil tako edina možnost za ZDA. Podobno je bilo s Savdsko Arabijo, katere denar so ZDA nujno potrebovale za financiranje operacije, poleg tega pa so z njeno pomočjo poskušale zaježiti Iran in njegov militantni šiitski islam ter podpirati proameriške režime od Egipta pa vse do Indonezije. ZDA so tako v zameno za financiranje njihove skrite vojne tesno podpirale Savdsko Arabijo, spregledale pa so savdsko podporo muslimanskim prostovoljcem, ki so množično odhajali v sveto vojno v Afganistan. Zaradi močne podpore, ki jo je Savdska Arabija nudila Iraku v njegovi osemletni vojni proti Iranu, so v vojni vse bolj prisotne postajale tudi ZDA, ki so prav tako podpirale Irak. Sprva so ZDA nudile zgolj obveščevalno in diplomatsko pomoč, leta 1988 pa je bila ameriška mornarica že aktivno udeležena v spopadih z Iranom. Vodenje zavezništva med vojskovanjem je vedno veliko zahtevnejše, kot pa v kakšnih drugih razmerah. Potrebno se je zavedati, da so interesi držav vedno pred prijateljstvom - sploh kadar gre za države, ki ne delijo skupnih vrednot. ZDA, Pakistan in Savdska Arabija v osemdesetih letih niso imele skupnih vrednot. Imele pa so skupen interes - poraziti Sovjete (Riedel 2015, 146–148).

Zelo pomembna stvar pri tajnih operacijah je, da imajo načrtovalci jasno vizualizirano končnico tajne operacije ter da se izognejo nepotrebemu podaljševanju operacije. Carter in Reagan sta se tega držala in imela zelo jasno definiran cilj tajne operacije v Afganistanu. V Carterjevem primeru je bil to oslabitev sovjetskih sil v Afganistanu ter prisiliti SZ, da za to vojno porabi čim več finančnih sredstev, brez da bi sprožili sovjetsko invazijo na Afganistan. Cilj operacije je bilo torej izčrpavanje SZ, s čimer se je strinjal tudi pakistanski predsednik Zia. Ko je na oblast prišel Reagan, je na začetku še sledil Carterjevemu cilju, nato pa ga je prilagodil cilju Zie, ki je želel Sovjete poraziti, kar se je tudi zgodilo leta 1989. Ko je Reagana nasledil George Bush, so se ZDA odločile za novo misijo. Še naprej so želeli nadaljevati s tajno vojno, vse dokler ne

zrušijo komunističnega režima v Kabulu. CIA je tako bila prepričana, da je njena naloga še vedno dobavljanje orožja ISID, State Department pa je želel orožje uporabiti kot vzvod za oblikovanje zmerne mudžahidske vlade izven pakistanskega nadzora. Z leti je Bela hiša postajala vse bolj nezainteresirana za dogajanje v Afganistanu. Bolj jo je namreč zanimal razpad SZ (Riedel 2015, 148–150). Po mnenju več strokovnjakov bi ZDA namesto nadaljevanja tajne operacije z novim ciljem morale tajno operacijo Ciklon zaključiti leta 1989 in nadaljevati z bolj kompleksno dolgoročno po konfliktno obnovo, za katero CIA seveda ni bila primerna. Z javnim programom, ki bi temeljil na diplomaciji in socialnemu inženiringu, vodenim s strani State Departmenta, bi se Afganistan morda izognil državljanski vojni (Bearden in Risen 2003, 236). Tajne operacije morajo imeti torej jasen, enostaven cilj. Ko je ta dosežen, je potrebno operacijo končati ter ne postavljati novih ambicioznih ciljev, ki niso konsistentni z naravo tajnih operacij (Riedel 2015, 150).

Ključna nauka o tajnih operacijah je po mojem mnenju ta, ki pravi, da imajo vedno nepričakovane posledice. Zaradi tega je potrebno tajne operacije med samim izvajanjem še toliko bolj spremljati in poskusiti preprečiti neželene posledice. Kot se je izkazalo pri tajni operaciji Ciklon, so lahko ravno te na koncu najpomembnejše. Ravno val muslimanskih prostovoljcev, ki se je vil iz arabskih držav v Pakistan in Afganistan, je močno prispeval k pojavu globalnega džihada z Al Kaido na čelu. ZDA oz. CIA bi morale precej bolje nadzorovati zadeve, ki so se dogajale v Pakistanu in Afganistanu. Zaradi neangažiranosti oz. drugačnih interesov je CIA prepozno spoznala, da vojna v Afganistanu, ki je tako dolgo trajala ravno zaradi tajne operacije Ciklon, ustvarja nov fenomen v islamskem svetu. Moč militantnega sunitskega islama na meji med Afganistanom in Pakistanom je začela strmo rasti (Reidel 2015, 150–152). V svojih spominih objavljenih leta 1996 je Robert Gates, visoki politični funkcionar, ki je od 1986–1989 bil namestnik direktorja CIE, od 1989–1991 pa njen direktor, zapisal, da se CIA ni zavedala pomembnosti arabskih prostovoljcev, ki so se pridružili džihadu vse do leta 1986. Razlog za to bi naj bil v tem, da je bila glavnina njenih raziskav in zbiranja podatkov še vedno usmerjene na hladno vojno. Razvijajoči se džihad v južni Aziji tako ni bil na prednostni listi ameriških vohunov in diplomatov v Islamabadu, niti analitikov v Washingtonu in Langleyu (Gates 1996, 349). Obveščevalna skupnost v ZDA je marca leta 1988 pripravila posebno državno obveščevalno oceno (*Special national intelligence estimate – SNIE*), v kateri je ovrednotila posledice Sovjetskega umika iz Afganistana za SZ, njene zaveznike in Moskvo. Zopet pa so zanemarili vpliv na nastajajoče globalno islamsko gibanje (Director of Central Intelligence 1988). Čez osem mesecev je bila izdana nova ocena z naslovom »Afghanistan: The

war in perspective«, kjer zopet ni bil analiziran širši vpliv vojne na islamski svet (Director of Central Intelligence 1989).

Vsekakor bi bilo potrebno več pozornosti nameniti Abdullahu Azamu, očetu globalnega džihada, ki je npr. napisal več knjig na temo džihada, hkrati pa je bil eden izmed soustanoviteljev Hamasa. Prav tako bi moral alarm sprožiti prihod Aymana al-Zawahirija v Pakistan. Slednji je bil namreč v Egiptu zaprt zaradi vpletenosti v atentat na egipčanskega predsednika Anvarja Sadata. Če bi kdo leta 1988 prebral Azzamova dela, bi morda lahko predvideli, da bo Al Kaida leta 1998 napadla ameriško veleposlaništvo v Nairobiju in Dar es Salaamu, kjer je bilo ubitih 224 ljudi, več tisoč pa ranjenih (Riedel 2015; Panzeri 2014). Vsekakor bi ZDA po koncu Afganistansko-sovjetske vojne več pozornosti mogle posvetiti po konfliktni obnovi Afganistana, s čimer bi lahko preprečili več let trajajočo državljansko vojno in s tem prihod talibanov na oblast. Ravno vzpon slednjih in bin Ladinova vrnitev v Afganistan leta 1996 so bili ključni trenutki, ki so vodili v 11. september 2001 (Riedel 2015, 152).

9 SKLEP

Pomembno se je zavedati, da tajne operacije v ZDA niso zgolj zbiranje obveščevalnih podatkov in izvajanje protiobveščevalnih nalog, ki jih rutinsko opravlja ameriška osrednja obveščevalna agencija CIA. So mnogo več. Tajne operacije so element predsedniške vlade ZDA, ki združuje več podobnih komponent ameriške zunanje politike (diplomacijo, vojaško silo, ekonomsko pomoč ali sankcije, trgovske sporazume itd.), seveda z nekaterimi ključnimi razlikami. Na izvršni ukaz predsednika ZDA in ob vednosti Kongresa ZDA jih lahko izvaja zgolj CIA, a zgolj pod strogimi navodili predsednika države. Za razliko od odkritih oz. javnih sredstev zunanje politike so tajne operacije bolj ali manj izvedene v strogi tajnosti, a z vidnim končnim rezultatom. Zaradi svojih karakteristik, ki tajne operacije uvrščajo nekam med diplomacijo in uporabo vojaške sile, so slednje za ameriške predsednike že od nekdaj zelo privlačno in koristno sredstvo zunanje politike. Z različnimi sredstvi, kot so propaganda, izvajanje političnih pritiskov, paravojaške aktivnosti itd., s katerimi vplivajo na delovanje po navadi tuje ciljne publike, tajne operacije torej omogočajo predsedniku ZDA izvajanje ukrepov različne intenzitete brez, da bi dotični režimi vedeli, kdo so avtorji teh ukrepov oz. pritiskov.

Čeprav se tajne operacije kot sredstvo za izpolnjevanje nacionalnih interesov ZDA uporabljajo že vse od Georga Washingtona, ki je zaprisegel kot prvi predsednik ZDA, so svoj razcvet dosegle v času hladne vojne. Kot politično sredstvo, s katerim so skušali izvajati postopoma

naraščajoči pritisk proti SZ, a se hkrati izogniti vojaškemu spopadu, so tajne operacije uporabljali vsi predsedniki ZDA, ki so delovali v času hladne vojne (Daugherty 2009, 281–288). Še posebej sta se v zgodovino tajnih operacij zapisala Jimmy Carter in Ronald Reagan. Prvi je leta 1979 začel s tajno operacijo Ciklon, eno izmed največjih tajnih operacij v zgodovini ZDA, če ne nasploh, drugi pa je prispeval ključno vlogo, da se je ta končala tako, kot se je.

Če je Carter želel, da postane Afganistan sovjetsko pokopališče oz. sovjetski Vietnam, ki bi SZ prisilil v nekontrolirano financiranje Afganistansko-sovjetske vojne, s čimer bi omilil nadaljnjo sovjetsko agresijo v južni Aziji in izoliral njeno diplomacijo, je Reagan to še nadgradil. V svojem drugem mandatu, ki je trajal od leta 1985–1989, je še povečal že tako velik finančni vložek namenjen financiranju afganistanskih mudžahidov ter želel na vsak način poraziti sovjetsko vojsko. Njegov cilj je bil izpolnjen v začetku leta 1989, ko je poražena in osramočena SZ začela zapuščati Afganistan. Žal se je v ozadju tajne operacije Ciklon, ki je bila na čelu s svojimi glavnimi odločevalci preveč osredotočena na SZ in lasten geopolitični položaj v regiji, počasi a vztrajno razvijal nov sovražnik - globalni džihad z Al Kaido in Osamo bin Ladnom na čelu. Ob vedno večji potrebi po novih bojovnikih za vojno proti sovjetskim silam, je pakistanska obveščevalna služba ISI, ob ogromni finančni podpori ZDA in Savdske Arabije, urila in oboroževala afganistanske mudžahide. Ob osredotočenosti na SZ in nenehnemu iskanju novih finančnih virov za financiranje vojne, so ZDA nekoliko pozabile na Savdsko Arabijo, ki je zastrašena z iransko revolucijo, poleg finančne podpore izvajala tudi agresivno motivacijsko kampanjo in propagando. Slednja je v veliki meri povzročila radikalizacijo muslimanske mladine, ki je v Afganistan prihajala iz celotnega Bližnjega vzhoda, predvsem Savdske Arabije, Jemna, Alžirije, Sirije itd. S tem tudi potrjujem svojo prvo hipotezo, ki je trdi, da je bila *Ameriška podpora afganistanskim mudžahidom zgolj maščevanje SZ, ki je zaradi globalnega zbiranja podpore med muslimani v imenu vere, z zelo agresivno motivacijsko kampanjo in propagando, ušlo izpod nadzora in privedlo do pojava globalnega džihada v obliki Al Kaide. Prav tako so ZDA s financiranjem mudžahidov SZ prisilile v nekontrolirano financiranje Afganistansko-sovjetske vojne v upanju po širitvi svojega imperija.*

Tajna operacija Ciklon je tako razlog za še eno tajno operacijo, ki sem jo preučeval tekom moje diplomske naloge. Gre za operacijo Neptunovo kopje. Z njo so ZDA eliminirale vodjo teroristične organizacije Al Kaida, Osamo bin Ladna, ki so jo posredno ustvarile s tajno operacijo Ciklon.

Ob koncu Afganistansko-sovjetske vojne leta 1989 in oblikovanju vlade mudžahidov v Kabulu je namreč ogromno arabskih bojnikov, ki so sodelovali v sveti vojni, nadaljevalo boje v svojih državah, tudi v ZDA. Boji so največkrat potekali proti predstavnikom oblasti, za katere so ti ideološko radikalni bojivniki džihada menili, da so zavezniki ZDA. Tik pred koncem je bila namreč v Khostu ustanovljena Al Kaida, organizacija, katere primarna dejavnost bi bila globalno nadaljevanje aktivnosti svete vojne, kjerkoli bo to pač potrebno. Ravno Al Kaida je nato 11. septembra 2001 izvedla teroristični napada na ZDA. S tem se je začela vojna proti terorizmu v sklopu katere je bila izpeljanih nemalo tajnih operacij, med njimi tudi operacija Neptunovo kopje.

Hipoteza, ki se nanaša na operacijo Neptunovo kopje, se glasi takole: *»Glede na razpon možnosti za ustavitve bin Ladna pred nadaljnjimi terorističnimi dejanji, ki so jih imeli na voljo nosilci odločanja v tajni operaciji Neptunovo kopje in dejstvu, da je bil bin Laden prepoznani kot legitimni vojaški cilj, je bila taktika ciljnega ubijanja primernejša od taktike zajema«*. Kot sem že omenil, je zaradi varnostni razlogov trenutnih in prihodnjih posebnih operacij ter udeležencev znotraj teh operativni načrt za operacijo Neptunovo kopje zavarovan z oznako tajno. Kljub temu mi je uspelo na podlagi obsežnih in za javnost dostopnih dokumentov in pričevanj udeležencev omenjene operacije dobiti precej realističen vpogled, kako je operacija potekala. Po nešteto analizah še vedno ostaja odprto vprašanje ali je bil uboj Osame bin Ladna upravičen. Tako kot vedno, so tudi tukaj mnenja strokovnjakov deljena. Ali je bila taktika ciljnega ubijanja v danem trenutku primernejša od taktike zajema, vedo samo pripadniki ekipe Navy SEAL, ki so bili v danem trenutku postavljeni pred odločitev. Edin Holder, generalni državni pravobranilec, ki je vodil primer za obrambo operacije Neptunovo kopje, je na sodišču dejal, da je šlo za operacijo »ubiti ali zajeti«, kar pomeni, da bi Osama bin Ladna, v kolikor bi bilo to možno brez žrtev na ameriški strani, tudi zajeli. Kot je v svoji knjigi *No easy day* zapisal nekdanji »tjulenj« Matt Bissonnette, ki je bil član jurišne ekipe, je tudi Holder dejal, da ni nihče izmed komandosov vedel ali je bil bin Laden oborožen. Navsezadnje je šlo le za najbolj iskanega terorista v zgodovini, ki so ga ZDA iskale kar 10 let. Še vedno prevladuje splošno mnenje strokovnjakov, da je šlo v primeru uboja Osame bin Ladna za dejanje storjeno v okviru oboroženega spopada z Al Kaido. S tem je uboj bin Ladna postalo dejanje nacionalne samoobrambe proti vodji Al Kaide, ki je javno priznal svojo vlogo pri napadih 11. septembra 2001. S tem argumentom se tudi najpogosteje odgovarja na kritiko, da je bilo z operacijo Neptunovo kopje kršenih več načel mednarodnega prava, med drugim načelo suverene enakosti držav in načelo neintervencije v zadeve, ki so pod notranjo pristojnostjo držav. Phillip Bobbit,

ameriški strokovnjak za ustavno pravo in mednarodno varnost, je dejal, da po njegovem mnenju ne gre za zunajsodno usmrtitev, ampak za del oboroženega spopada, ki so ga odobrili OZN in obe hiši Kongresa. Mnenja torej ostajajo deljena. Medtem ko ZDA trdno stojijo za trditvijo, da je bil Osama bin Laden prepoznan kot legitimen vojaški cilj ter da je bila taktika ciljnega ubijanja v danem trenutku primernejša in manj tvegana od poskusa zajema, se v širši mednarodni javnosti še vedno porajajo dvomi ali je bilu temu res tako. Na podlagi proučenega lahko svojo drugo hipotezo delno potrdim, saj so, kot sem omenil, mnenja strokovnjakov deljena, točni podatki o sami operaciji pa so še vedno zavarovani z oznako tajno.

Zdi se, da bodo tajne operacije v bližnji prihodnosti še naprej ostale eno izmed glavnih sredstev zunanje politike ZDA. Obstajajo namreč strokovnjaki, ki menijo, da obdobje po 11. septembru predstavlja možnost za novo zlato obdobje tajnih operacij. Z odprto vojno proti terorizmu, ki jo je razglasila administracija Georga W. Busha in jasnim ciljem po uničenju Al Kaide in njej podobnih organizacij, ki so se z globalnim džihadom razširile po večjem delu sveta, je potencial tajnih operacij več kot jase (Prados 2009, 289).

10 LITERATURA

1. Ahmad, Talha. 2016. *Džihad, napačno razumljen pojem*. Dostopno prek: <https://www.ahmadiyya-islam.org/si/clanki/dzihad-napacno-razumljen-pojem/> (28. julij 2017).
2. Ahmed, Rashid. 2000. *Taliban: Militant islam, oil and fundamentalism in Central Asia*. London: I. B. Tauris Publishers.
3. Al Jazeera Investigative unit. 2013. *Document: Pakistan's Bin Laden Dossier*, 8. julij. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/binladenfiles/2013/07/201378143927822220.html> (8. julij 2017).
4. Amstutz, Bruce. 1986. *Afghanistan: the first five years*. Washington, D.C.: National Defense University.
5. Apuzzo, Matt in Adam Goldman. 2011. Bin Laden was unarmed when SEALs stormed room. *The Salt Lake Tribune*, 3. maj. Dostopno prek: <http://archive.sltrib.com/story.php?ref=/sltrib/world/51742983-68/bin-laden-seals-compound.html.csp> (8. julij 2017).
6. Atwan, Abdel Bari. 2006. *The secret history of Al-Qaida*. London: Saqi Books.
7. Baxter, Craig in Charles H. Kennedy. 2001. *Pakistan-2000*. Karachi: Oxford University.
8. BBC News. 2012. *Navy Seal gives interview on Bin Laden book No Easy Day*, 10. september. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-19540957> (8. julij 2017).
9. Bearden, Milt in James Risen. 2003. *The main enemy: The inside story of the CIA's final showdown with KGB*. New York: Ballantine Books.
10. Bergen, Peter L. 2013. *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden from 9/11 to Abbottabad*. New York: Broadway Books.

11. Bodansky, Yossef. 2002. *Mož, ki je napovedal vojno Ameriki in korenine islamskega terorizma*. Ljubljana: ORBIS.
12. Brown, Adrian. 2012. *Osama bin Laden's death: How it happened*, 10. september. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-13257330> (8. julij 2017).
13. Brzezinski, Zbigniew. 1983. *Power and principles: Memories of the National Security Council Adviser, 1977-1981*. New York: Farrar Straus Giroux.
14. Cheng, Li. 2001. *China's Leaders: The New Generation*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
15. Coll, Steve. 2004. *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*. New York: Penguin Books.
16. Coll, Steve. 2008. *The Bin Laden – Oil, Money, Terrorism and the Secret Saudi World*. London: Penguin.
17. Cradock, Percy. 2002. *Know Your Enemy : How the Joint Intelligence Committee Saw the World*. London: John Murray Publishers.
18. Cronin, Richard. 1987. *Pakistan: U.S. Foreign Assistance Facts*. Washington D.C.: Congressional Research Service.
19. Daugherty, William J. 2009. The role of covert action. V *Handbook of intelligence studies*, ur. Loch K. Johnson, 279-288. New York: Routledge.
20. Defense Update: International Online Magazine. 2004. *RPG-7/RPG-7V/RPG-7VR Rocket Propelled Grenade Launcher (Multi Purpose Weapon)*. Dostopno prek: <http://www.defense-update.com/products/r/rpg.htm> (18. julij 2017).
21. Director of Central Intelligence. 1988. *SNIE 11/37-88 USSR: Withdrawal from Afghanistan*. Dostopno prek: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB57/us9.pdf> (8. julij 2017).
22. --- 1989. *SNIE 137-89 Afghanistan: The war in perspective*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/at-cold-wars-end-us-intelligence-on-the-soviet-union-and-eastern-europe-1989-1991/16526pdffiles/SNIE11-37-89.pdf> (8. julij 2017).

23. Dupuy, Trevor N., ur. 1993. *International Military and Defense Encyclopedia*. Četrty zvezek. Washington, New York: Brassey's Inc.
24. Encyclopædia Britannica. 2016. *Mujahideen*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/mujahideen-Islam> (28. julij 2017).
25. --- 2017. *Hamas*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/Hamas> (9. maj 2017).
26. *EVROTERM* – večjezična terminološka zbirka. Dostopno prek: <http://www.evroterm.gov.si/> (1. julij 2017).
27. Gates, Robert. 1996. *From the shadows: The ultimate insider's story of five presidents and how they won the cold war*. New York: Simon and Schuster.
28. Hafez, Mohammad M. 2005. *Why Muslims Rebel-Repression and Resistance in the Islamic World*. Delhi: Viva Books.
29. Haley, Edward. 1984. *Qaddafi and the U.S. since 1696*. New York: Praeger.
30. Harrison, Selig. 1986. Containment and the Soviet Union in Afghanistan. V *Containment: Concept and Policy*, ur. Terry L. Deibel in John Lewis Gaddis, 457–481. Washington, D.C.:National Defense University.
31. Hickman, Kennedy. 2016. *Cold War: AK-47 Assault Rifle*. Dostopno prek: <https://www.thoughtco.com/g00/cold-war-ak-47-assault-rifle-2361237?i10c.referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.si%2F> (18. julij 2017).
32. Human Security Centre. 2005. *Human security report 2005: war and peace in the 21st century*. New York, Oxford: Oxford University Press.
33. John, Prados. 2009. The future of covert action. V *Handbook of intelligence studies*, ur. Loch K. Johnson, 289–298. New York: Routledge.
34. Kepel, Gilles. 2004. *The war for muslims minds*. Belknap: Harvard University Press.
35. Khokhar, Amma Yousaf. 2012. *Operation Neptune Sperm: A Watershed in the War against Terrorism*. Dostopno prek: http://issi.org.pk/wp-content/uploads/2014/06/1328592467_37654632.pdf (23. junij 2017).

36. Kocjančič, Klemen in Iztok Prezelj. 2015. Islamistični terorizem in zloraba verskih načel ter dogem. *Varstvoslovje* 17 (3): 297-317.
37. Layton, Julia. 2006. *What is the true meaning of jihad?* Dostopno prek: <http://people.howstuffworks.com/jihad.htm> (26. julij 2017).
38. Lewis, Aidan. 2011. *Osama Bin Laden: Legality of killing questioned*, 12. maj. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-13318372> (8. julij 2017).
39. Lewis, Neil A. 1987. Saudis Linked to Donations to Angola Rebels. *The New York Times*, 2. julij. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1987/07/02/world/saudis-linked-to-donations-to-angola-rebels.html> (30. maj 2017).
40. Mamdani, Mahmood. 2004. *Good Muslim, Bad Muslim*. New York: Three Leaves Press, Double day.
41. --- 2007. *Understanding Al-Qaeda*. London, Pluto Press.
42. Military Factory. 2017. *High-value target*. Dostopno prek : http://www.militaryfactory.com/dictionary/military-terms-defined.asp?term_id=2451 (29. junij 2017).
43. NATO. 2007. *AWACS: Nato's eyes in the sky*. Dostopno prek: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120103_awacs-e.pdf (30. maj 2017).
44. Panzeri, Peter F. 2014. *Killing bin Laden: Operation Neptune Spear 2011*. Oxford: Osprey Publishing.
45. Penington, Rosemary. 2008. *What is the meaning of the word Islam?* Dostopno prek: <http://muslimvoices.org/word-islam-meaning/> (28. julij 2017).
46. *Quran*. Dostopno prek: <https://quran.com/> (28. julij 2017).
47. Ramesh, Sandhya. 2014. *Who is the Taliban? What is the meaning of this word? What is the origin of them?* Dostopno prek: <https://www.quora.com/Who-is-the-Taliban-What-is-the-meaning-of-this-word-What-is-the-origin-of-them> (28. julij 2017).

48. Ray, Ellen in William H. Schaap. 2003. *Setting the Stage : Afghanistan. V Covert action: the roots of terrorism*, ur. Ellen Ray in William H. Schaap, 101–102. Melbourne in New York: Ocean Press.
49. Riedel, Bruce. 2015. *What we won: America's secret war in Afghanistan, 1979-89*. New Delhi: Viva Books.
50. Roy, Oliver. 1986. *Islam and the Afghan resistance*. Cambridge: Cambridge University Press.
51. --- 2005. *Globalised Islam – The search for a New Ummah*. Delhi: Rupa Co.
52. Rubin, Barnett R. 1989. *Afghanistan: The next round*. Dostopno prek: http://afghandata.org:8080/xmlui/bitstream/handle/azu/3236/azu_acku_pamphlet_ds373_2_r83_1989_w.pdf?sequence=1&isAllowed=y (4. junij 2017).
53. --- 2002. *The Fragmentation of Afghanistan*. Yale: University Press.
54. Shahi, Agha. 1988. *Pakistan security and Foreign Policy*. Lahore: Progressive Publishers.
55. Shaikh, Riaz Ahmed. 2008. *Developing Extremists: Madrassah Education in Pakistan. V Development in Asia-Interdisciplinary, Post-neoliberal and Translational Perspectives*, ur. Derrick M. Nault, 165–195. Boca Raton: Brown Walker Press.
56. --- 2010. *Vojna v Afganistanu, pojav globalnega jihada in Pakistan*. Prevedel Marjan Malešič. *Teorija in praksa* 47 (4): 863–96.
57. Shulsky, Abram N. in Gary J. Schmitt. 2002. *Silent warfare: understanding the world of intelligence*. Washington, D.C.: Potomac Books, Inc.
58. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (22. maj 2017).
59. Smithsonian: National Air and Space Museum. 2017. *SAM-7 Missile And Launch Tube Strela A*. Dostopno prek: <https://airandspace.si.edu/collection-objects/missile-firing-tube-and-grip-stock-surface-air-sa-7> (20. julij 2017).
60. Szczepanski, Kallie. 2017. *The Mujahideen of Afghanistan*. Dostopno prek: <https://www.thoughtco.com/the-mujahideen-of-afghanistan-195373> (28. julij 2017).

61. Taylor, Stan A. 2007. The role of Intelligence in National Security. V *Contemporary Security Studies*, ur. Alan Collins, 248–269. Oxford: University Press.
62. The Oxford Dictionary of Islam. 2017. *Jihad*. Dostopno prek: <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e1199> (28. julij 2017).
63. The White House. 1985. *National Security Decision Directive 166: U.S. Policy, programs and strategy in Afghanistan*. Dostopno prek: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-166.pdf> (20. julij 2017).
64. Tomsen, Peter. 2011. *The Wars of Afghanistan: Messianic Terrorism, Tribal Conflicts, and the Failures of Great Powers*. New York: Public Affairs.
65. United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan. 2002. *Afghanistan / Pakistan - UNGOMAP – Background*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/ungomap/background.html> (4. junij 2017).
66. Weaver, Mary Anne. 1983. Pakistan questions US desire for Afghan settlement. *The christian science monitor*, 10. maj. Dostopno prek: <http://www.csmonitor.com/1983/0510/051069.html> (31. maj 2017).
67. Williams, Paul L. 2005. *The Al Qaeda connection*. New York: Prometheus Books.
68. Woodward, Bob. 1987. *Veil: The Secret Wars of the CIA, 1981-1987*. New York: Simon and Schuster.